

SAJTÓSZABADSÁG.

ROSNYÓN,
Kék József, Csász. Kir. Könyvnyomtató Betűivel
1831.

Ut imperium evertant, libertatem prae-
ferunt;
Si perverterint; libertatém ipsam ad-
gredientur.

Cornel. Tacit. Lib. XVI. Annal. 22,

§. 1. Arany a' Szabadság.

1. **K**após az arany, – de nem egyszer veszi is el annak csillámló fénnyé a' kapzsi embereknek szemé' fénnjét, – nem egyszer vakíttya is az meg ezeket, a' midőn el-nyeli, 's el-óltya benne az ész' világát. – Vajha e' sárga értznek módtalan szomja ki ne vetköztetne az emberiségből is egészen a' telhetetleneket! – vajha annak szédítő gőze meg ne kábítana annyira a' besetétedett elméket: hogy ezek már emberül nem is gondolkozhatnak, nem ítélnének! – Tudgyuk leg alább a' hajdani kornak hiteles történeteiből: melly embertelenné tette az aranynak mértékietlen szeretete a' Rámái Birodalomnak egyyik Napkeleti Császáraját; – esméretes a' tudós Világ előtt MÓRITZ Császárnak eléggé szennyes neve, – a' ki is az arany' szomjúságától belsejében kegyetlenül égettetvén, tizen két ezer hűséges Vitézeinek vérét ittameg, a' midőn azokat az Avarok' Kánja Thráciában mint hadi foglyokat a' szerentsétlen ütközet után egy lábbig fel-kontzoltatta azért, mivel az említett embertelen Császár azoknak váltságáért, nem egy darab aranyat, – sem annak felét, – hanem mar csak hatod részét sem akarta, a' győzedelmes Kánnak már ennyire le-szállott követelése szériát felajánlani. –

Így – így felejtí-el magác az aranyrak szédító erejelöl meg-bódúlt ember! – így vesz meg a’ szív, ha e’ sárga értzen nagy mohon kapunk! –

2. Azomban nem ok nélkül támaszthatni itt ezt a’ nagy fontos kérdést: mit vala cselekedendő MÓRITZ Császár, ha ő is ama fel-kontzoltatott hadi foglyoknak egyike lett volna? – alkudozott volna é vallyon sokáig a’ fel-fuvalkodott Győzedelmessel? – nem adta volna é nékie oda egyszerűben mindgyárt első követelésére egész aranyát, ha ez az alkudozásról még csak hallani sem akart volna semmit se? – Az esze tisztult volna valóban, ha csak leg-kissebbet tusakodott volna az iránt magával: oda adgya é, vagy sem élete’ meg mentéséül, – drága szabadsága’ meg-váltásáül minden kintsét, aranyát? – Nints az a’ czudar kapzsi, a’ ki illy rémitő esetben, illy halálos veszedelemben ki ne eresse kezeiből bár melly szorosan be-markolt aranyát, – a ki azon még ekkor is kapkodgyon, – bár melly nagyon kapós légyen is az külömben. – Azt már nem csak butának, hanem az egész Világ’ eszeveszett bolondgyának lehetne méltán ki-kiáltani, a’ ki erősebben ragaszkodna egy darab sárga agyaghoz, mint sem a’ Világnak minden kintseinél betsessebb életéhez ‘– a’ ki készebb lenne inkább sírba szállani, – abban örökre el-tunni, – ott sorvadni, ‘s végre el-enyészni, mint sem halálba, szeretett kedves Bálványkáját, – (aranyát) valakinek akkor is oda engedni, a’ mikor már láttya; hogy e miatt kellett nékie megszűnni élni; holott, ha ezt oda engedi, magát e’ végső szerentsétlenségétől meg-

mentheti, – ‘s az iszonyatos halált, mellynek mar csak képzelésére is, borsózik testünk, el-kerülheti. –

3. És így süll-ki lassan lassan az igazság, – így örökösödik ezen örök köz-moudás: „ARANY A’ SZABADSÁG.” – Az élet t. i. minden boldogságunknak, tellyessége, – minden tükéltességünknek fundamentoma, – minden örömünknek kútfeje, – minden igyekezetünknek célja, és azért valamint minden élő-leremtényeknek, úgy, – és kiváltképpen minden okos embernek leg-főbb kívánsága is. Halhatnak a’ Koronás Fejokról is az arany Koronák; – el-nézzik, – el-nyögik ezt a’ leg-ditsőségesebb Uralkodók is, – ki-eresztik kezeikből hatalmas Királyi páltzájokat is, csak életeket meg-szabadíthassák. – De a’ szegény, ‘s nyomorúságos éleinek terheihez is előbb hozzászokhatunk, mint sem hogy az élet unalmát természetünkben észrevegyük; – nem az életet, hanem a’ szenvedést, melly ennek nehezen esik, szótuk meg-unni. – Élni kíván tehát egyre minden ember; – de hogyan élni? – meg-fosztva, – ki-vel-keztetve minden természeti, és egyéb igazságosan nyert, – szerzett, – meg-állapított Ósi, – régi, – vagy újabb szent Jussaiból, – szabadságiból? – Erre a’ Nemes szív soha reá nem állhat. – Ez, ha élni kell, tehát élni akar egy Emberhez illő, – egy Nagylelkű Emberhez, – egy Nemes szívhez illő, díszes, – szép, tellyes emberi szabadságban. – E’ nélkül nem derék jószág az élet5 – egy olly el-viselhetetlen teher, és iga az inkább, mellyel: ha más-képp össze nem törhet, le nem rázhat nyakáról, –

vállairól a' szabadságra született ember, – élni sem kíván. – Ekkor, ha egyébiránt minden aragnál fellebb betsüli is életét – ekkor ő ezt is semminek lartya, – meg-veti, – szabadságáért ezer nyilván való veszedelmekre, mellyeket katzagva nevet, ki-teszi, – sótt ennek azt minden gyönyörűségeivel egyebben nagy maga el-szánásával fel is áldozza, azt tartván: „mit ér az arany élet nélkül? – minek az élet szabadság nélkül? – „ Gyöngy élet, – arany, – egyedül csak a' szabadság!! · úgy mond. – Vallyon nem a' természet szollal e' így meg a' nemes szívű, a' Nagylelkű emberben? vizsgáltasson meg. –

§. 2. A' természet' szava az emberi szabadságról.

4. Az ember vele-született tulajdonságaira, – természeti erejére, – álmétkodtató tehetségeire nézve a' Nagy Világnak tér-piatzán egy kis világot játszik, mellyben mint egy kis Király tettében országol is, és uralkodik. – Uralkodik meg-külömböztetett érző, – Uralkodik különös értő, – figyelmeztető, – meg-ítélő, és meg-választó, esszes megfogásokkal tellyes tehetségei által. – A' Fold, mellyet lábaival tapod, – az Ég, melly Feje felett lebeg, híven adóznak néki. – Nem az ember ezekért, hanem ezek az emberért erőlködnek. – Az Ég szolgál nékie világgal, levegővel, meleggel, és egyéb érzékenységeit gyönyörkötödő adózásaival. – A' föld szintén meg-tiszteli ötet bőven

adományival, melyeket szedhet a' természetnek mind a' három Nagy országából. – Az ásványok', – a' növények! – az állatok' meg mérhetetlen, meg számlálhatatlan, tenger nagy sokassága mindenestől, 's egészen az emberé. – A' mit a' Föld hoz, terem, – szüli, ezt mind magával együtt ez ember' lábaihoz veti-le. – Semmit ez tőle meg nem foghat, meg nem tagadhat, mint természet szerint való Birtokossától, ha csak űzt meg-láthatták, és megkívánhatták, meg-szerethetik ép, 's egészségea szemei; – ha csak fel-foghatták, meg-szerethetik, és használhatták azt arra alkalmas két kezei, és egyéb érző létrészei. – Ha pedig a' természettől nékie szánt bizonyos Birtokának valamely része láthatárán túl el-rejtve lenne szemei előtt, – ha valamely erőszakos akadályok, nagy hatalma, ellentállások, – természeti üssze-ütközések miatt nagyobb erőre, mint sem inaiban találhatik, szüksége vagyoni hogy el-perelhetetlen Jóságát mellyel a' Föld tartozik néki, hatalmába kerítse, azt békével is bírassa; – ha ilyen erőt érző tehetségeitől nem költsönözhet; – vagyon ezeken kívül még egy erősebb, és hatalmassabb tehetség is természetében: – és ez az okos ész, mellyel az ellenkező természetnek is tud parantsolni, – annak nyakasságát meg-tudgya törni. –

5. Az ész ama' felséges tulajdonság az emberben, mellyel egyedül csak ő ki-rekesztőleg bír az Ég alatt érző élőknek szélesen ki-terjedett kies Nagy Országában. – Ez által hajtya ő igája alá a' leg-dühösebb fene vadakat is. – Ez által járja ő be a' föld' gyom-

rában, annak leg-mélyebb setét üregeiben el-rejtett ásványok' borzasztó Tartományait. – Ezzel trutzollya a dühösködő tengernek nyilvánvaló veszedelemmel fenyegetődző dagályos habjait. – Ez által kinszeriti gyümölcsozásra, termésre a' földnek leg-ridegebb kietlenyeit, vadonnyait, pusztáit, meredek kemény szikláit. – Illy Magasság az emberi természet! – így magasztaltatott fel az ember a' természettől! – így uralkodik ő minden más valami akár lét-külömböztető, akár termő, akár elő, 's érző, – 's még akár mi néven nevezendő erővel tellyes szomszéd természeteken! – Ezek az embernek természeti nemes, felséges tehetségei, – tulajdonság!! –

6. Es ugyan ezek által szollal is meg ő benne a' természet, ezeket hangoztatván fülébe: „Ember! – nem valami vak, néma, siket alak vagy te, *sem* valamelly érzéketlen erőmű: (*machina*) – a' te felséges eszed' szép találmánnyal, 's a' te munkás kezeidnek remekművei inkább, az efféle mesterkéltszerek, hómik! – Te benned eleven erő, eleven tehetség lakik, – te azt, a' mit ki-gondolsz, képes vagy nem egyszer már csak csudállatos ügyességű ujjaid által is megremekelni, ki-mesterkéltni! – Te egyedül, tudsz emberkedni, és emberkedésed által tükélltetésedet inkább, és inkább előbléptetvén magadnak különös nagy tekintetet szerzeni! – Erre minden Elementumok Szolgálnak, – erre a' természet térmezőt nyit-ki tenéked. – Egyedül csak te vagy ama boldog Lakossá a' Földnek, a' ki már az Eg alatt is gyönyörködve el-élhetsz! – Te erre születél, – tégedet erre méltatott a' természet! –

7. Már, – illy nemes születésed meg-szenvedheti é az erőszakos igát? – Ugye ez csak barom' nyakába való? – Te ember vagy, – tégedet tehát teljes szabadság illet. – A' rabszolgaság, a' fogság, a' bilintsek, á' nyűg, és akár melly embertelen meg-szorítása természetedet illető szabadságodnak, vajmi nagyon meg-alacsonyítana nemes születésednek, természetednek Méltóságát! – vajmi nagyon el-venne annak ihinden tekintetét, 'erejét! ki-állhatnád é, el-szívelhetnéd-é ezt? – Nemde ez természeted ellen van? nemde semmitől sem vonakodol jobban, mint a' fogságtól, – semmire sem vágysz inkább a' szabadságnál? – Van é tehát, vágy lehet é kívánatossabb öröme, – gyönyörúsége éltednek a' szabadságnál? – Mi éhez képeest minden kints, minden arany? – Arany a' Szabadság! E' nélkül élni nem kíván semmi nemes szív; – szabadság illeti az emberi nemes természetet. – Erre törekedni embernek illik. –'

8. Igenis, a' természetnek melly hazudni nem hagy, szavai ezek. – A' természet ok nélkül, nagy haszontalan, heába csak egy kis bogarat sem szűll; – nem heába, nem haszontalan különböztette tehát meg az embert is annyi szép tehetségekkel, és adomannyival, hanem hogy azokat ki-csinosodására, ki-mívelődésére, felvilágosodására, 's így emberi Méltóságának, boldogságának fenntartására szabadon használhassa' – Avagy nem e' végre sietnek é ki-fejleni minden természeti tehetségei? – Mi szükség volna ezekre, ha nem lehetne Vélek szabadon élni? mi haszon volna belőlük, ha kézzel, vérrel, ésszel érdemlett Jussainkat nem volna

szabad meg-tartani, törvényes Örökösseinkre szállítani? – De mellyik nemes szív, mellyik nagy-lelkű ember nézhetne ezt el békével? – természetievel az ilyen dolog egyáltalában meg nem férhetne; – a’ természetet így egészen fel-kellene előbb forгатni, minnekelőtte az embernek ebben való önnkényes,” szíves meg-egyezését ki-lehetne tsikarni. –

9. Természetesebben esik meg valóban életünk-től inkább, mint sem szabadságunktól meg-válnia. – Természetesebb szabadon meghalni, mint fogva kívánni, élni; mert hogy egyszer meg-szűnnyünk élni, természetünkben vagyon, – „*halni születünk úgy is mindnyájan, mi is, fiaink is, a’ kiket nemzettünk; – a’ halált el nem kerülhetik a’ leg erősebb Bajnokok sem;– az a’ rózsz pedig, hogy valaki Jussain’ kat megsértse, – hogy a’ szabad embert szolgál-ni erővel kínszerítse, hogy szemeink’ láttára Feleségeinket magzatinkkal együtt tsúfságra vigye, – nem a’ természetnek el-melőzhetetlen rendelés se; hanem a nagy gyávaság miatt kintelenek, már most ezt mind szenvedni, a kik, még szabadság-fokban állott, nem akartak meg-halni;” – írja Flavius Jósef de bello Judaico L. 7. Cap. 28. p.;65.*

1

10. Igen is, csak a’ gyáva, a’ ki nem mer maga erejével meg-próbálkozni, – csak a’ nyíltszívű, és a’ nagy gyengélkedés, puhasság miatt el-asszonyosodott, csúszó, mászó emberke, – csak a’ lusta, a’ ki magát porából resteli fel-emelni, – egyedül ezek nem akarják a’ természet’ Szent szavát érteni, el-ismérni; –

ezek nem tudják a' szabadságot, melly nélkül nem nagy Uraság, semmi Méltóság az ember' élete, illendő betsületben tartani. –

11. A' serény, – a' nagylelkű, állhatatos Férfin ellenben azt hiszi: hogy úgy szép az ember, ha szabad. – Ő minden boldogságát a' tellyes szabadságban keresi, és helyhezheti. – A' szabadság az ő arany bányája, – semmi idegen aranyért ő a' maga tellyes értékű aranyát fel nem cseréli, – ő amazért megbecsülhetetlen jószágát, a' szabadságot soha a' vásárra hem viszi, – áruba nem bótsájtja, sem el nem adgya. – Ennek nyelvét, nints az az arany, melly leköthetne: hogy Hite', – Hazája', – Királyá' Szent Jusai, – Nemzeti szép szabadságai mellett szabadon ne merjen szóllani. – Ő a' természet' szava, és ösztöne után tellyes szabadsággal óhajt mindenkor élni. – Arra ünnkényyessen csak ugyan soha sem fog állani: hogy egy *Pescennius Niger* még a' léleketére is adót veszen. – Erre ő soha, természete' szavát hallgatván maga jó szánttából nem fog állani, – „*Quod natura dedit, nemo negare potest.*” „A' mire a természet az embert méltatta, azt senki tőle el sem is tagadhattja” – azt tartya\$ – valamint azt is: *tfluod juste acquisitum est, nonnisi per injustitiam auf err i potest.*” Az igazságos keresményt senki' tőlem igazságtalanság nélkül el nem veheti” és azért valamint a' természet' adományihoz, úgy ditséretes szorgalmatossága által keresett szerzeményeihez is sérthetetlen Just formálván magának, azt mondgya: a' mi az ennyim, nem a' tied az, te a' tiéddele, én a' magamé-

val, – sajátommal szabad vagyok, és az is akarok lenni; – a’ rabszolgaságba hajtott kárvallott Zsidókkal éppen nem szeretnék így siránkozni: „*aquam nostrum pecunia bibimus*” a magunk’ kutyáiból is csak pénzért lehet innunk.” – Illy nyomorúságra Semmi nemes szív jutni nem akar. – Egy szó, mint száz: akkor örül az ember, ha szabad. – Szabadság nélkül nem lehet ürum. – Ürum nélkül semmi gyönyörűség az élet. – Szabadság nélkül vesz az emberi Méltóság, arra született pedig az. ember, ha nemes természetét tekintjük, – és azért semmi sem természetesebb benne a’ szabadságnál, – semmi sem illeti jobban a’ nemes természetű embert a’ tellyes szabadságnál. –

§. 3. Illeti a’ tellyes szabadság az embert, de nem a’ határtalan,

12. A’ melly természet az embernek különbbféle tehetségeket azért engedett: hogy ő azokat szabadon használhatván, ez élet’ gyönyörűségeivel emberi Méltóságához képest meg-telhessen; ugyan az, bár melly nagyon, illeti is a’ tellyes szabadság az embert, meg nem engedi, hogy ez határtalan lehessen. – De meg sem is engedheti, anyiból, minthogy az embert az okos ész’ meg-betsülhetetlen ajándékával meg-tisztelte, ‘s ezen nemes tulajdonságára nézve az oktalan állatoktól, a’ kik értelem nélkül szűkölködnek, meg-különböztet-

te. – Illy nemes természete lévén az embernek, koránt sem illik nékie mint valamely oktalannak, szemtelennek lenni; – emberkedni, nem oktalankodni illik az okos értelem mellett. – Csak a' barom előtt lehet a' szemérem esméretlen, – nem az ember előtt. – Ennek a' szemérmességét nagyon is szükséges esmérni, – nékie valamint lehet, úgy kell is tudni; mi illendő, és mi nem? – mi tisztességes, mi nem? – mi ditséretes, mi gyalázatos reája nézve? – mi jó, és mi rosz, külömben minek az okos' értelein, melly legékessebb természeti tulajdonsága? – Nem szép az egy emberben, nem, ha semmi betsület' ér, zés nints benne, – semmi igazság'; – ha a' jó rendet nem szereti, hanem inkább azt fel-forgattya, – iia szüntelen háborog, – békételenkedik, – módot nem tart eszelősködéseiben, – rendetlen indulatit nem zabolázza, enged minden meg-gondolás nélkül kívánságinak, – azoknak jó, vagy rosz következéseit, mint-ha esze sem volna számba sem veszi, mindenben mértékletlen, –

13. Ez mind nem illik egy okos, jó, és becsületes emberhez, mert ezeket az ész, melly az emberben a parantsoló, soha helyben nem hadgya, hanem egyre szüntelen kárhoztattya, szemünkre hánnya; – és azért bár melly nagy hasznunk kerekedhetne is az efféle dísztelen rendetlenségekből, bár melly édessek, gyönyörűségessék lehetnének' is azok érzékenységeink-, nek; – soha az ész arra, a' mi egyszer nem ditsé-, rétes, – nem tisztességes, – a' mi az embernek bets-, telenséget, meg-vetést, gyalázatot okoz minden okos-

csak ítélete szerint is, – a' mi nit, és ocsmány, – mind ezekre, mondom az ész soha fel nem szabadíthat bennünket, – embereket. –

14. Az észtil kell tehát kérnünk mindenkor tanátsot, ha valamihez látunk. – Az ész határozza meg' meddig terjesztheti-ki az ember a' maga szabadságát? – nem tovább t. i. mint sem a' szemérmességnek, – az illendőségnek, – a' tisztességnek, – az igazságnak, – a' kegyességnek, mértékletességnek, – a' jó rend' szeretetének, szóval a' jóságnak, jámborságnak, az okos emberi természettől ki-jelelt örökös határjáig. – A' jó ember, a' betsületes ember nem is fogja a szabadságnak ekképpen ki-mért határjait által-hágni. – csak arra, a' mi illendő, fogja magát fel-szabadítani, – azt pedig, a' mi nem illendő, a' mi emberi Méltóságát az oktalan állatok' szokásáig le-alacsonyíthatna, azt netalántán meg-mocskolhatja, – az ilyen dolgot ő abban fogja hagyni. – Nem vak légy ő, melly meg-gondolás nélkül, vak-tába száll a' mézes tálba, mellyben egy kis nyalánkságért vesztit talállya. – A' jó ember, a' ki szereti a' maga becsületét, csak azon gyönyörűségeit, örömeit, nyereségeit tartya ártatlanoknak, tisztességeseknek, mellyeket ugyan olyanoknak okossan is tarthat. – O nem az érzéki gyönyörködésben, hanem a' józan ész' Szent szava' fogadásában, maga tisztos tartózkodásában keresi fő boldogságát, – és Ugyan ebben helyliezteti leg-inkább emberi Méltóságát is. – Miért is a' mi éhez nem illik, a' mi nem szép, nem tisztességes, arra ő magának szabadságot nem enged. – *Vir bo-*

nus u. m. Seneca, quod honeste se facturum putaverit, faciet, etsi damnosum erit, rursus quod turpe erit non faciet, etsi pecuniam offerat, etsi voluptatem, etiamsi potentiam.” L. 2. de otio Sapientis.

15. Helyessen! mert ha az ember mindent, – azt is, a’ mi csúnya, illetlen, azért, mivel az hasznos, gyönyörűsége, magának önnetszéese szerint szabadon, minden tartózkodás nélkül meg-engedhetne; – ha minden ember a’ természet” engedelméből olly érzéketlen, és embertelen lehelne, mint vala Mórítz; Császár, a’ ki annyi Katonáinak siralmas sorsát nagy telhetetlensége miatt fel sem is vette; – ha minden fember Néro utálatos kegyetlenségét szabadon követhetne, vele együtt Épületeket, Házakat, egész Városokat csupa kedvtöltésből, játékból fel-gyújthatna, azaz’ pusztító lángjaiban gyönyörködhetne; – ha egy oas ember azt mind maga is nagy ortzátlanúl tellyes szabadsággal el-követhetne, a’ mit az oktalan, kegyetlen fene-vadak egyedül’ az állati természet” vak ösztönétől ingereltetvén meg-tenni szoktak} – ha az embernek is semmi törvényt tartani nem kellene; – ha az ész is benne nem parantsolna; – szóval: ha magának hártátalan szabadságot engedhetne; – Egek! mitsoda Szörnyetegek terhelnék akkor a’ földet! – emberi formába öltözött fene-vad csuda-barom állatokkal telne meg akkor a’ Föld, nem emberekkel, – már akkor az ember nem lenne ember. – Seneka leg alább ha csak ugyan nékie lehet tulajdonítani azon Levelet mélylet a’ vesztő fürdőből írt volna Nérónak, – ezt

az emberek' felfalóját, a' ki még az édes Anyjának is méhét hallatlan kegyetlenséggel meg-nyitattá, a' többi titulussok közt, mellyek igazán gyalázatos személyéhez illettek, – éktelen gonoszságaira nézve csuda-állatnak is, szörnyetegnek, – nem embernek nevezte, ekképpen fejezvé-n-bé mondott Levelét: „*ut multi cupiunt, brevi sequere me, ut Latrone Cives, Urbs incendiario, Orbis monstro liberetur.*” – Akár ki szavai legyenek ezek – ha nem a' Senekájé is; – elég az: hogy akár melly Böltsnek, okosnak szájába valók, – Nérót az egész okos Világ szörnyetegnek, csuda-állatnak nevezheti, mondhattya. – Ő szörnyű, és nem emberhez illő dolgokat cselekedett. – Bámul, álmélkodik, csudálkozik az emberi ész, – okosság' hogyan telhetik ki embertől olly iszonyatos nagy feneadság, a' millyennek vádgyávi Néró örökös gyalázattal terheltelik, – íme mire nem viszi az embert a korlátlan szabadság! de melly csúffá is teszi őtet! –

16. Vajha minden Böltsnek, minden józanul gondolkozóknak helyes kívánsága szerint úgy meg-szabadult volna a' Világ Néró vesztivei minden efféle csudaállattól: hogy többé semmi emberi képű szörnyetek ne rettentének az emberiség' csúffára a' föld' Népet!! – De fájdalom! – Nem egy Róma' Városát falták jnár fel a' déltzeg zabolátlanságnak dühösködő lángjai; – nem egy Ház' Népe, nem egy két Helység, hanem egész Országok, – virágzó Tartományok, – egész Nemzetek lettek már a' határtalan szabadságnak szereucsetlen áldozattjai. – Tűzbe hozza ez az egész Világot, – éget, – üll, – pusztít, ront ez mindent,

a' mit ér; – egész pataka folyik ott az emberi vérnek az útszákon, a' hol ez egyszer erőre kaphat; – vége van ott minden igazságnak, minden jó rendnek, és így minden nyugalomnak békességnek, minden bátorságnak, – minden szabadságnak', minden társaságos életnek, – és boldogságnak. – Szörnyűség csak hallani is a' történetekből, nem látni, a' mit szűll a' háttárlalan, az ész' fékei összveszaggató, ostoba szabadság, – zabolátlanság!! –

17. Eszt osztán az emberi okos természet megengedhesse?! – az okosság, – a' józan ész ezt mint olytant', melly meg-illeti az embert, helyben-hádgya?! – Semmi módon. – Légy bár Heródes, – az ész, mellynek világitó fáklyáját el nem oltotta még egészen a' fertelmes bujaság, – a' tiszta, ép, és józan ész egyre csak így szöll, így beszéll: „*non licet tibi habere Uxorem Fratris tui!*“ „*Ne paráználdogyal!*“ *Ez egyátallyában nem szabad!*” – Megteheted ugyan talám Heródes lettedre az erőszakoskodást, – lehetsz szilaj indulatid' zabolátlanságát tekintvén vértörő szemtelen is; – de szabad vagy é már azért Testvéred' Felejégével, mivel erre való vastag tehetségeid vannak?! – koránt sem. – Más valamit meg-tehetni, és más, azt szabadon is, úgy: hogy azt soha az okosság szemedre ne vethesse, meg-tehetni. – Az Örök Igazságnak, és Böltességnek rettenthetetlen Szószóllója szemmedbe mondgya: „*Non licet*“ „*Nem szabad.*” – Vágasd bár nyakát, hogy el-hallgasson, – hogy meg-némúlylon, – hogy ne lásson; – néma nyelve is, – fcehúnnyat szeme is, mint annyi igaz Tanúi fertelmes-

ségédnek mintegy meg-szóllván mondgyák: „*Non licet.*“ – *Nem szabad,* – *nem.* – Előbb meg-némúlhatnak t. i. a’ leg-beszédessebb, a’ leg-ékessebben szóló nyelvek is, mint sem bogy a’ józan ész az okos emberben el-hallgasson. – Ez szüntelen parantsoló hangon szollal meg benne, – ez azt a’ mi nem tisztességes, állhatatosan megtiltya nékie, – soha ez őtet arra, bár melly kedves légyen is, fel nem szabadítya. – És ugyan ennek, – a’ józan észnek t. i. éles, de egyszersmind szent szava hangzott már bölts Seneka’ füleiben is, a’ ki azt nem csak jól meg-értette, de mint okos Filozófus meg is szerette annyira: hogy azok ellen való boszankodását semmiképpen nem titkolhatta, a’ kik nem az ész’ javallatit ditsérték, és nem ezeknek követésében, hanem az érzékenység’ örömeiben az ember boldogságát helyhezttették. „*Quid mihi, u. m. nagy bátran, voluptatem nominas? – Hominis bonum quaero, non ventris, qui pecudibus ac belluis laxior est. Igitur beatum dicamus hominem ciii nullum bonum, malumque sit, nisi malus, bonusque animus: honesti cultor, virtute contentus, quem nee extollant fortuita, nee frangant.*” – Seneca de vita beata Cap, 4. et 9. –

18. Íme’ melly egyenessen mondattya-ki a’ józan ész az igazat a’ Böltsék által! – Nem hízelkedhetnek ezek, ha józanul gondolkoznak, az oktalanságnak; – azt a’ mi nem tisztességes, soha nem javalhattják, – nem ditsérhetik soha okosan. – Sem Seneka ugyan, sem valamelly más Stoikus Filozófus erővel többé senkire sem kötheti hajdani zordon Etikáját; – a’ va-

lódi felvilágosodás után bizonyos: hogy a' tiszta gyönyörűségek, az ártatlan örömek ellen nints a' józan észnek valamely kárhóztató ki-fogása; – mind azon által minden józanul gondolkozó Böltselkedőknek, még azoknak is, a' kik nem Stoikusok, meg-egyező ítéletek szerint nagyobb igazsága vagyon a' Stoikus Senekának, mint a' gyönyörködtető Epikurusnak, abban hogy nem jó helyen keresi ott az ember a' maga boldogságát, a' hol a' tisztességest a' gyönyörűségessért felváltván, arra, a' mi díztelen, illetlen, és éktelen, vagy valamely gyönyörűségnek kedviért, – vagy valamely kellemetlen következesek' meg előzése' okáért magát fel-szabadította. – Azt Seneka csak ugyan helyessen mondgya: hogy a' mi illetlen, arra, ha szinte hatalmában állana is a' mosolygó szerentse' kedvezései után valakinek, senki' a' ki javát szereti, magát el nem szánhattya; – éa hogy a' mostoha szerentse' legkegyetlenebb üldözéseit is jobb inkább nagylelkűséggel ki-állani, sőt szükséges, – mint sem akár melly kemény sorsnak meg-könnyebbítése', vagy kikerülése' okáért arra, a' mi nem tisztességes, csúfossan reá-állani. –

19. Ez olly szent igazság, mellyről minden józan Filozófia leg-szebb letzkéket adhat, a' mellyet senki okossan nem is tagadhat. – Már akkor a' setélséget is világosságnak, a' világosságot pedig setétségnek, – a' feketét fejrnek lehetne mondani, a' mikor azt, a' mi nem tisztességes, tisztességessen, az az: emberhez, okos emberhez illó módon, – az emberi Méltóságnak meg-motskoltatása nélkül, valamely em-

ber meg-tehetne. – Ez lehetetlen. – Az ész azt, a’ mi illetlen, szüntelen illetlennek, – a’ mi rősz, szüntelen rosznak kiáltva, és azért semmi esetben az em’ bérrel el sem is fogadtathattya, hanem tiltya, – a’ nélkül pedig, hogy valaha az emberben egészen el-hallgathatna. – Nem, nem némíthattya ötet meg örökre, a leg-nagyobb zabolátlanság sem, – meg-fog az ész szóllalni a’ mikor akkor a’ leg-garázdább emberben is; ennek páransoló erejét semmi vakmerd nem nyomhattya-el egészen, – ennek világát, bár melly nagy homályt igyekezzen is arra vonni a’ durvaság, ostobaság, és vadság, semmi sétetség végképpen el nem veheti. – Elég erre egy Példa. – Mellyik Tolvaj ditséri vallyon tolvaj czinkossat azért: hogy ez meg-lopta, és tetemessen meg is károsította ötet? – el-szenvedheti e ezt békével azért, mivel ő nékie magának is nagy kedve telik a’ lopásban? – mondgya é: szabad akárkinek is meg-lopni engem, – jó dolog ez, mert hasznos? – Nemde bár melly igen keveset hajt is különben a’ józan ész’ szavára, – bár melly igen igyekezett is azt el-fojtani magában, még sem fojthatta-el egészen, – kintelen akarattya ellen is meg-ismérni: hogy az okosság a’ lopást, mint utálatos dolgot úgy nézi, és azért azt minden okos embernek méltán is tiltya. – Nemde tehát az ész, mint leg-ékesebb tulajdonságát, egy ember sem tagadhattya-ki természetéből? Nemde az ész nemesíti-meg emberi természetünket? nemde ennek tekintetéből nem illik semmi oktalanságra vetemednünk? – Mínhogy pedig oktalanság a’ határtalan szabadság, minekutánna az okos, és józan ész az emberi szabadságot bizo-

nyos határok közé szoríttatni kívánnya; – áinbáj jneg-illeti is az embert a' tellyes szabadság, de a' ha tárlalan nem illeti. –

§. 4. A' határtalan. Szabadság az emberi Társaságban még képtelenség is.

20. A' határtalan szabadságnak semmi képe nints az egész természetben; – minden, a' mit a' természet szült, határozott, – nem határtalan; – minden bizonyos ki-szabott rendhez, törvényekhez köttetett, – egyik dolog a' másikkal úgy egybe van kaptsolva, mint a' lántz szem egymással; – semmi a természetben egy más nélkül ki nem adhattya természetesen maga erejét; – egy valami, határos valami mással, ez a' harmadikkal, és úgy tovább; – semmi sem független egymástól, – mindenek bizonyos szövetségben, összeve köttetésben, – párosodásban tapasztaltatnak el-érni el-rendeltetéseknek Czélját. – Maga az ember, a' ki leg-nagyobbat játszik a természetben, egy igen keskeny határok közé szoríttatott Lény, – sem létele, sem ereje, semmi tehetősége nem végetlen; – mindenre egy maga elégtelen; –, böltsőjében egészen jótehetetlen, de fel-csép eredése után is a' segítség, mellyet egyebektől vár, reája nézve nem szükségtelen, sőt annyi veszélyek között' a'

mennyi szegény fejét környékezi, el-kerülhetetlen. – És azért ha nagyra mehet is nemes természete' tulajdonságaira nézve, de nem egy maga. – Sem ereje annyi, hogy maga mindent, a' mi kívánt boldogságával ellenkezze, azt netalántán tenkre is tehetné, magától messze el-űzhessen; – sem olly láng esze: hogy minden illetén ellenkező ártalmas eseteket szerentséssen ki-kerülhessen. – Bé-köszönnek ezek Mi hozzánk nem egyszer, a' midőn nem is véljük, inajd a' tudatlanság' – majd ismét az emberi gyarlóság', 's erőtlenség' – majd a' forgandó szerentse' szomorú játékjai' siralmas következéseiben; – sótt gyakran olly csoportosan 's olly nagy erőszakkal rohannak reánk, – annyira ostromolják a' mostoha történetek nyugodalmunknak, – békességünknek, szabadságunknak Várát: hogy egyedül csak magunkra hagyattatván azoktól egészen el-nyomattatunk, – és minden erős állásainkból ki-űttetvén, a' földhöz veretteünk, – minden erőnkől ki-forgattatunk. – Már az árvizek el-seprik minden gyűjteményeinket, már a' sebes tûV lángjai pusztává változtatják szép, és alkalmas lakhelyeinket; – már ismét az ellenségnek rettenetes táborá el-foglalja régi örökös birtokainkat meg-támadgya, meg-sérti leg-szentebb jussainkat, – semmibe sem veszi, meg nem ösméri igazainkat. –

De még a' fene-vadaktól is van mit tartanunk. – Végre a' sok fogyatkozások, a' betegségek, – nyavalyák, – és más ezer kedvetlenségek, – szerentsétlenségek, melyeknek születésüinktől fogva életünk' egész folytában ki tetetve vagyunk, sokszor végső ínségre juttatják, – semmivé teszik minden ditsőségünket, uraságuukat, –

21' Életünk' ennyi veszedelmes viszontagságai, – emberi sorsunknak ennyi éppen nem szokatlan szomorú változásai, – bizonytalanságai között, kinek lesa annyi bátorsága, ereje, – kinek lesz annyi böltses-sége, értelme: hogy soha senkire ne szoruljon, –' senki' jó tanács-adására ne várokozzon? – Nemde több munkás, és értelmes embereknek kezei készítik, – többeknek éles elméje talál ja-fel azokat az eszközüket, azokat az ellenszereket, mellyekkel az ellenkező esetekét meg-előzhetjük, – meg-gátolhatjuk, – vissza-verhetjük, vagy leg-alább, hogy tűrhetőbbek legyenek, meg-gyengíthetjük? – nemde csak közös erőlködéssel' – több markos, izmos, serény, és még a' mellett tanult, tapasztalt bölts férfiaknak egyes ererjekkel, – okos el-inté-zésekkel, – hathatós segítségekkel lehet a' minket végső veszéllyel fenyegető mostoha történeteket meg-állítani, vagy el-fordítani? – Jól esik minden bizannyal kinek kinek a' szükség' idején a' segítség, ai oltalom, a' meg-szabadítáe \$ – ingadoz mint a' nád-szál minden-felé boldogtalan sorsunk a' mostoha szerentee' mérges csapásai közt, – gyász, szomorú gyász annak-a vége, – ha nints ember, – nints jó akaró, – nints erős Oltalmazó, a' kiben a' szerentsétlen', az ügyefogyott', a' kárvallott' reménnyé meg-nyughason. – Ember emberrel él csak ugyan!

22. Vallyon nem inti é tehát arra a' józan ész az embert, – nem parantsolja é az okosság nékie azt: hogy egy társasági életben több ember-társaival a' köz bátorságnak, – a' köz nyugodalomnak, – tellyes szabadsága' fenntartásának okáért összveszövetkezzen, ée barátkozzon, a' kikkel

ő kezét fogván költsönös bizodalommal, összevetett vállakkal a' köz jónak előmozdításában minden meg-hasonlás, meg-szakadás nélkül serényen munkálkodgyon, – ember társának mind. boldog, mind boldogtalan sorsával meg-osztozzon, – öröm-érzéseiben csak úgy, mint könnyeiben részt vegyen? – Int erre valóban az okos természet, melly velünk született, minden embert. „Mi emberek u. m. bölts Seneka, *ad coetum geniti sumus*” „társasági életre születtünk.” L. 2. de ira. – Már el-és be-lépésünkkel is e' világba, emberi társaságra akadunk; – a' Nemzők', – a' Nevelők' társaságára t. i. « –. azon tehetetlen csecsemősi nagy gyengeségünk, azon velünk-született lankadságunk, erőtlenségünk, mellyre nézve azonnal előbbeni semmiségünkbe kellene visszate-érnünk, miliellyest szülő Anyánk', gondos Dajkánk' nyájas társaságától el-váiasztatnánk, el-ismértletieti velünk a' társasági életnek szükséges voltát. – De még azután sem szükségtelen a' társasági élet; – még azután is, a' midőn már lábra kapunk, a' midőn már meg is emberedünk, csak több emberek' társaságában lehet több valamire mennünk, nagyobb tükéltességek» re szert tennünk. – „*Natura arte perficitur.*”

23. Ki-fejtődnek ugyan annak idejében az embernek szép természeti tulajdonságai, – a' test' nevedésével nevednek benne az elmebéli különös tehetségek is; – megtanul az ember mind szóllani, mind okoskodni, mind. más egyéb tehetségeit ki-muladni, de csak gondos Nevelőinek, – lépéseire szorgossan felvigyázó Vezetőinek, – érdemes Oktatóinak, – tiszte' Tanítóinak társaságában. – Ezek őrzik-meg a' ve-

szedelmes botlásoktól, – ezek emelik-fel eséséből, – ezek tanítták őket emberül szólani, ezek rágják szájába a' szót, hogy azt a' mint illik kitudhassa mondani. – Ezek derítik ffelel homályos elméjét, ezek hagyatják-el véle a' gyermeki kort, – ezek érlelik esztét, hogy meg-lett emberré, érett gondolatúvá válhasson« – A' szükséges ismereteket, mellyek nélkül semmit tökéletesen meg nem érthetünk, és azért nem is igen boldogulhatunk, – a' szép tudományokat, – a' szabad, és kézi mesterségeket, mellyek nélkül savanyu életünk, koránt sem hozzuk a' velünk született értetlenséggel, – tudatlansággal, – tapasztalatlansággal a' világra, mikor abba először be-kukkanunk – ezekre ezekhez értő Mesterek tanítanak meg minket, – ezek közlik „velünk sok ízbeli tapasztalásait, – ezek mutatnak utat a' Nagy Világba, mellybe az elobbeni kis Világunkból ki-vándorláni szoktunk, – és csak ezeknek útmutatása után juthatunk elrendel tetésünk' céljaihoz; – magunkra hagyattatván minden nyelvünk' szőlő tehetsége mellett is még csak egy értelmes szótat sem adhatnánk-ki. –

24, így minden kí-fbrmáltatásnnk, – minden ki-mívelődésünk, és ebből származható tükéltességünk, – boldogságunk egyedül csak az emberi társaságban történhetik-meg. – Az emberi társaságban talál még a' beteg is, fájdalmaktól mentő, a' kegyetlen halál' torkából ki-ragadó, – emberszerető tudós Orvosra, – a' szomorú, áldott Vigasztalóra, – a' tudatlan bölts Tanítóra, az ügyefogyott, okos, és hív Ügyvédre – a' szegény, könyörülletes Adakozóra. –

nyomattatott, hatalmas Pártfogóra, – a’ meg-támadtatott, Véd-Angyalra, – a’ Fiú édes, – az árva, Gyám-atyára, – az öreg pedig Istápra, – szóval az emberi társaságban talál az ember köz-bátorságra, nyugodalomra, és minden meg-szerezhető jóra, – boldogságra. –

25. Mi több? – A’ mi csak Szép van a’ világon, – tetszős, és kívánatos, – a’ mi az ember’ szemeit gyönyörködtető látással örvendezteti, – a’ szívet édes, kellemetes érzésekkel meg-tölti, – az ember’ kívánságait, ha most nem is egészen, de valaha tökéletesen ki-elégíti, – ezt mind, a’ mennyire emberi elme, és kéz koholta, alkotta azt, – a’ társasági gyöngy élet szülte, és szüli. – A’ társasági élet által állottak, és állonak-fel a’ sok szép roppant Városok, – az által terjednek a’ Tartományok, – meg-erősítetnek a’ Birodalmok. – Ez által köttetnek egybe szorossan egymással az idegen Nemzetek; – az által csinosodik a Világ; – virágozik a’ kereskedés, az emberi boldogságnak egyik fő eszköze; – virágoznak a’ szép tudományok, és mesterségek, – boldogul a’ Föld’ Népe. – Íme mire nem megy, – melly nagy tökéletességre léphet fel az emberi Nemzet! – Nagyra mehet igen is az ember, de nem egy maga, hanem több embertársaival össze-fogódzva. – De nem is csupán csak magáért születik az ember. – A’ természet, melly egynek több, másnak kevesebb adományaival kedveskedett, – egyet egyre, más másra tett ügyesebbé, – alkahatosabbá, – hogy egyik a’ másikára szoruljon, – és így együtt-tartson,

egymással társalkodgyon, ez a' természet mutat arra: bogy egyikünk a' másikáért él, bogy ember emberrel él, – hogy az ember társasági életre született. – így és nem másképpen jelentetik-ki az embernek természeti Méltósága, Nagysága. – Nagyobb meg-aláztatást, le-csepülést nem szenvedhetne akár melyik ember sem, mint ha minden emberi társaságból számkivettetne, ki-zárattatna, – Mi nagy kín, – gyötrelem, melly borzasztó nyughatatlanság lenne az illy boldogtalannak élete! – Örökre el-temetetnének így benne a' természetnek annyi felséges ajándékai, a' mennyivel ő most gazdagon fel Yan ékesítve a' társasági életben. – Örökös vadságban, – baromhoz hasonló oktalanságban, csuda szótalanságban maradna ő, ha nem emberek', hanem ezek' társaságán kívül nőhetne is fel. – Ki mondana így valami bizonyost, tökéletes igazat a' természet' Uráról, – ki imádaná azt méltóképpen, – és vallyon nem a' Religió é egyetlen egy vigasztalása a' halandó emberi Méltóságnak?! – Nemde már csak a' Religióval, az Istennel való meg-esmérkedés is, melly a' társasági életben sehogy sem titkoltathatik-el, – mellyet a' kimivelt józan emberi ész nap'fényre ki-hoz, – nemde már csak ez az egy nagy szerentse elegendő a' társasági életnek ajánlására, – ennek meg becsülésére, szükséges voltának, – arra való születésünknek meg-esmérésére? – Nem, – nem lehet az ember ember nélkül, – Óhajtya a' nyájas társalkodást minden ember-szerető, – az egész okos Világ, – a' valódi emberiség; – 's azért nem méltó é az egész emberi Nemzet' gyözülségére, a' ki ember-gyüölő, – a' ki

rosszat, nem jót gondol más ember-társainak, – a’ ki az emberi társaságnak kész ellensége? –

26. Kitsoda az? – Minden, a’ ki az emberi tellyes szabadságnak hamis színe alatt senkitől és semmitől függni uem akar, – a’ ki nem esmér semmi törvényt, – a’ ki semmi jó rendet nem tart, – szóval, a’ ki feltörlött homlok-
kal valamely határtalan szabadságot tulajdonítván magának, a’ köz bátorságot meg háborítani, – a’ szép egyességet össze-zavarni, – az emberi közszabadságot tövéből ki-forgatni mérészli. – Az ilyen döl-fős, – garázda,–rendetlen, ‘s vakmerő ember nem társaságba, – nem józan eszel bíró, okos emberek” seregébe valóé – Ő nékie nem lehet semmi jó ember Barátya, mert ő minden társasági életnek, mellyre az ember született, kész ellensége. – Olly szabadságot, a’ millyenre ő vetemedni szokott, még csak képzelni sem lehet az emberi társaságban, – ez azzal meg nem állhat, – a’ határtalan szabadság abban, – képtelenség. – Bizonyosság ebben a’ józan ész, és a’ szomorú tapasztalás; – ezen két igaz Tanúk’ hív elő adásából eléggé meg-ítélhetyük: lehet é ott valaki szabad, a’ hol minden szabad? – lehet é ott emberi szabadság, a’ hol ezt le-tapodgya ‘s meg-támadgya a’ dél-tzeg zabolátlanság? – Nem a’ valódi emberi társaságban, hanem valamely tündér világban álmodhattya valaki magát lenni, a’ ki a’ határtalan szabadságról való esztelen ábrándozásokkal akarja meg-csalni esztét. – Az emberi társaságban illy képtelenséget még csak gondolni sem lehet; – nem fér ez semmi józan főbe, – nem álmodik erről senki, a’ kinek helyén van

esze, – szíve. – A’ józanul gondolkozó a törvényedet,’ – a’ czélerányos rendszabásokat, mellyek nélkül semmi emberi társaságot még csak képzelünk sem lehet, hiszti az emberi tellyes szabadság’ erős Örjeinek lenni. – Törvényes Hatalom, – törvényes Parantsoló, szoros engedelmesség, jó rendtartás nélkül fel-bomlik minden társaság, és ezzel együtt el-enyézik, füstbe megy egyszersmind a’ köz bátorság, és minden emberi szabadság. – Zúrzavar, – meg-hasonlás, – el-pártolás, – hitszegés, – erőszakoskodás, – dühös meg-támadás, vérengző csatázás, – gyilkos ellentállás, ‘s Tegsö romlás rettentí, ‘s bontya ott fel az emberi társaságot. – a’ hol a’ függetlenségnek, – a’ fejetlenségnek, – törvénytelenységnek, cs az engedetlenségnek, – vagy is a’ határtalan szabadságnak pártütésre lázzító zászlója szegeztetik-ki, – a’ hol ez lobog. – Keresztül nézi ott minden egymást, – nem hisz ott egyik a’ másikának, – kiki tart ott egymástól, – retteg,, fél, nyughatatlan éjjel, és nappal, – fut, a’ hol, – bujkál, – a’ hová lehet, – és így megszakad a’ társaság. – Az Atya, Anya, kedves magzattyaitól, – a’ Férj Hitvessétől, a’ Testvér, az Atyafi, rokonságától el-szakasztatik, – el váll; – és a’ lét jó Barát is egymástól el választatik. – Nints így igazság Ki-szolgáltató, – nintsen Pártfogó. – Ekkor már minden szabad, mert nintsen semmi törvény;” – Szabad rabolni, – szabad gyilkolni, – Szabad akárkivel fel-tenni, és lia lehet’ rajta a’ leggorombább módon hatalmaskodni, – szabad a’ lélekletebb”, leg-ocsmányabb fertelmességeket el-követni – vége van minden szeinérmetességnek. – Az ártatlan-

ság sóhajtozik, – a' tiszta szív keményen ostromol-
tatik, – a' szemtelenség tsintalanál garázdálkodik. –
Kinek van ekkor igaza? – kinek lehet valami bátor-
sága? – Kívül belül bizonyos a' veszedelem; – há-
za, – jószága, – élete nyilván való veszedelemben
forog, azt kiki látja. – Messze, – messze távozik
onnan, a' hol az emberi szabadság nem határos töb-
bé a' józan észszel, – a' hol ez határtalan, – a
köz bátorság; – azonnal el-veszti ezt minden, mi-
helyest az emberi társaság nint\$ többé rendben, –
mihelyest minden törvényéket össze-gázol a' zabo-
látlan szabadság. – Nints is tehát több' igaz emberi
Szabadság, – Nints. – Az Atya nem szabad tulajdon,
magzattyával, – a' fele-pár másik fele-párjával, –
a' Házigazda cselédjeivel; – nem szabad senki a' ma-
gáéval, – vérrel, észszel, nagy munkával, fáradság-
gal szerzett igazságos keresménnyel, – egyenesen
ötet, és nem mást illető örökségével. – Nem szabad
senki Szent Hite', Religiója' gyakorlásával, Istenhez
tartozó szent kötelességeinek hív tellyesítésével, –
Nem szabad jámborsága', – igazsága', szemérmességén
tiszta erköltse', – becsülete' ki-jelentésével. – A'
jámborság ki-nevettetik, – az igazság meg-gúnyolta-
tik, – az erkölts meg-csúfoltatik, – a' tisztaság
gyalázatosan meg-mostkoltatik, – a' szemérmesség
számkivettetik, – az ártatlanság meg-vesztegettetik,
– a' betsület csúfossan meg-rongáltatik, – egy szó-
val az erköltsiseg' omladekjaira, a' meg-szentségtele-
inttetett Isten' Szent Hajlékjainak dülledékjeire a' go'
noszságuk, istentelenségnek, erköltstelenségtük ezer
imdokságokkal megfertőztetett utálatos Temploma fel-

építtetik; hogy abban mint valami Latrok', haramiák¹ harlangjában minden tisztesség, minden szeplőtele;iség, minden bittel le-kötött hívság, – tisztaság, igazság a' vak indulatoknak a' szabadság' hóhérjaitól isszonyatosan fel-áldoztasson, – hogy abban minden a' mi szent, szentségtörő kezek által lerontasson, – le-tépetessen, össze is tiportasson, – hogy minden emberi, és religiói érzés a' szívből egészen ki-irtasson, – a' hiú mulandóság miatt az örökkévalóság, az Isten maga kevésre nézetessen, meg-vetessen, 's végre meg-tagadtasson; – 's így az emberi halandóság, mellyet csak egy más boldogabb jövődőség őriz a' kétségbe Való eséstől, ezen egy reményétől is meg-fosztasson; – szóval, hogy az okosságnak, – és ezzel együtt minden emberi szabadságnak, – boldogságnak gyászos eltemetése, a' természet' borzadásával szörnyű módon tartasson. – Beszélje el ezt annak, a' ki ebben kétségkedik a' nyilván-való szomorú tapasztalás!! –

27. – „Szabadság! – Szabadság!” – (írja egy tudós Hazafi) teli torokkal kiáltják azon Országokat pusztítók, a' kik szintén Egyiptus' vidékeire is, számtalan könyveket nyomtatnak, sutton gyülekezeteket tartónak, azokból a' világnak minden részeire heréket küldenek, a' kik a' Nemzeteknek a' hímes szabadságot széjjel hirdessék: szabadságot t. i. a' gondolkodásban, – szabadságot a' beszédben, szabadságot a' cselekedetben, – szabadságot a' Religióban, – szabadságot az erkülsökben, – szabadságot minden törvények ellen, – szabadságot minden zabola ellen, melly az embernek leg-szemte-

lenebb indulattyaít is *meg* ne gátolhassa, — — —
 de vizsgállyuk *meg* józanul e' minden határ nélkü
 való tágas szabadságnak minéműségét, — — —
 Oh pokolban koholt mesterség! — Minemű szabad-
 ság az, a' melly az Tstent meg-tagadtattya? Minemű
 szabadság az, melly követőit az Istentől rendeltett
 Előjáróknak meg-ülésére esküvéssel kötelezi? Miné-
 mű szabadság az, melly szintén régi Eleintul reánk
 eredett istenes rendtartásainkat halállal tilalmazza?
 minemű szabadság az, mellyben a' jámborság, a
 Keresztény tükéletesség számkivetéssel büntettetik?
 — minemű szabadság az, mellyben a' nyomorultul
 sanyargattatott ember boldogtalan ügyét sem meri si-
 ratni, vagy panaszozni, és mellyben csak az ditsére-
 tessébb, a' ki istentelenebb? — Ne kételkedgy ke-
 p.gyes Olvasó í Hlyen gyümölsüket szült ezen Filozo-
 fusok' szabadsága mindenütt, valahová csak csalár-
 dül he-íurhatta magát! A' Koronás Fejek gyaláza-
 tossan Országokból kergettettek, az igazságnak tör-
 vényes szolgáltatása mellyen elnémult, az ártatlanok'
 vére csatornákkal ontatott — a' békességes jámbor
 Polgárok az istentelenek⁵ szolgálivá lettek; — a'
 Nemes Házak, sött az Isten' Templomai is senkinek
 menedékhelyet nem adhattak, — az Oltárok eleibe
 borulni, és Isten' oltalmáért esedezni, éktelen tör-
 vénytelenség volt⁵ a' jámborság, az isteni félelem,
 a' gonoszságok ellen való panaszkodás, avagy csak
 egy érzékenyes sóhajtás is hazaárulásnak tekintett,
 és halállal büntettetett}—a' ház,ak, ützak, és pia-
 tzok a' szörnyen vérengző hntzolás helyeivé lette-
 nek, egy szóval: de jaj! vonnyunk borítottékot eféle

szörnyűségekre! Ember! a' ki illy boldogtalanul szabad akarsz lenni, menny kérlek! menny a vad Tygrisek', és Oroszlányok' barlangjaiba, ezen fenevadak között szelidebb szabadságot fogsz találni, mint sem a' millyenre te ásítazol, meg-tanúod, hogy Tygris a' Tygrissel, Oroszlány az Oroszlánnyal békességessen, és bizodalmassan él, a' mit a' te hímes, hazug szabadsággoddal az emberi társaságban fel nem lehet találni." Eddig az említett Hazafi, kinek szájába a' bizonyos, Világ' szerte esméretes tapasztalás rakta a' mondottakat. – (NapnyUgotti Tördelések. Első Rész, az 51dik és köv. lap. N. K.)

28. Íme a' meg-gyaláztatott, – a' meg-Szégyenítettet, – sótt egészen elnyomatott, és meg-fojtott emberi díszes, – tellyes szabadság! – így lett e' véres áldozattya a' határtalan szabadságnak! – ez annak, és minden szabad Nemzeteknek iszonyatos hóhérja! – Egy tyranussi kegyetlen hatalmaskodás ez, inelly szörnyetegekké változtattya az embereket, – melly igazán az egész Világ' ostora, az emberi társaságnak végső veszélyé, és minden emberi boldogságnak meg-rontója. – Olly gyászos, – illy keserves – illy siralmas következései lettének a' határt nem ismérő szabad gondolkozásnak; – az iszonyatos gondolatok' szabados kinyilatkoztatásának, – a' kártékony, gonosz könyvek' szabad ki-adásának, nyomtatásának, – a' meg nem zaboláztatott, 's talám erővel is ki-csikart Sajtó' szabadságának, az erőszakosan el-törölt törvényes könyvvizsgálat' el-halgtatásának, meg-némulásának. Így vezett-el minden szabadság, a' midőn a' nagy szájú em-

terek mindenütt csak azt kiáltották: „Szabadság!” – Nem képtelenség é ez osztán?! – Nem képtelenség é: „minden szabad, és még sem minden ember szabad?!” – Nem képtelenség é: „határtalan szabadság; és még sints már meg a’ tellyes szabadság?!” – Képtelenség ez bizonyára az emberi társaságban. – Az már éppen járatlan a’ Világ’ történeteiben, a’ ki ezt nem tudja észre-venni, – a’ ki ezt meg nem ismeri, – Hát de

§. 5. Illy képtelenséget megszenvedhet é a’ józanabbul gondolkozó szabad emberi Nemzetnek nemessebb része? – nem szűk’ sèges é annak jókor eleit venni, – és vallyon mi móddal?

29. Nem, – egyátallyában nem lehet ezt csak amúgy hideg vérrel el-nézni. – „Arany a’ Szabadság!” – Az emberi természet pedig eredetiképpen csak egy, és azért az ezt meg-illető tellyes szabadságnak is egynek. és közösnek kell lenni, hogy annak minden ember természetére nézve örülhessen. – De nem is tulajdoníthatta azt magának egy két bőriben meg nem férhető, hányakodó, erőszakoskodó, garázda ember; – köz java, birtoka ez az egész emberi Nemzetnek, mellyből kiki tulajdon helyheztetéséhez képpest csak bizonyos részt

vehet; – senki azt a' nélkül, hogy más embertársaival |s meg ne osztozzon, egészen egy maga el nem nyelheti. És így minden ember csupán csak a' magáéval szabad, nem a' máséval, azt a' mi másé, igazságatlanság nélkül magáénak nem teheti. – Minden Emberek' Jussainak, szenteknek, és sérthetetleneknek kelletik lenni. – *Suum cuique tribuendum.* – Ez a' terpeszef törvénye. – Ezt az igazság, melly együtt jár az emberi szabadsággal, hozza magával. – Igazság nélkül nintsen szabadság; – és a' mi nem igazságos, az nem is szabad. –

30. Vallyon meg-férhet é tehát a' józan ésszel, az okos emberi természettel: hogy az ember maga természeti szabadságát az igazság' határin túl is más ember' társainak rövidségével, ezek' szabadsága', 's meg-alapított Jussai', törvényes igazai' meg-rongálásával űzhesse, meg-egyezhet é ebben valamelly józanul gondolkozó, okos ítéletű Férfiú? – meg-engedheti é ezt a' szabad Nemzeteknek józanabb, és nemesebb része? – Ez az emberi természet ellen vagyon. „*Batio, natura'* úgy mond Cicero, *non patitur! ut aliorum spoliis nostras facilitates, – copias, – opes augeamus.*” L. 2. N. XXI. – miértis böltsen inti mind azokat, a' kikkel van a' Kormány, a' törvényszerző Hatalom, – a' kikre a' köz-jónak, a' köz szabadságnak, köz bátorságnak, 'g nyugodalomnak ügye bízattatott: hogy főképpen arra ügyeilyenek: ne hogy az egyes Javak, Jóságok valamelly nyilvánosságos engedelem, el-nézés által meg-csonkíttassanak, meg-csorbúllyanak hanem hogy minden polgár az össze-szüvetkezett emberek'

társaságában a' magáét szabadon bírhasza, és bátorságosan meg-tarhassa, – senki jussait meg ne sérthesse, azokat meg ne támadhassa, „*imprimis videndum, úgymond; ei, qui Rempublicam administrabit: ut suurri quisque teneat, neque de bonis privatorum publice deminutio fiat.*” L. 2. N. XIX. – Egy értelemben van Ciceróval bölts Seneka is, a' ki nagyon veszedelmes helytelenségnek nézi minden már csak egyes Polgárok' Jussainak, igazainak is meg-sértését, és azt ítéli: hogy ha kinek kinek Jussai a' törvények által nem oltalmaztatnak, 's így a' köz szabadság fel nem tartatik, veszni kell az egész polgári társaságnak. – „*Nefas est, úgymond, nocere patriae, ergo Civi quoque, nam et hic pars patriae est, sanctae sunt partes, si Universum venerabile est. – ... Quid si nocere velint manus pedibus, manibus oculiP lit omnia inter se membra consentiunt, quia singula aervari totius interest, ita homines singulis parcent, quia ad coetum geniti sumus. Salva autem societas esse, nisi amore et custodia partium non potest.*” L. 2. de ira.

31. Minden jól el-rendeltt polgári társaságnak t. i. fő, 's végső célja a' köz szabadság, a' köz bátorság, – ennek kívánsága seregelteti, gyűjteti egybe a' Nemzeteket. – Valamint tehát az egész társaságnak Összvenen, az Előkellők az alatonnyabb rendekkel, úgy fejenként is a' társaságnak minden tagjai leg-főképpen a' köz jönnek meg szerzésére minden igyekezeteket fordítani tartoznak; – és azért szükséges a' polgári társaságban esmérni valamelly Felsőséget, – parancsoló Hatalmasságot'

mellynek mindnyájan azorossan engedelmeskedni tartozunk, hogy ez kinek kinek az igazságot a' ki-szabott rend, és törvények szerint ki-szolgáltatóván, minden veszedelemnek, melly a' köz szabadságot, és bátorságot csak távolról is fenyegethetne, jókor eleit vegye, – és így kiki igazait sérthetetlenül gyakorolhassa, – kiki a' törvények' védelme alatt minden meg-háborítás nélkül csendes nyugodalmában meg-maradhasson, – senki valánelly erőszakoskodás által el ne nyomattasson. – Ennek a' sérthetlenségnek közösnek kell lenni a' társaság' leg-kissebb, leg-utolsó tagjaira nézve is; – mihelyest «z nem közönséges, azonnal nem közös a' bátorság, nem közös a' szabadság, – fel-bomlik ez, és ezzel együtt könnyen fel-bomlik, el-oszlik az egész társaság. ' –

32. Innen semmi szín, semmi természeti, vagy Nemzeti szabadság' színe alatt, nem lehet határtalan az emberiy a' polgári társaságban a' szabadság; – a' meg-állapított, 's köz akarattal el-fogadott, el-kertilhetetlen törvényes rendelések bizonyos határok közé szorítják azt; – ezek határozzák meg: ki mivel, és meddig szabad? – Senkinek többé, ha a köz jó szívéen fekszik, aem szabad az. már egyszer rendessen ki-jelelt határokpkn túl a' maga szabadságát ki-terjeszteni, – nem szabad igazainak 'gyakorlásában valakit akadályoztatni, nem szabad másnak jussait kényünk kedvünk szerint semminéma csipkedésekkel meg-sérteni. –

33. „*Pudor, modestia, justitia (est) quibus omnis civilis, societas conservatur,*» írja egy Pogány Bölts. – Dyron. Halicar. L. 6. – a' mi úgy lévén sem-

miképpen meg nem lehet engedni: hogy a' polgári társaságban, mellyel valóban a' szemérmesség, a' tisztes maga-viselet; és az igazság tarthat-fel; valaki valamely szemtelenségre, valamely éktelen, és igazságtalan tettekre magát fel-szabadítsa; – meg nem lehet következésképpen engedni: hogy valaki minden ámbátor rút, ocsmány, fertelmes, és iszonyatos gondolattyaikat, mellyek a' köz csendesség' meg-háborítására czéloznak, büntelen másokkal közölhesse, – író tollát a' fekete tén-tába azon még ennél is feketébb gonosz szándékból bemárthassa: hogy gyalázatos, minden törvényes Hatalmas-ságokat meg-támadó, – sértegető, – a' jámborságot ki-gúnyoló, – a' jó rendet fel-forgató, – minden érdemes Polgárokat kisebbítő, ócsárió, – dísztelen, – botránkoztató, - lázziió irásokkal az egész Közönséget vakmerő szabadsággal meg-vesztegesse, – Ezt a' szabad Nemzetek' józanabb része egyátallyában meg nem szenvedheti, el nem nézheti, – semmi Felsőség pedig meg nem engedheti'

34. Vallyon nem szükséges é tehát minden jól elrendelt polgári társaságokban, mellyekben még a' szemérmesség, – a' tisztesség, – az igazság számkivetésbe nem küldetett, mellyekben még a' polgári törvények szentek, – 's tiszteletben tartatnak, – nem szükséges ő a' kártékony gondolatok', tnotskos, gonosz irások által való ki-nyilatkoztatásának idején korán eleit venni? nem szükséges é azoknak közöltetését foganatossan megátolni? – az efféle irásokkal meg-töltött mérges köny' vekeket, minek előtte világosságra jöjjenek,-ki-adattasának, – szoros, és kemény vizsgálat alá venni, és a' Sajtó alá nem ereszelni? – Vallyon *nem* kívánnya é a'

térvények' szentségének oltalmazása, a' köz bátorság' nak állandó fel-tartása: hogy a' Sajtó' szabadsága meghatározotasson, – hogy e' meg-betsülhetetlen találmánnyal a' gonoszság, a' zabolátlanság vissza ne élhessen? – hogy a' Könyv' sajtó, mellyhez csak a' köz jóra törekedő Polgároknak van jussok, a' gonosszaktól ne bitangoltasson? – Ez – igen is ez, – a' gonosz írásoknak tudniillik a' Sajtótól való örökös el-tiltása, – a' Sajtószabadságnak meghatározása, – a' szentül rendeltetett Könyvvizsgálat, a' *Censúra*, az az egy foganatos mód, és hathatós eszköz, melly a' határtalan szabadságot, e' képtelenséget, – ezen el-öltőjét, – el-pusztítóját, – Gyilkosát az emberi, a' Nemzeti szabadságnak, meg-állíthatya, meg-ronthattya. – E' nélkül nints az a' szent törvény, melly a' polgárokat szemérmesekké, tisztességessékké, igazság' szeretökké tehesse tökéletessen, és így őket egyességben, társasági életben meg-tarthassa; – a' határtalan Sajtószabadság nem esmér semmi szemérmet, – semmi illendőséget, – betsületet, – semmi igazságot5,- mind ezek ellen kész az ki-kelni; – mérges fullánkja sért mindent, a' kibe csak azt be-botsájthattya. – Veszédelmesebb ez minden vérengező csatáknál, hábo-íuknál, – minden titkos össze-eskiivéseknél, mellyek csak egy kis zenebonáskodó csoportnak szoktak, közönségessen könnyen el-árdlható, – ki-tapogatható, nem mindenkor el-siülhető, és azért nem is annyira, mint a Sajtószabadság,- kártékony, veszedelmes szövevényel lenni. – A' Sajtószabadság az egész világot a' öz szabadság ellen fegyverbe öltözteti. – Nem kéméi ez meg semmi Világi, semmi Egyházi Hatalmaságot. – Ezeket ostromolja az leg-dühösebben. – És mi követke-

zik végtére is belőle? – az a’ mi Cornelius Tacitusnál írva vagon: *Utimpérium evertant libertatem praeferunt: si perverterint, libertatém ipsam aggredintur.*” – Cornel. Tacit. L. XVI. Annal. 22.

35. Ditső Magyar Hazám. – Szépen virágzó szabad Magyar Nemzet í – áld az Egeket: hogy ettől a’ veszélytől még mind ekkoráig meg-mentették felséges szabadságodat. – De sokkal is tökéletesebb a’ te Ősi polgári Alkotmányod, mint nem hogy azt valamely idegen, nyughatatlan, – állhatatlan, ‘s békételen Né’ pek’ mérges szabadságainak toldalékjaival szükséges lenne tökéletesebbé tenni. – Ennek a’ Te Ditső Alkotmányodnak Védszárnyai alatt, Te annyi századok ólta Nemes szabadságodat fel-tartottad; – semmi zivataros fellegek ezen te szabadságodnak Egét meg nem homályosíthatták.; – Miért kellene tehát ahhoz Honni ditséretes szokásainkkal, – helyes rendtartásainkkal ellenkező újságokat ragasztanod, toldanod? – Nem elégé nemes é még a’ Magyarok szíve: hogy ez az idegen szokások’, találmányok’ be-hozzásával inkább is még meg nemesíttessen? – Ki, – vagy mi adhat a’ Magyarok szebb szabadságokat, mint a’ millyeneket ő ínaga magának adni tudott, és leg-későbbi maradékjaira is örökségül szállított? – Nem szorult a’ Magyarok semmi nemtelen szabadságokra. – Miért is érdemes Jbölts Hazafiak! nem látjuk é: melly szükséges, és Imsznos tovább is a’ Censúra’ Intézete Ditső Hazánkban? – Véd Angyala ez a’ Magyar szabadságnak; – ennek szolgált ez eddig is, és ennek ajánlya ezentúl is Kész hazafiúi buzgó szíves szolgálattját. – Éppen nemi

ejt ez csak leg kissebb sebet is a' Magyarok' szabadságán; hanem inkább azután lát tellyes szorgalommal: hogy semmi vakmerő ortzátlenség azt meg ne sértse. – Nemi a' Censúra, – nem, – hanem a' határtalan sajtószabadság ólálkodik a' Magyar Nemzet' szabadságának is vesztére. – Tudva van az egész Világ előtt, mennyire, nyughatatlaníttya ez e' mái napig azon szomszéd Nemzeteket, mellyek a' könyvvizsgálatot egészen el-nyomván már most annyi gyűlöletes meg-hasonlásokat magok közt meg-szenvedni kintelenítettnek. – Ennek megfontolása bírja a' Magyarat csendesebb, és nyugottabb gondolatokra! „*Nam tua res agitur, paries cum proaimus ardet.*” Hor. – A' Sajtószabadságával kérkedő békételenségnek, melly a' szomszéd Nemzetek' polgári alkotmányát annyi egymással ellenkező, szép, majd ismét rút színekbe öltözteti, annak minden idő változáskor más más színt, de soha állandót nem ad, – ennek, ennek józan megfontolása bírja arra a' Magyar állhatatosságot: hogy háládatos tisztelettel fogadgya-el azon Felsőes Királyi Rendelést, mellyet édes Hazánk-nak Valódi Attya, az egész Európának Megbékéltető Angyala, Ditsőségessen Uralkodó Első FERENTZ Apostoli Királyunk még az 1793^{dik} esztendő' Julius' Hóinapjának 25-én Ország-szerte ki-hirdettetni, Kegyelmissen parantsolni méltóztatott, és a' mellynek boldog következtésében a' Sajtószabadság, a' Könyvvizsgálati Intézet' fel-állításával, a' szükséges korlátok közé szolítatott. – Úgy is.

§. 6. Igen helytelen, és erőltetett okoskodások azok, mellyekkel a' Sajtó-szabadsága Pártfogói az említett Felsőges Királyi Rendelésen ki-fogni, és a' Könyvvizsgálati Intézetet a' Magyar Hazából is ki-tiltani igyekeznek.

36. Mind, a' mit ellenszóképpen mondhatnak a' Sajtó-szabadság' meg-szorításán bántódók, ezen ött mintegy talpállításaikból kerekedik ki: 1ször. Nints a' Fejedelemnek Jussa a' Sajtó szabadságát a' Könyvvizsgálat' zárja alá vétetni – a' Fejedelmi Jussok addig nem terjednek: hogy a' Felsőges a' Könyvek' szabados ki-nyomtatását meg-tilalmazhassa. – 2^{ször} Az efféle tilalmazás nem czélerányos, – meg nem felel czéljának. – Meg sem is egyez szor az ember' és a' polgári társaság' jussaival, – sőt a' természet ellen vagyton. – 4^{ször} Még a' Nép' boldogságával, javával, és Tekintetével is ellenkezik. – Végre; 5^{ször} ezen tilalmazás a' kivántt haszon-vételre nézve nem csak sikeretlen, de veszedelmes is. – De hadd fejtsek, hadd nyilatkoztassák ki magokat egészen, a' kik ezeket' állítyák! - Kész minden Ellenszavokra a' Felelet. –

§. 7. Első Ellenző.

37. a) Mi, (mondgyák) semmi ollyatén Just a Fejedelemben meg nem ismerünk, de nem.is esmérhetünk, melly szerint ő Nékie Hatalmában állana: hogy a' könyvek' nyomtatását meg-engedhesse, – a' könyvnyomtató Műhelyeket fel állíthatassa, a' vagy a' kinyomtatandó könyveket *Censúra*, szoros vizsgálat alá előbb Tettethesse; – mert nyilván bizonyos az: hogy, minekutánna minden Fejedelemségek a' Népek' szövetségéből származtak, a' Fejedelmek csak ollyan Jussokkal bírhatnak, a' millyenekkel ötet a' Népek a' vélek tartott szerződés által fel-ruházták. – Mire nézve, mivel a' Fejedelmeknek semmi eredeti Jussaik nintsenek természet szerint; – a polgári társaság' törvényeiből szükséges azokat ki-tanulni, és meg-magyarázni. – Mivel pedig a' Sajtószabadságát' meg-határozó királlyi Jusról semmi törvényes rendelés a' Honni törvények közt nem találthatik, annak jele ez: hogy az említett Just a' Nemzet magának fenntartotta. – Ezen felül még az is igaz: hogy szabadon gondolkozhatni, és gondolatnyainkat másokkal is közölhetni az embernek természet! jussaihoz tartozik. – Valamint tehát semmi természet jussaiokról az.emberek soha le nem mondhatnak, vagy arról sem: hogy ők szabadon gondolkozhatnak, és gondolatnyaiikat másokkal közülhessék. – Ezen ő természeti Jussokat Fejedelmeknek soha le nem

köthették, – a' vélek történt meg-szerződéskor azokat reájok az emberiség' Jussai' Szentségének sérelme nélkül nem ruházhatták. – Felségesebb Jussa ez az embernek minden polgári F elsőségek' Jussainál is. –

F e l e l e t .

38. a) Nem éppen olly ki-csináltt igazság az, a' mint az Ellenkező Felek állítyák: hogy a' Fejedelemségek a' Népek' szövetségéből támadtak, – mert ha a Fejedelemség által azon Fő Hatalmat, és Felsőséget értjük, mellynek szükségképpen az egész polgári társaság, vagy is az össze-szövetkezett Nép magát alája-vetni, bódulni, és engedelmeskedni tartozik; – úgy a' Fejedelemség' átallyában szóllván sokkal magossabb származású, mint sem hogy annak a' Nékie magát természetesen megadni köteles Népek' szövetségeinél, alkukötéseinél, abban való meg-egyezésénél felségesebb eredetéről kellessék kételkednünk. – Az már természetében vagyon a' polgári társaságnak: hogy ez Felsőség nélkül meg nem állhat, – hogy abban egy Fő-hatalom, avagy ha úgy tetszik a' Fejedelemség elkerülhetetlenül szükséges. – Innen minden természeti Jussa a' társaságnak, a' Népeknek csak abban az egyben áll: hogy a' Fő-hatalom' gyakorlásának módgyát a' Nép állapíthattya, – 's határozhaltya-meg; – adhattya t. i. a' köz meg-egyezés szerint egynek, vagy több társainak, tagjainak kezébe a' Fejedelmi hatalmat,-a' társaság' igazgatásának ezt, vagy amazt a' formáját választhattya; – A *Monarchiai*, *Aristocratiai*, – *Democratiai*, – vagy akár *mi* más tulajdonságú Kormány alá vetheti magát. –

Ezt a' Nép köz-akarattal meg-határozhattya, de magát a' Főhatalmat koránt sem a' Nép adgya, hanem a' polgári társaság', az emberi Nemzet', – a' Népek' természetének Ura, az Isten. – Ezt nem csak az Isteni kinyilatkoztatás után tudgyuk ama Szent-írásbéli ígékbul: „*Per me Beges regnant*” Prov, 8. v. 15, – „*Non est potestas, nisi a Deo*” Rom. 13. – „*Dei Minister est (Rex) Vindex in iram ei, qui malum agit*” Ibidem. – Még több nagy tudományá nevezetes Férfiak is tanítták eztet, Puffendorf de Jur. Nat. et Gent. L. 7. C. 7. n, 1. így ír erről: „*Extra dubium est sanam rationem satis dicasse, post multiplie at um genus humanum decus pacem, atque incolunitatem ejusdem subsistere non potuisse nisi constitutis Civitatibus, quae sine summo Imperio intelligi nequeunt: quo ipso etiam Civitates, et summum Imperium, a Deo, tanquam Legis Naturalis Auctore profecta censentur. Nam non ea tant urn a Deo sunt, quae ipse immediate, et citra ullum fact urn humanum interveniens instituit, sed et quae homines ductu sanae rationis pro conditione temporum, atque locorum recepere, ad implendam obligationem sibi a Deo injunctam' Ergo ut Civitas sit Civitas finemque suum consequatur, institutus a Deo, a Lege naturae ordo imperandi, et parendi: in quo ex ipsa Dei voluntate, et naturalis rationis dictamine aliquid summum sit, ac a nemine dependent, neminis arbitrio subjectum, Deo uni et subditum, it a secundum, et vicarium; quae est summa potestas Civilis. Id tamen meri esse facti humani, an summam illam potestatem ve-*

lint uni comittere, an pluribus, et quibus seorsim modis statum Reipublicae describere instituant. –

39. – De még Grótius sem fogja ám az Ellenzők' pártját, olvassák bár, a' mit ír Tom. 1. de Jure Bell, et Pac. L. 1. Cap. 3. – Domatus pedig egy Frantzia Törvénytudó ekképpen szóll'. „*Reges potestatem suam a solo Deo recipiunt, et in functionibus suis solum Deum representant.* – Droit, publ. 1. 1. Tit. 2. Sect. 1' n. 6. – Ugyan ezt tartya Le Bret, (de la Souvr. L. 1. – Több Nemzetek' Tudósai még azt is állítyák: hogy a' Fejedelmet a' Nép meg nem ítéheti, és azt az okát adgyák: mivel a' Fejedelmeknek Hatalma az Istentől származik. – Ezt jelentik az efféle kerek-mondásaik: „*Imperator superiore caret; nam a Deo solo recognoscit Imperium,* (L. et bene de quadrien. possess.) – Ide alkalmazatos VITIGUS' Gothusok' Fejedelmének is ama ki-fejezése: „*Causa Regiae potestatis supernis est applicanda Judiciis. Quando quidem eü e Coelo petita est.* „ (apud Cassiodorum) De még a' Pogány Böltsek ítélete is e' volt., „*Principi summum rerum arbitrium Dii dederunt*“ u. m. Tacit. Annal. VI. 8. *Subditis obsequii gloria relicta est.* – És: *Ab Jove summ us honos*“ Homer. Iliad. L. 1. –

40. Mind ezek, csak úgy lehet vélekedni, meg ákasztják ama bátor vitatásnak már előre fel-tett győzedelmi erejét, melly szerint az állítatik: hogy a Főhatalomnak minden ereje a' Néptől vagyon, – hogy a' Kép ruházza azt által mint tulajdonát a' Fejedelmekre,

külömben ezek semmi Fejedelmi Jussokkal nem bírhatnának. – Tegyük azomban: hogy a' Fejedelmek azért bírnak Fő hatalommal a' Népek felett, mivel ezek önként hatalmok alá vetvén magokat, természeti Jussaikról, szabadságokról le-mondottak, – szabad akarattokat a' Fejedelmeknek le-kötötték; – de van é az Atyai Hatalomnak annyi ereje: hogy a' Fiak', Unokák', és minden következendő maradékok' szabadságával is parantsolhatna? – el-idegeníthetlék é, – el-tulajdoníthatták é örökre azok, a' kik leg-először a' Fejedelmekkel meg szerződtek, a' későbbi Nemzetségeknél is szabadságjokat? – le-köthetlék é ezeknek is szabad akarattokat? – le-kötelezhetlék é őket is a' fel-állított polgári társaság' Fejedelmeinek? – Eddig csak ugyan nem terjed az Atyai hatalom; – és még sem szabad már nekünk Őseink' kötéseit fel-boutani, – nem lehet az eredeti természet' szabadságára vissza-nézni, – nem lehet arra, az egész társaság' nyilvánvaló veszedelme nélkül vissza-térni. – Mi tiltya ezt egyéb vallyon, ha nem a' természetnek, és így a' természet' Urának, az Istennek t. i. törvényé, a' melly azt parai'tsolja: hogy az emberek, ha bátorságban élni akarnak, egy főhatalmat a' magok társaságában esmérjenek, – bölts Igazgatókat, Fejedelmeket válasszonak magok közül, a' kik nekik hasznos rendeléseik által bátorságot szerezzenek, és a' kik azt, a' mi a' köz csendességet, és nyugodalmat köztök meg-zavarhatna, a' törvények' erejével, meg-akadályoztassák, messze el-távoztassák? – –

41. Ez így lévén csak nem valóságosodhatik-meg a mi az ellenszóban nyilván bizonyosnak lenni hir-

dettetik; – bízvást lehet inkább dagadni azt: hogy a' Fejedelmek felséges Jussaiat a' Néptől költsonözik. – Ennél sokkal bizonyosabb, és világosabb igazság az: hogy a' Fejedelmi jussok a' természet' törvényében, és az Isteni Gondviselésben fundáltatott Fő Hatalomnak, mely a' polgári társaságban el-kerülhetetlenül szükséges, minden emberi kötések, Népek' szegődéseit meg-előző, természeti tulajdonságai; – következésképpen: hogy azok eredeti, nem külsönözött Jussok, úgy: hogy mihellyest a' Fejedelem a' Nép közül kiválasztatik, – a' társaságnak Feje, a' kinél lesz a' fő-hatalom a' Községtől egy szívvel, lélekkel ki-nevezetik, – és, a' mi még a' Népek' hatalmában áll, a' fő-hatalom' gyakorlásának is módja meg állapittatik, azonnal a' Fejedelem, a' Főhatalommal, mellyel megkoszorúztatok, természetesen egybe-kötött felséges jussokkal valamint bír, úgy élhet is vélek egyszersmind annak idejében, – azokat minden számadás, – felelet' terhe nélkül gyakorolhattya, ki vévén azon eseteket, tnellyeket a' Nép magának nyilvánóságosan ki-kötött, s a' mellyekre nézve bizonyos módosításokat tett csak, a' fő hatalom' gyakorlása' dolgában. – Példának okáért: hogy ne maga a' Fejedelem éljen a' fenntartott esetekben a' fő-hatalom' jussaival, hanem egyetértőleg a' Nemzet' Képviselőivel tegye-meg a' szükséges rendelkezet,-hozza a' törvényeket, mint a' hogy ez be-hozattott polgári alkotmányunkkal együtt édes Hazánkban, mellynek *constitutionalis Monarchdja* lévén, a' Fő Hatalomnak több rendbéli Jussai az Ország' Naggyaival, Státussaival, és Rendjeivel közüssek, ezekkel együtt gyakorolván azokat a' Felső, 's így a' Magyar

Constitutio szerint vélek bizonyos esetekben a' Fő-hatalommal meg-osztozván; – a' mi mindazonáltal csak *modificációját* módosítását jelenti a' felséges Jussok' gyakorlásának, nem pedig azt, mintha azokat a' Nép határozhatna, mérhetné-ki a' Fő Hatalmasságoknak; és nem természeti ki-folyásai, tulajdoni lennének a' Fő-hatalomnak. –

42. – E' szerint tehát a' mi Felsőges Uralkodónk, Királyunk is bír, és élhet mind azon Jussaival, mellyek a' Fő Hatalomnak természet szerint tulajdonít ki-vévén egyedül csak azokat, mellyeket szabad Nemzetünk magának fenntartott. – Mellyek légyenek pedig azon fenntartott Jussok, valóban nem máshonnan, hanem a' Constitúzió' törvényes pontyaiból lehet ki-tanúlni. – Innen mivel az Ellenkezők' állítása szerint semmi törvényes rendelés, melly a' Typografiákat, vagy a' Censurát érdekléné, Honni Constitúciónkban nem foglaltatik;-inkább következik az: hogy a' Nemzet e' tárgyra nézve semmi Just magának fel nem tartott, mint pedig az: hogy fel-tartott; – és azért a' könyvek' meg-vizsgálását rendelhetette is a' mi Felsőgünk, és 'azoknak szabados kiadását meg-tilthatta, – a Sajtószabadságát azon felséges Jussánál fogva, mellyet a' fő-hatalomtól meg nem lehet tagadni, meg-szoríthatta, annyival is inkább, mivel egy szó sints arról a' Constitúzióban: hogy ezt a' Just a' Nemzet magának fenntartotta volna. – De ki is hinné azt: hogy a' Magyar Nemzet, constitúziója' alkotásakor eféle ki-fogást tenni csak essze' ágában is tartotta volna, minekutánna

tudva vagyoni hogy még akkor, ha írtak is őszintén könyveket, de nem nyomtattak!! – –

43. – b) Mind nem elég még ez, mondgyák az Ellenkezők, erős állításunk' el-döntésére; – miért is ekképpen sürgetik annak helyben-hagyattatását: – „Ha az Királyi Jusnak nézetelhe!ne, és egyenesen a⁵ Királyt illetve: hogy a' Sajtószabadságát meg-szoríthassa; az 1791^{diki} 15^{dik} Art. értelme szerint az Ország a' Könyvek' ki-adása' meg-határozásába nem avatkozott volna. – A' Király pedig ezt el nem nézhette volna; – el-nézte pedig, – sőt egy arra ki-választott különös Deputáció' ítéletére bízván az egész dolgot, meg-esmérte: hogy e' tárgyra nézve Országos rendelés, végzés szükségképpen meg-kívántatik. –

44. – Erre a' felelet igen könnyű. – így szóllám az említett 15^{ik} Artikulus: „*Annunte sua Majestate Regia Status, et Ordines decreverunt.* – A' Felsőg t. i. engedhet valamit, a' mikor jónak lenni láttya, a' maga Jussaiból; – ekkor is tehát, a' mint világoossau ki-tetszik ezen szóból „*annunte*” csak megengedte: hogy az országossan egybe-gyűltt Státusok, és Rendek a' Sajtószabadságát illető tárgyakat köz-tanátskozás alá vegyék, azoknak meg-vizsgálásába, meg-állapításába ereszkedgyenek, és azokról törvényes végzéseket is telessenek. – „*Multum falluntur* u. m. Gro-tius⁵ (de Jur. Bell, et Pac. L. 1. C. 3. §. 18.) *qui existimant, cum Reges Acta quaedam sua nolunt rata esse, nisi a Senatu, aut alio coetu aliquo probentur, partitionem fieri potestatis.*” – Meg-történik

az egyébbkor is: hogy az Ország' Gyűlése' *eleibe ol-*
iyatén tárgyakat terjeszt Ő Felsége, a millyenekről
extradiaetaliter is Királyi Jussainál fogva rendelése-
ket tehetne ugyan, de nem tesz, vagy azért: hogy
több bölts, és tudományos Férfiakkal tanátskozván,
az, a' mi az Ország' javára leg-inkább lehet, – 's a'
mi leghelyesebbnek, és leg-alkalmatossabbnak lenni fog
ítéltetni, rendeltessen; – vagy hogy Felséges Dekrétu-
mai, a' Haza' Constitúziója szerint, Országos, állan-
dó Törvények' erejével bírjonak, ugyan azt, a' mit a
Király akar, az Ország törvényül tévén. – Ezen okok
Indították kétség kívül a' Felséget arra is: hogy a'
Könyvek' nyomtatásáról teendő meg-határozásokat, és
végzéseket az Ország' Gyűlésére bízta, és a' Státusok',
's Rendek' ítélete, tanátskozása alá botsájtotta\$ – nem
pedig mintha éhez magának íemmi Királyi Jussa nem
lett volna, – és azért azon későbbi Dekrétomát, melly
által a' Sajtószabadságát meg-szorította, Királyi Ha-
talmának erejével ki is adhatta. –

45. – c) „Nem, – így hangzik még tovább is
az Ellenszó, – nem tehette ezt meg a' Felség, mert
kemény büntetés alatt tiltotta-meg a' Sajtószabad-
ságát, a' mi több egy Királyi Dekrétumnál.”– Bün-
tetést csak a' törvényhozó Hatalom szabhat, ezzel
pedig nem bír maga a' Király, hanem az egész tör-
vényhozó Test, melly Hazánkban a' Királyból, és a»
Státusokból 's Rendekből áll. Már akkor az egész tör-
vénytérvőség a' Király' hatalmában lenne,-az ő De-
krétomai, Intimátumjai, 's mindennemű rendeletei a'
törvény' erejével bírnának, és így Ő volna a' Tör-

vényhozó, – ha Ő bizonyos ki-szabott büntetések alatt kötelező, *sanctiózott* parantsolatokat ki-adhatna; mert a' büntető hatalom a' törvénytevő hatalommal olly szorosan van egybe-kötve, hogy egyikét a' másiktól lehetetlen el-választani. A' ki büntethet, az törvényt is hozhat, – a' büntetés úgy sem egyébb, mint a' törvénytevő hatalomnak munkába való tétele, annak ki-mutatott valóságos ereje, mellyet ha a' Királyban meg-esmérünk, azt is meg-kell engednünk: hogy a' Király az egész Nemzettel tetszése szerint parantsolhat, és így az öve egyedül a' törvényhozó hatalom, – a' Nemzet' Jussai pedig egyedül üres hangok, merő képzelődések lesznek – 's a' papíroson már csak halva fekszenek. – De

46. – Ne tarts ettől Nagylelkű Magyar! – A' Király a' nélkül: hogv a' Constitútzio ellen csak leg-kissebbet vétett volna is, Felsőleges eredeti Jussánál fogva, melly a' főhatalomból természet szerint ágazik, nem csak határt vethetett a' Sajtószabadságának, de még büntetéssel is fenyegethette azokat, a' kik Királyi Dekretomát fel-törni, – felsőleges parantsolatyát megszegni mérészlenék. Ő ezt mind-annyiszor meg-teheti, valamennyiszer valamit parantsolhat, különben mitsoda foganattya lesz a' parantsolatnak? mitsoda ereje? Büntető hatalom nélkül csak a' pusztá nevét viselné Ő a' Parantsoló Fő Hatalmasságnak, a' Fejedelemségnek, a' mellynek már természetében van az engedetlenség' megboszúllásának Jussa. – Büntethet a' Magyar Országí Király is a' nélkül: hogy a' törvénytevő Hatalmat egészen magának tulajdonítsa, mert vagy az Ország' törvényei szerint bünteti a' njrakasokat, a' mi

csak Ugyan hatalmában áll, – vagy oily esetekben rendeli Királyi Jussainál fogva a' büntetést, a' mellyekben semmi törvényes rendelkezés, vagy Nemzeti kötések erre való hatalmát semmikor sem szorították keskenyebb határok közé. – Meg-esne úgy az Ország-nak, ha az illetén ki-költött eseteken kívül is mindenkor Ország' gyűlését kellene tartani, valahányszor a' rendetleneket, és a' köz csendeség' meg-háborítóit rántzba kellene szedni. – A' Király valamint tartozik a' jó rendre és közbatorságra ügyelni; – úgy jussa is van a' gonosz akarataakat büntetések által meg-zafcolázni. – Nem lehet mindenkor a' *Diaetát* el-varni, – Innen mivel azon esetek közt, mellyekben a' Király az Ország nélkül senkit sem büntethet, sehool eem jelenik meg a' Sajtószabadságával vissza-élni akaróknak meg-zaboláztatása;-csak úgy vétett volna a' Király a' Haza' Constilútzioja ellen, a' midőn a' Sajtó Szabadságát büntetés alatt meg-tiltotta, – ha ezt a' *Natió* magának valamikor fenn-tartotta volna.

47, – Avagy talám azért meg nem tehetta ezt a' Felség: hogy valamint a' törvényeket, úgy a' büntetéseknek nemét is a' törvényszegők ellen a' *Diaéta* rendeli? következőképpen: hogy a' Király maga, semmi országossan meg nem állapított büntetés' módjával az engedetlenek ellen nem élhet? – Élhet,-mert ámbár a' büntetések' neme a' Diaetán határoztatik-meg bizonyos esetekre nézve, de vannak oily esetek is, mellyekre nézve semmi országos rendelkezés nintsenek. – A' Diaetális rendelkezéskből csak az tetszik ki, mit tehet az Ország Osszveszen Fejedelmével együtt? – melly

hathatós törvényeket rendelhet? – de még az ebből ki nem tetszik; mit tehet, vagy nem tehet a' Fejedelem különvéve, az Országgyűlésén kívül? – A' midőn tehát semmi téteményes törvényszabásokból ki nem vehetni, mihez tartsa magát a' Felség' valamelly rendetlenség' meg-büntetésében, ennek nemét Fejedelmi Hatalmának természeti Jussainál fogva maga is meg-határozhattya.

48. – Azomban, mit túrnék ezen tovább is eszünket; – hiszzen Hazánk' törvényei szerint is illeti a' Királyt a' büntető Hatalom. – íme' midőn Első FERDINÁND Király az egybegvültt Státusok előtt ki-jelentette: miképpen büntette meg az engedetlenséket, és a' köz csendeség' meg-háborítóit, – és egyszerűsmind azt is ígérte volna: hogy különös szorgalommal fel-fog arra v/gyázni: ne hogy valaki a' hűséges, és engedelmes Hazafiakat büntelen merje háborgatni; nem hogy a' Státusok a' Királynak ezen'igyekezetei ellen ki-fogtak volna, hanem még inkább nagyon is meg,, köszönték Királyi gondoskodásait „*gratias immensas egerunt*” hozzá-téven még ezt is: „*plurimum momenti ad unionem, pacemque et tranquillitatem restituentiam, et retinendam positum esse in hac ipsa inobedientiae punitione.*” Lásd. Férd. 1. Decr. 12. Art. 7. A. 1550. – Ugyan ezen I^{só} FERDINAND alatt A. 1556. Art. 23. a' Státusok' szava volt, a' mi itt szorul szóra következik, úgymint: „*Quia vero tmionem, et mutuant concordiam in Regno hoc maxime necessariam esse, status Regni Judicarunt, statutum est: ut omnes rebelles et inobedientes, pacèsque publicae turhatot es, ac Legum, Regiae-*

que auctoritatis, et mandator um cont emptor es qui nunc sunt, VEL INPOSTEBUM exstiterint, sine mora in exemplum aliorum, juxta Constitutionen praeteritorum Conventuum per Begiam Majestatem puniantur, sine cujusquam delectu personae.” Itt ugyan az határozatik-meg: hogy az előtti Gyűlések’ constitutzióji szerint büntetődgyönek-meg a’ békélelenkedők, de mivel azokban külön külön minden engedetlen ség’, minden Királyi Felség’ és parantsolatok’ meg-veté se’ esetére a’ büntetés’ neme ki nem tétetik, ennek meg’ határozása a’ Felség’ ítéletére hagyattott. – De, a’ mi itt leg-nagyobb világosságra hozzá a’ Király’ Jus sát, az, a’ 14^{dik} Art. A. 1548, melly ekképen tété tett-fel: *„Quod ad obedientiam quam Regia Ma jestas sibi per suos subditos praestari cupitj agnos cunt Ordines, et Status Regni, Domino eorum Cle’ mentissimo debitam ab omnibus obedientiam prae stari debere. Quod si qui inobedientes fuerint. Ma jestas Regia; tanquam ver us Rex Hungariae OR DIN ABI A AUCTORITATE SUA potest in eas animadvertere pro merito cujusque.*” – Ezen így le-írtt Királyi Hatalom soha időjártával sem csonkíta tott meg, sőt az 1791^{diki} 3^{dik} Art...értelme szerint az Országgyűlésén az által erősítetett meg: hogy a’ Státusok’, és Rendek’ végzése szerint, mind azon Kirá lyi Jussok, mellyek az Orzágnak a’ Constitútzió sze rint való kormányozását illetik, annál, a’ kire a’ meg holt Király’, halála után örökségül szállott a’ Korona, magok tellyes voltában meg hagyattak ad dig is, még meg nem koronáztott. – Annak csak «gyau nagyon tudatlannak, és felettébb járatlannak

tellene lenni a' Köztörvény' tudományában, a' ki az-
 tat tagadná: hogy egy Ország' helyes, és rendes kór-
 mányozására a' büntető hatalom is szükséges legyen.—
 Nem, nem lehet e' nélkül jól vinni az Ország' Kór-
 mányát; — mivel tehát az említett Artikulus szerint
 az Ország' Kormányozójának minden. Jussaival élhetett
 a' meg-koronáztatandó Király; — Jussa volt a' büntető
 Hatalomhoz is, melly ha már egy még meg nem ko-
 ronáztatott Főben is tündökölhett, annál inkább ra-
 gyoghat egy Koronás Királyban. — Ki hidgye: hogy
 ez a' nélkül mind addig szükölködgyön, még újra Diaé-
 ta nem tartatik? — Erre csak akkor szükséges Nékie
 várakozni, mikor felséges rendeléseit Haza' törvényé-
 ve akarja tenni, mert Ő ezt egy maga a' Constitútzio'
 sérelme nélkül meg nem teheti, bizonyos lévén az mind
 az örökös szokásból, mind pedig az 1791^{diki} 12^{dik}
 Törvényzikkelyből: hogy a' Törvényhozó hatalom össz-
 vessen illeti a' Királyt és a' Státusokat, 's Rendeket.

49. — De tudgya is ezt a' Király igen jól, és azért
 midőn a' szükség' esetén büntető hatalmát kintelen
 elő-venni, éppen nem az a' szándékja, hogy a' tör-
 vényhozó hatalmat egészen magának tulajdonítsa, mint-
 ha valamelly új törvényt akarna hozni; — hanem csak
 az: hogy felséges Jussaival meg egyezőleg olly paran-
 tsolatyát adgya-ki, melly az Ország' törvényeivel nem
 ellenkezik; — mivel pedig a' Haza' törvénnyel a' bün-
 tetésnek nemét azokra nézve, a' kik a' Királyi paran-
 tsolatoknak nem engedelmekednek, meg nem határoz-
 ták, az ilyen bünösöket „*tanguam ver us Rex Hun-
 gariae ordinaria auctoritate sua* Ditsőséges Cselei-

nek szokott Példáját követvén maga meg-határozása szerint meg-büntetheti. – Ezért rendelt, és rendelhetett is ama' 1793^{diki} 25^{dik} Júliusban ki-adott Királyi Dekrétumában *Fiscális Actiot* mind azok ellen, a' kik az el-törölt Typografiákban nyomtatott Könyveket árul-gatnák, vagy ingyen is osztogatnák. Ditsőséges Őse-iéinek Példáját követte valóban ebben, azért hivat-kozik, többször tisztelettel említett Dekrétumában az 1599^{iki} 45^{dik} Törvény tikkelyre, mely erre való Példát mutat. – Ez úgy van, – mindazonáltal

50. d) Éppen ez az Artikulus szemszűrő szálka az Ellenkezők' szemében, mely miatt nem akarják látni a' Királyban azt a' Just, hogy büntető rendelkezéseket tehet, – Ezt az Artikulust, mondgyák: az egész törvényhozó Test, a' Nátio t. i. és a' Király, és azért nem a' Ki-rály állapította meg. A' Nemzet ugyan ezen egyes eset-re hatalmat adott a' Királynak arra: hogy buntesse« meg a' törvényszegőket, de egyéb iránt a' büntető hatalmat magának fenn-tartotta, – E' szerint az Ar-tikulus szerint t. i. meg-állapíttatik az új Kalendári-umnak ország-szerte való be-hozzattatása, – és az eb-ben foglalt rendelés az első szakaszban: (§. 1.) nyil-vánvaló Országos rendelésnek neveztetik; – melyben még a' büntetésnek neve is az Ország által határoz-tatik-meg; – úgymint: hogy a' Concionátorok, a' kik ezen rendeléshez magokat nem alkalmaztatnák, azon-nal minden törvénykezés nélkül egyházi jövedelmeik-től meg-fosztassanak, – a' Városok pedig, és a' Föl-des Urak, a' mint a' második szakaszban elő-adatik, ezer forint bírságot fizessenek, – Mind az Ország', és

nem s' Király' rendelései valának ezek, – mondgyák; – a' Királynak több nem maradt, hanem az az egy; hogy mint Végrehajtója a' törvényes parantsolatnak, azt, a' mire ki büntetett, – az engedellenkedőkön. meg-vehette. –

51. – Botsássonak meg az Ellenkezők! – A' jó Magyar Ember, a' ki constitúzióját tiszteli, és éhez képpest'hív mind Királyjához, mind pedig Hazájához, az ő Felséges Uralkodóját, a' maga Fejedelmét csak nem tekintheti úgy, mint valami szófogadó szolgáját, hanem mint tellyes Hatalommal a' Constitúzió tartalma szerint fel-rüházott Parantsoló Urát, következésképpen mint leg-főbb Büntető Bíráját is, ha fel-mer tenni véle. – Avagy nem mutattya ezt a' Magyar Hazában is esméretes Királyi *praxis*? – Sok Országgyűlését látta, vagy hallotta már a' Magyar, de csak egyben sem halhatta azt valaki a' Magyarok közül: hogy a' Királynak semmi büntető hatalma nem volna, – vagy hogy a' hív, és Királyokat igazán szerető Magyar Hazafiak valaha a' Királynak szemére lobbantották volna Constitúziójoknak az által történt meg-sebesítését: hogy a' rendetleneket fenyték alatt tartotta, – meg-büntette; – köszönték inkább ezt Nékie, amint a' fellyebb mondottakból eléggé meg-lehetett érteni úgy ezt, mint 'pedig a' büntető hatalomhoz való Jussát a' Felséges Királynak. –

52. – Nem szép valóban egy Törvényhozó Testnek Fejéről olly kevesset állítani: hogy a' törvényes büntetés' rendeltetésének végre-hajtásán kívül semmi

több nem maradt a' Diaéta' el-oszlása után Királyi hatalmában, az 1599' 45. Artikulusnak ponttyai szerint. – Hát csak üres, pusztá hangok é azok, nem valóságok, mellyekről szól Hazánk' törvényeivel tele-írt Hármás Könyvünk ott, a' hol a' Királyi Jussok fel-jegyeztettek? – semmi ollyatén törvényczikelyeknek Czúnjeit nem lehet abban látni, mellyekben a' Királyok' Jussai elő adatnának? – Miért van tehát már csak ez az óvás is (*clausula*) ragasztva az 1791^{diki} 3^{dik} Artikulushoz: „*Salvis tarnen intermedio tempore omnibus juribus Haereditarii Begis?*”- mire valók még ezek is ugyan azon 1791^{diki} 27^{dik} Artikulusnak pontyaiban: „*Juribus caeteroquin Begiae Majestät is circa negotia Cleric Ecoles iae Religionis,.... Foundationum, Studiorum, ac Juventutis educationist non minus Privilegiorum ipsorum quae fundamentals Begni Constitutioni non adversantur, prout Majestas Sacratissima a Gloriosae memoriae Majoribus suis accepit, it a Eidem Altefatae Majestati Begiae porro quoque in salvo relictis?*” –

53, – Nemde sok szép, és valóságos felséges Királyi Jussok ezek? – nemde több ez, mint csak a' vég-rehajtó hatalom? – nemde, nem egy, hanem több törvényczikelyek világossan hirdetik a' Magyar Királyoknak parantsoló, és ezzel együtt-járó büntető főhatalmokat? – Bizony rendes: „A' Király az említett bokros Jussainál fogva annyi mindenféle parantsolatokat ki-adhatna, – de az engedetleneket, ha csak a' Nemzet országossan rá nem áll, meg nem büntethetné!” – Azt, a' mit az Ellenkezők olly meresszen ál-

lítanak soha be nem bizonyíthatják, – t. i. hogy az 1599^{diki} 45^{dik} artikulusban, melyre a' Typografiák' tárgyában a' Királyi Dekrétom hivatkozik, csupán egy bizonyos esetre szorítatott a' Királynak büntető Hatalma, egyéb iránt pedig azt a' Nemzet magának fenntartotta légyen, ugy: hogy azt a' Fejedelem több esetekre nem terjesztheti. – Egy szótska suits erről azon artikulusban. –

54. – De nem is azért hivatkozik a' Királyi Dekrétom ezen Artikulusra, mintha annak törvényes erejével akarna. Ő Felsége a' Sajtószabadsága' iránt való Királyi Jussát oltalmazni; – hanem csupán csak azért: hogy minden láthassa: mely híven követi a' Felség a' mi Ditső Oseleink' Példáját? – mely igen meg-egyez rendelése azoknak cselekedete' módjával, és rendelkezéseikkel? – bizonyos lévén abban: hogy ha Ditső Őseink büntetésre méltóknak lenni ítélték azokat, a' kik az Ó Kalendáriumot, mely sem a' Vallásnak, sem a' Státusok' szabadságainak leg-kissebb veszedelmet sem okozhatott, tovább is használni akarták; – annál inkább érdemeseknek állították volna lenni a' büntetésre azon veszedelmes embereket, a' kik ollyati könyveket írnak, – nyomtattatnak, – vagy a' köz Nép közt hintegetnek, melyek a' „Vallást, a' Polgári Társaságnak fundamentumát ostromolják, – a' Polgárok' szívét gonosz állításokkal meg-vesztegetik, – köztük egyenetlenséget, háborgást szülnek, – a' Felségnek Sze-méllyel, Jussait, a' Hazafiaknak Privilégiumit, szabadságaikat meg-támadgyák, és így az egész Országot tűzbe hozzák, 's végső veszéllyel fenyegetik. – Ez'

hitette-el magával Apostoli Fejedelmünk; – miért is mivel éppen illy veszedelem környékezte Hazánkat, bízvást meg-tilthatta büntetés alatt a' kártékony könyveket, minekutánna az Ország maga erre nékie a-tat mutatott, 's példát adott az előtti időkben az által: hogy az Ó Kalendáriumnak nyomtatását sem szenvedte-meg büntetés nélkül. – Ebben csak ugyan Eleink' példáját követte Felsőges Urunk, – parantsolattya nagyon is meg-egyezett az Országos Rendelésekkel. –

55. – Mit szúrja tehát a' *provocates* artikulus olly nagyon az Ellenkezők' szemét? Attól éppen nints mit tartanunk: hogy már azért el-vesz a' Nemzet, – hogy vége a' Nemzet' Jussainak, mivel a' Király büntetéseket is rendelhet. – Még eddig, hála az Egeknek! – leg-kisseb csorbát sem szenvedett a' Magyar szabadság, mind a' mellett is, hogy a' Király több ízben büntető hatalmát is ki,mutatta; – ennek utánna is tehát bátorságban lehet a' Haza Nemzeti szabadságai felől. –

56. – Az a' vélekedés: hogy a' törvényhozó hatalom ekképpen a' Királynál lesz egészen, igen helytelen; – mert ámbár a' büntető hatalom együtt jár a törvényhozó hatalommal eredetiképpen, úgy: hogy a ki büntethet, törvényeket is szabhat, minthogy, a' miben igazok van az Ellenkezőknek, a' büntetés által tétetik leg inkább munkásságba a' törvényhozó hatalom; – mindazonáltal a' mi Fejedelmünk ezen eredeti Jussával, az ő törvénytevő hatalmával t. i. soha sem akár élni a' Constitutzió' ellenére, – közös Jussa

marad ez a' Királynak, és a' Státusoknak, minekutánna a' Constitutziót el-fogadta, 's arra szentül meg' is esküdött. – A' mennyire még is a' Constitutzióval Felséges Rendelése nem ellenkeznek, a' mennyire ezek azzal meg-állhatnak, eredeti Jussainál fogva parantsolatit ki-adhattya, és azokat büntető rendeéseivel is erősítheti. – A' mi Királyunknak constitutzionális törvényhozó hatalma csak annyiból nem *Jus originarium* hogy azt a' Polgári Alkotmány' Rendszabásai Szerint maga nem gyakorolhattya, hanem a' Státusokkal együtt az Országgyűlésein; – egyéberánt valamint ez, úgy minden egyébFejedelmi Jussai eredéii Jussok, mivel egyenesen a' Fő Hatalom' természetéből szivárognak-ki. – Fő Hatalom nélkül még csak képzeln sem lehet valamelly Polgári Társaságot, de fő-hatalinat sem törvényhozó hatalom nélkül. – Minek előtte a' Népek össze-szövetkezzenek, már előre fel-kell tenni a' Főhatalomnak szükséges voltát, és így a' törvényhozó hatalmat is, nem függ ennek meg-ismérése a' Néptől, a' természet ezt szükségképpen meg-kíványa a' Polgári Társaságban. – A' Nép a' Fő-hatalomnak csak formáját, munkába való veendőségének módgyát határozhattya, állapíthattya-meg. –

57. – Ugyan is, – mondgyák meg az Ellenkezők: nem a' Fő-hatalomnak Jussával osztoznak é a' Státusok, és a' Rendek a' Királyai akkor, mikor az Országgyűlésekor törvényeket hoznak? – nemde azzal? – nemde a' Státusok teszik a' Királlyal együtt a' Törvényhozó-Testet? – Minémű Jus ez még is a' Státusokban: hogy ők a' törvény szerint meg-koronáztatott Fe-

jedelmekkel törvényt tehetnek az egész Országnek? – eredeti Jussa é ez a' Fő hatalomnak ő benne, avagy csak a' Nemzettől reájok ruházott, költsönözött Jus? – Ha nem eredeti, úgy mind azon nem kedvező következéseket a' Diaétán egybe-gyűlt Státussokra, és Rendekre is lehet alkalmaztatni, a' mellyeket az Ellenkezők a' Fejedelem ellen hoznak-ki abból: hogy nékie semmi eredeti Jussai nintsenek az ő vélekedések szerint. – Ekképpen valamint a' Király, úgy a' Státusok, és Rendekek sem ereszkedhettek volna a' könyvek' nyomtatása' dolgába, mivel semmi törvényes Hatalmasság, a' mint áll'tatik, a' szabad gondolkozást, és a' gondolatok' ki-nyilatkoztatását meg-nem tilthattya. – Erre valamint meg nem hatalmztattak a Nemzettől, mellynek Ok Képviselői, ugy meg sem is hatalmztálhattak az Ellenkezők' vélekedése' következésében, az emberi Jussok' szentségének sérelme nélkül. – Már pedig bizonyos az 1791^{diki} 15^{dik} Artikulus szerint: hogy a' Státusok ezt a' tárgyat is az Ország' gyűlésén felvették, annak meg-határozásába be-botsájtkoztak, sőt törvényhozó hatalmoknál fogva ugyan azon 1791^{diki} 26^{ik} Arlikulusnak; 5^{dik} §a szerint azt tartották: hogy a' Sajtószabadságát megszoríthatják. – Miképpen eshetett ez meg vallyon, ha a' törvényhozó hatalom, melly egyaránt illeti a' Királyt, és a' Státusokat, nem eredeti Jus? – íme' a' Király az Ellenkezők' állítása szerint azért nem tehetette ezt meg, azért nem tilthatta-meg a' könyvek' ki-adását, mivel eemmi eredeti Jussai nintsenek, 's azért csak azt parantsolhattya, rendelheti, a' mire a' Nemzet meg, hatalmazta, erre pedig Ő semmi Hatalmat nern nyert

a' Nemzettől, melly ezt, a' mint mondgyák, magának fenntartotta. – Minden bizonynal tehát annak a' Jusnak, mellynél fogva a' Státusok úgymint valóságos tagjai a' Törvényhozó Testnek ezt cselekedték, eredeti Jusnak kell lenni, melly egyenesen a' Fő Hatalomból származik. – Igen is, -mondgyák az Ellenkezők: ez eredeti Jus az egybe-gyűlt Ország' Státususaiban, úgymint a' Nemzet' Képviselőiben. – Úgy de a' Törvényhozó Testet nem magok a' Státusok teszi Országunkban, hanem a' Királlyal együtt; – magyarázzák meg tehát, ha lehet, azt is: miképpen lehet a' Törvényhozó Test' tagjaiban eredeti Jus, a' Főben pedig nem? – magyarázzák meg: miként hozhatnak törvényt a' Polgári Társaságnak főbb tagjai, - miként bírhatnak a' Főhataloinnak ezen egyik természetű tulajdonságával eredetiképpen, -a' Király pedig, a' ki leg-főbb tagja, Feje ugyan azon polgári társaságnak', 's a' kivel a' Főhatalomban amazok a' törvényhozásra nézve osztoznak, sem a' törvénytélélfően, sem egyéb rendelésekiben, mellyek különben a' Fő Hatalomnak tulajdoni, eredeti Jussal nem bírhat?! – Ez hihetetlen! –

68. – És azért valamint a' törvényhozó Hatalmat eredeti Jussánál fogva gyakorolja a' Király a' Státusokkal együtt a' Diaétán, úgy nála lévén a' Fő Hatalom, mind azon esetekben, mellyek a' Constitu-tzió szerint Országgyűlését nem kívánnak, eredeti Királyi Jussainál fogva Felsőges Rendeléseit ki-adhatja, 's azokat, a' kik a' tiltott könyveket ki merik adni, példássan meg-büntetheti.

59. – e) Nem, – egyáltalában nem engedhetjük ezt meg, így emelik még fellyebb is szavokat az Ellenkezők!-mire való a' sok szöszaporítás? – a' könyvek' tilalmazása egyedül csak a' Státusok' *Originális* Jussa, és nem a' Királyé. – Minden erről való hosszas vetélkedésnek véget vet, mondgyák, az 1553diki 24dik Artikulus. Itt a' Fejedelem meg-kérte a' Státusokat: hogy az Eretnekek' könyvei' kiadása eránt törvényes rendelést tegyenek; az Ország a' Királyi feladást fel is vette küz-tanátskozára, 's a' közönséges értekezés után a' Király' *propositiáját* tellyesítette, törvényes rendelést tévén az említett könyvekről, mellynek következésében azután az 1559dik esztendőben tartott Országgyűlésén ugyan ezen tárgyban törvényhozó hatalmát gyakorlottá. – Mire nézve, mint hogy ebből világossan ki-tetszik: hogy az Országot illeti e' dologban a' törvényhozó hatalom, és ennek be-folyása nélkül azt a' Király maga nem gyakorolhattya, a' Könyvekről ki-adott Dekrétoma meg nem állhat, – ezt semmi Királyi Jussainál fogva ki nem adhatta. –

60. – Itt csak az kár: hogy a' fel-hozott 1553diki 24dik Artikulus szorul szóra így olvastathatik: „*Quod líero de editioné, impressioneque erroneorum librot'um per Majestettem suam mentio facta est; Status, et Ordines supra ea re pro parte ipsorum nihil statuer e potuerunt, cum in eorum Bonis nusquam id fieri sibi constare adfirment.*” – – Van é itt csak egy szotska is arról: hogy az Ország ekkor a' Könyvek felől valamit végzett, holott a' helybéli környüllállásokra nézve nem is végezhetett valamit az

eránt? – *Sapienti pauca.* – A' többire már felly ebb a' 44 – 47 – 48dik szám alatt készen all a' szükséges felelet. –

61. – Következne már most még amaz embert ilieto természeti Jusnak meg-forgatása, mely szerint az ember szabadon gondolkodhatik, és pedig úgy: hogy çondolattyait szabadon másokkal is közölheti; – de arról majd alább többet lehet szóllani, a' hol ezen állításnak okai meg-fognak rostállatni. – Azt mind-azonáltal addig is bátran tehet mondani: hogy ezt a' Just koránt sem lehet olly hangossan minden polgári Felsőség' Jussainál felségessebbnek ki-kiáltani, mint a' hogy azt annak lenni az Ellenkezők harsogtattták. – Ezt ők nem akárkivel is hitethetik el; – mert jól-lehet van az embernek Jussa a' szólláshoz, mely által gondolattyait ki-nyilatkoztatni szokta, és így az íráshoz is ollykor, – de köteles is gyakran hallgatni, és a' halgatás sokszor jobb a' szóllásnál. Az okosság jneg nem engedi: hogy minden meggondolás nélkül az ember mindent, a mi eszébe jutott, akár beszéd, akár írás által ki-tálaljon az egész Világ eleibe, – sok esetekben meg-kellene ezt bánni. – Az okos halgatás mindenkor előbbvaló, és többet ér a' rágatlan szóznál, az esztelen együgyű, ártalmas beszédeknel, avagy a' gyermeki fetsegéseknél, csevegéseknél, csacsogásoknál. –

§. 8. Második Ellenző.

62. – Tapasztalt dolog az: hogy mindenkor erősebb az emberben a' kíváncsiság az után, a' mi megvagyon tiltva, és már csak azért is, mivel nem szabad ez, vagy amaz, arra ingerli, kiszeti, 's bírja a' szemfülesség az embert: hogy minden akadályokon keresztül törvén, azt, a' mi tilalmas a' leg-forróbb indulattal fejtsesse? magáénak tegye, 's mes szerezzze; vágyódik pedig erre az ember annál inkább, mennél keményebben tiltatik meg valami. – Hasonló ebben az ember' természete a' tűzhöz, mellynek annál hathatóssabb, és tartóssabb ereje vagyon, mennél inkább meg-fojtatik. – Melly sok könyvek nem olvas.' tettek volna,, ha, nem lettek volna meg-tiltva! – Az által tehát: hogy nem szabad mindent írni, 's ki-nyomtatni, nem hogy el idegenfttetne az emheri Nemzet a' rász könyvek' olvasásától, – nem hogy azokat valaki magának meg nem szerzené, hanem nagyon is mohon kapnak az olyanokon sokan, és így ezek több helyeken még inkább el-térjednek. De még az a' káros következése is vagyon ennek: hogy a' tiltott könyveket csak nagy áron lehet meg-venni, a' mi gazdagokká teszi ugyan a' Könyvárusokat, de a' Vevők, ám-bár azért semmit sem fog azoknak száma fogyni, sze gényebbekké lesznek. – Mind ezekből nyilvánosság az: hogy a' szabad nyomtatásnak tilalmazása nem czélarányos, hogy az inkább a' fel-tett cél ellen vagyon.

F e l e l e t ,

63. – Eddig azt lehetett volna gondolni: hogy az Ellenkező Felek egyedül csak az Ország' Jussai mellett buzgólkodnak, és azért nem akarnak a' Királyban *olyatén* Just meg-ismérni, mellynél fogva Ő Felsége magától, az Ország' Rendjeinek törvényes be-folyása nélkül a' Könyvek' szabados nyomtatását meg-tilthat. «a. – Azomban, a' mint e' második Ellenszóból kitetszik, már az Orzágnak sem fogják nagyon pártját. – Tagadgyák általlyában azon törvényhozó Just, melyet eddig a' könyvnyomtató Sajtóra nézve olly hosszas vitatásokkal az Orzágnak tulajdonítottak, és azt állittyák: hogy semmi törvényes hatalom a'köny vek' írását, és nyomtatását meg nem tilthattya, – Bár csak fontos okokkal támogathatnák még is ekképpen folytatott ügyét a' Sajtószabadságának, de abból még most sins semmi. – Nem lehet ugyan tagadni: hogy az emberi természet meg-vagyon vesztegetve, hogy az ember inkább hajlandó a' roszra, mint sem a' jóra; – és hogy nem mindnyájan kérdezzük, vagy meg-gondoljuk előre: szabad é, vagy nem, a' mire vágyunk, sőt tudva is *nitimur in vetitum*, – azt is, a' mi meg-vagyon tiltva, meg-kívánnjuk. – Mindazonáltal mind más valamire vágyakodni meg-vesztegetett természetünk' rősz hajlandóságai miatt,- és: ezen vágyódásainkat tellyesíteni is, hajlandóságunkat követni. – Ha bár nagy része az emberi Nemzetnek vakon követi is gonosz haj-

landóságait, el-hadgya is ragadtatni magát rendetlen indiflatitól, vágyódásaitól, nem tekintvén se Istent, se embert; – de vannak jó lelkiismeretű emberek is nem kevesen, a' kik előtt szentek a' törvények, mellyekhez illendő tisztelettel viseltetvén, nem fogják minden kívánságaikat ki-elégíteni, hanem inkább indalattikat meg-fogják tudni zabolázni, 's arra, a' mi tilal'. mas, magokat nem fogják fel-szabadítani. – Ezekre nézve tehát *nagyon is* hasznossan *tiltatnak-meg* a' gonosz könyvek, mert ezek ekképpen előre meg-íntetkén, ójják magokat azoknak olvasásától, ' vigyázóbakká tétetnek, ne hogy azokat magoknak vigyázatlanul meg-szerezzék. – Mitsoda? – nints az a' kívántsi szemfüleség is, mellyet a' büntetésnek félelme tartózkodóbbá nem tehetne. – Rettenti ez a' könyvek' Szerzőit is; – nem merik ezek se veszedelmes írásaikat a' Királyi Dekrétom' büntető ereje miatt ki-adni; – ha pedig ki nem adatnak az ilyen írások, – ha vilá-gosságot nem láthatnak, nem is lesz, a' kit természeti vágyakodása azoknak olvasására unszolna, ösztönözne, mert „*ignoti nulla cupido.*” –

64. – A' tűzről vett hasonlatosság inkább öli, mint sem élteti az ellenszóban foglaltt állatast, mert ez meg sem is állhat, külömben haszontalanok volnának a' tűz' eloltására fordított minden emberi igyekezetek; nem kellene a' tüzet soha meg-fojtani akkor sem, mikor emészteni, pusztítani kezdi már házainkat, vagyonyainkat, ha ennek annál nagyobb lenne dühe, mennél inkább meg-fojtatik. – Nemde így illik inkább okoskodnunk: valamint okosan cselekszük: ha

a' tűzhelytől mind azon könnyen lángot vethető szerket el-takarítunk, a' mellyek az el-altatott tüzet fel-éleszthetnék, és: ha a' tűz még is lobot vetne, ezt azonnal meg-fojtani semmit sem késünk; úgy igen is böltsén gondoskodik a' Fejedelem az egész Hazának javáról akkor, a' midőn olly Dekrétomot ad-ki, mellyhen Felséges Hatalmának ézeihető erejével nem csak el-fogattatnak minden Hazafiak' kezei, és szemei előli az olyan könyvek, mellyek a' gonosz kívánságok' tűzét szíveikben fel-gyújtván, azokból a' jó erkülsöket lei perkelik; hanem egészen el is nyomattatnak, úgy: liogy setét rejtekjeikből soha elő ne állhassanak, ki-ütvén pedig imitt amott fejeket, csak hamar a' büntetésnek súlyjától meg-fojtassanak.

65. Jó feszítő zabolája bizonyára a' .könyvek' Szabados hintegetésének, és olvasásának!, az ezt Eltiltó Királyi Dekrétom, – nem pedig, ennek sikeresztető oka, mintha éppen a' tilalmazásnak lehetne tulajdonítani a' gonosz könyvek', és ezek' Olvasóinak szaporodását. – így Olasz, 's Spanyol Országban; valamint még más olyan Tartományokban is, mellyekben még a' Censúra szoros vizsgálat alá veszi a' ki-adandó könyveket, több tiltott könyvek találtathatnának a' Könyvárosok' Bóltyaiban, vagy a' *privatus* emberek-nél, mint a' mellyekben már mindent szabad írni,, nyomtatni, – a' hol már ezt a' Fejedelmek, és az Ország' Tisztviselői többé nem tiltyák; sőt arra való törvényes szabadságot is engednek. – Még ezen Tartományokban a' Censúra híven meg-tette kötelességét, a' dögleletes könyvek meg nem vesztegették az embe-

rek' lehetet; – akkor, öntötték-ki ezek magokat ár-
 víz módgyára az egész föld' kerekéségén, mikor a' ha-
 tártalan szabadság ki-szegezte zászlóját azon vidék Or-
 szágokban –, mellyekben a' Censure el-töröltettk –
 Vallyon nem volt é szükséges e' szomorú esetben leg
 alább a' szomszéd Tartományokban mind azon foga-
 r atos ellenszerekkel élni, mellyekkel a' meg-métellyese-
 désnek lehetett eleit venni? – meg-lehet é engedni;
 hogy csendes Hazánkat is a' pártütésre lázító Köny-
 vek olly zürzavarba hozzák, úgy meg-rontsák, miért
 a' hogy a' külföldieket még most is háborgatták?! –
 nem hasznos e azokat megtiltani?! –

66. Meg-eshetik Ugyan: hogy a' leg-keményebb
 tilalmazás mellett is be-csúszhatnak az idegen porté-
 kák édes Hazánkba is, – de még sem szereztethetnek-
 meg olly könnyen, mint ha szabad volna a' Vásár. –
 Setétségbe kell azoknak maradni' mihellyest nints meg-
 engedve: hogy valaha Napfényt lássonak. És ha meg-
 vesztegettetnek is azok által, a' kik a' setétséget szeretik
 de a' világosság' Fiai többet, és jobbat fognak látni min-
 denkor; – meg-látták és fel-érik eszekkel azt is: miként
 kell a' határtalan szabadságot meg-zabolázni? – a' jó-
 zanabb rész nem fogja magát hagyni meg-vesztegettet-
 ni. – A' Királyi DekrétoUinak erejét még a' szabad
 gondolkozásuak is nagyon érzik, azért nem szenved-
 hetik azt. – A' Censúra ellentáll minden gonoszság'
 el-áradásának. – Egy híreaTudós Anglus, kinek Neve
Abraham Le Moine nyilván bizonyítja: hogy már
 az Ő idejében *London* Városa olly feslett, romlott,
 veszett volt: hogy soha addig az ideig ollyannak lenni

nem tapasztaltatott. – ‘S minek tulajdonította ezt a’ romlást a’ bölts Anglus? Némelly Istentagadó forma emberek’ könyveinek, mellyek szabadon olvastattaké – Minekutánna pedig több szavaiban elő adta vóina melly mérgessek legyenek e’ könyvek, mindgyárt hozzá-veti: *hogy Európának más Birodalmi is, és csak nem minden Tartományi meg-romlottak; de kétség kívül u. m. sokkal romlottabbak volnának, ha azokéban az emberek a’ gondolkodásban, az írásban, az olvasásban olly szabadsággal bírnának, mint Önálok Angliában.* –

67. Íme’ egészen más formájú ítéletét nyilatkozz tatta-ki *Le Moine* a’ könyvek’ szabados ki-adása, ‘s olvasása’ meg-tilalniazásáról, mint a’ bogy erről a2 Ellenkezők ítélnék. Ő ennek tulajdoníttya: bogy még egészen meg nem romlottak Európának minden Tartományi. – Hát de nem ugyan ezt ítéli é minden okossan gondolkozó Férfiú? – Tudós, tudatlan, bölts, együgyű, ‘s az egész Világ’ mind azt tartya: bogy a’ pai’antsolatok ösztön, a’ tilalmazás pedig zabola gyanánt szolgálnak a’ kötelességek’ tellyesítésére, és a’ kicsapponásoknak meg-állítására. – Ha az meg-állhatnai hogy a’ tilalom még inkább rugója volna, nem zabolája a’ szilaj kívánságoknak, úgy minden esméretes Törvényhozói a’ polgári társaságoknak csúfossan elhibázták volna a’ Gzélt, a midön szoros parantsolatok, erős meg-hagyások, és rettentő büntetések által kötelezték az alattvalókat a’ jó rendtartásra. Nem kellett volna nékiek semmit sem meg-tiltani; – vagy ha annál inkább ingereltetik, ösztönüztetik az ember va-

lamire, mennél jobban meg-tiltatik az nékie; – ezt, a' mire, mint helyes cselekedetre kötelezték az embereket, keményen meg-kellett volna tiltaniok, hogy csak azért is, mivel meg-vagyon tiltva, tegyék-meg kötelesejüket, ez ellen pedig azért ne vétsenek soha sem, mivel, hogy véthessenek, meg-van engedve. – De mitsoda sikere lett volna az efféle törvényhozásoknak?! – Szegény Plató! mire való volt mindén böltselkedésed, melly által polgártársaidat az erköltsnek darabos úttyn, egyenetlen ösvényein is jární kínszerítted! – kár: hogy ezen leg-újjabb Filozófiának titkaiba éles elméddel sem láthattál bé! – kevesebb munkával is elérheted volna czélodat; – erköltsösebb embereket nem formálhattál polgártársaidból, mint-ha azoknak a' szép erköltsök' gyakorlását meg-tiltottad volna! – De még a' mi Magyar Öseinknek sem azt kellett volna felelniek Első Ferdinand' *proposition jára*: hogy ők a' tévelygök' könyvei felöl semmi bizonyos rendszabást, nem tehetnek azért, mivel Birtokjaikban soha híreket sem hallották; – azt kellett volna inkább tanátsolnók a' Királynak: hogy az ilyen könyvek sehól sem tiltassanak meg, ne hogy a' tilalinas fel-ingerelnye az emberekben az olvasásnak kívánságát, és a' könyvek' számát szaporítsa. – Jobban cselekszik (mondhatták volna) – a' Király, ha a' jó könyvekre vettet tilalmat, mert ennél semmi sem csalogathattya jobban a' Hazafiaknak vizsga szemeit azoknak olvasgatására. – Avagy ha azon setét évek' szakasszában még így böltselkedni nem tudtak az akkori Öszintességgel tellyes Magyar Férfiak, legalább az 1791dikben tartott Országgyűlésekor, a' mikor már

egy fel-világosodott század derult-fel, nem kellett volna azon motskolódó könyveket meg-tiltani, a' m.elyek akkor tettében meg is tiltattak. –

68. Mit lehetne végre felelni azon belső szána-kodást jelentő sopánkodásra: „*a' tiltott könyvek' nagy ára miatt a' Vevők szegényebbékké lesznek* minden meglett Férfú, a' kinek kissebb gondgya is nagyobb ennél, könnyen el-találhattya. Mintha bizony azzal kellene az időt vesztenünk: hogy csak azoknak panasszait hallgassuk, a' kik arról panaszol-kodnak: hogy nagyon sokat fizettek azon méregért mellyel vagy magokat, Vagy másokat akarnak meg-étetni!!

§. 9. Harmadik Ellenző.

69. – a) Az embernek természeti Jussai megszorítathatlanok; – innen mivel a' gondolkozó tehetséget a' természet óltotta-be az ember' lelkébe, úgy: hogy olyan tulajdona légyen az embernek a' gondolkodhatás, mint az élhetés, és mozoghatás, ki tilt-hattya-meg: hogy az ember szabadon ne gondolkozzon? – Tovább, valamint senki sem ellenzheti a' lélekzélést, úgy azon tehetség is, melly állal gondolatinkat egymással közülhettyük, olly sérthetetlen jussa az emberiségnek: hogy azt, mint Nemzőinkről reánk szállított örökségünket meg-tamadni senkinek sem engedtetik-meg. – Ezen két velünk született természeti

tehetségeiiktől, tulajdonságainktól, sajátfyainktól fosítatunk akkor meg, mikor a' könyvek' szabados nyomtatásától el-ti'ltatunk; – ez tehát ellenkezik a' embernek természeti Jussaival' –

F e l e l e t .

70. – a) Abból: hogy az embernek természetében van a' gondolkozó tehetség, még olly hirtelen nem lehet következtetni azt: hogy ezen tehetségünkkel tetszésünk szerint minden határozás nélkül szabadon is élhetünk, – hogy gonosz, ártalmas, veszedelmes dolgokat is ki-gondolhatunk. – Ehez csak ugyan semmi Just a' természet nem adott nekünk. – Tulajdona ugyan az embernek, hogy ő lelkes állat lévén gondolkodhasson, de a' léleknek eme' természeti tulajdonsága az emberben, csak emberi tulajdonság, és nem emberi Jus; – a' jus ennek a' természeli tulajdonságnak, tehetségnek, úgymint a' gondolkodhatás' tehetségének erkölcsös tekintetben is való szabad használhatásában áll; – mennyire lehessen pedig egy okos értelemmel, ésszel természetesen fel-ruházott embernek, a' ki a' jó, és a' rász, – a' dicséretes, és a' gyalázatos közt külömbséget, választást tud tenni, – mennyire mondain lehessen nékie gondolkozó tehetségét használni, – ki-, terjeszteti, – azzal élni; – azt a' józan ész a' polgári társaságon kívül, ebben pedig a' törvényes rendszabások határozzák-meg; – határtalan szabadsággal semmi okos ember, semmi jó polgár gondolkozó tehetség-

geit nem használhattya. – A' józan ész ezt meg nem engedi; – a' törvényes Hatalmasságok tehát a' szabad gondolkozást határok közé szoríthattják, meg-zabolázhattják, a' nélkül: hogy az embert valamely természeti Jussától meg-fosszák, mert ha a' gondolkodhatás maga az a' kérdéses Jus, a' mi különben nem az hanem csak természeti tehetség; – éppen semmi rövidséget nem szenved a' gonosz gondolatok' tilalmazása által az emberiség, mivel mind e' mellett is meg-marad minden emberben a' gondolkozó tehetség, senki azt az ember' természetéből ki nem írta,, annyival is inkább: hogy az emberi törvények csak annyira tesznek lakatot a' gondolatokra, a' mennyire úgy zárják azokat be: hogy világosságra ne jöhessenek, belsőképpen semmi gátat nem vethetvén ellenek. – Ha nyertesek akarnak lenni az Ellenkezők, nem csak azzal álljanak elő; hogy a' gondolkodhatást a' természet óltatta-be az ember'lelkébe; hanem azt is mutassák-meg: hogy ugyan az a' természet, az okos emberi természettel ellenkező, – ezt meg-alacsonyító, – vétkes, iszonyatos gondolkozás' határtalan szabadságát is be-óltotta az ember' lelkébe; – így a' Demagogusokkal allegálhattják hallatlan nagy Jussaikat. –

71. De ha csak azzal állónak elő: hogy olly tulajdona az embernek a' gondolkodhatás, mint az *élhetés*; vagy *mozoghatás*; ezen igen nagyon is sántikáló hasonlatosságokkal nem messze halladhatnak.– Hát már azért hogy az ember élhet, mindenhez, a' mi által fel-tarthattya életét, szabadon nyúlhat? – élelmét tiltott utakon, és módokon is meg-szerezhe-

ti? – avagy hogy mozoghat, kezét, a' hová teszik, oda is, a' hová nem szabad, ki-nyújthattya? azt arra végre is fel-emelheti: hogy öljön, üssön, verjen, a' kit ér? – hogy lopjon? – nyelvét pedig a' rágalmazásokra, átkozódásokra meg-eressze, 's a' hamis esküvésekre? – nemde igazságossan tiltatnak-meg az efféle erköltstelenségek? – igazságossan tiltatik-meg tehát a' kártékony, és erköltstelen szabad gondolkozás is; ezen természeti tehetségünkkel sem élhetünk az erköltsiségnak határin kívül; – gondolkozásunk' tárgyainak tisztáknak, igazságossáknak, ártatlanoknak, tisztességeseknek szükséges lenni. – „*Sic cogitandum* u. m, Seneca Ep. 83. – *tanquam aliquis in pectus intimum inspicere possit.* – *Quid enim prodest ab homine aliquid esse secretum? nihil Deo clausum esi' interest animis nostris, et cogitationibus mediis intervenit.*” –

72. A' mi az Ellenzónak második tagját illeti; az még az elsónél is lankadtabb. – Ha a' gondolkozó tehetséget is szükséges bizonyos határok közé az okosság' és erköltsiség' regulái szerint szorítani; annyival inkább nem szabad minden gondolatinkat ki-nyilatkoztatni. – Nagy merészség az erre való természeti tehetségünket, olly illetetlen Jusnak mondani, mint a' milyen szabadságunk vagy on ahoz: hogy lélekzelet vegyünk. – Lélekzet nélkül, tudgyuk, hogy nem élhetünk; – lotsogás, nyelveskedés nélkül pedig, ki_állíthattya: hogy nem élhetünk? – Azután nem is olyan szándékból tiltatnak a' gonosz, – a' Censúrait meg nem állható könyvekj mintha azon természeti te-

hetségeinkről, mellyek által gondolatiakat ki-szoktuk jelenteni, örökre le-kellene mondanunk, úgy: Hogy már se nyelvünket, se kezünket e' végre többé ne használhassuk, meg-lévén ezek mintegy halva akképpen, miképpen az, a' kitől a' levegő is el-vagyon tiltva. – Nem. – A' Fejedelem csak zabolázni akarja a' csin-talan, pajkos nyelveket, és a' gondolatok' közölheté-sére termett más egyéb garázda emberi tagokat. Méltán pedig. – Mert semmi olytán Jus nem szállha-tott örökségül az emberi Nemzetre, mellynél fogva va-laki polgártársainak fejét tisztátalan, otsmány, lázító gondolatokkal meg-töltsé, – azokat meg-rontsa, – párt-fctésre gerjessze. „*Constituendi Juris* u. m. Cicero de Leg. L. l. n. 6. *ab illa summa lege capiendum exor-dium, quae seculis omnibus ante nata est, quam scripta lex ulla, aut quam omnino Civitas constituta.*” Azon leg-főbb törvény pedig, melly minden em-beri Jussoknak eredete, nem egyéb, hanem ugyan a-zon Bölts szerint, „*Mens omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei,* – (Ibid. L, 2. n. 4.) A' mi te-hát az Isten' akarattával meg nem egyez, ahoz az embernek nem lehet Jussa. – Már pedig a' józan ész is elég világossan tudunkra adgya, melly távúi van az, az Istentől: hogy O a' gonosz gondolatokat akarja. – Hogy hogy lehetnének tehát ezek tárgyai valamelly emberi Jusnak? – hogyan tulajdoníthat ma-gának valaki arra való Just: hogy ő az Istennek örökös átka alá esett, az Istentől szükségképpen örökké gyiilöltt gonosz gondolatokat nem csak elméjében sza-badon forgathassa, hanem azokat ki is nyilatkoztat-hassa, és másokkal közölhesse? –

73. – a. b.) „De még a’ polgári társaság’ Jussaival sem férhet-meg, mondgyák, a’ Sajtószabadságának meg-szorítása. – Minden polgári társaságnak végső célja a’ köz-jónak előmozdítása» Valamint tehát minden polgárnak jussa van a’ társasági kötés szerint, a köz-jóhoz; úgy jussa van kinekkinek ahhoz is: hogy azon módokat, szereket, és eszközüket a’ társaság’ eleibe terjessze, a’ mellyek által a’ köz-jó előmozdítottatik; miért is szabadon leliet írni a’ Fő Valóságról, – Ennek tisztelete’ módgyáról, – a’ társaság’ jussairól, ‘s kötelességeiről,-az Uralkodó Fejedelmekről,- a’ törve’nyekről, ‘s ezeknek meg-jobbíthatásáról, – a’ mesterségekről, – a’ kereskedésről, – az Istenről (mint-ha nem az Isten volna a’ Fő Valóság) – az emberről, - szóval mindenről.” –

74. Mitsoda *consequentia* ez ismét?! – Hát megáll é már az, – nem szenved többé legkissebb kérdést sem: hogy mind az, a’ mit csak az elő-adott tárgyakról írni lehet, a’ köz-jónak elő-mozdítására szolgál, arra nagyon is alkalmas? – A’ józan ész, és a’ közönséges tapasztalás inkább azt bizonyítja: hogy a’ Fő Valóságról, a’ Fejedelmekről, a’ törvényekről, és egyebekről olly dolgok is íratathatnak, a’ mellyek nagyon is ellenkeznek a’ Köztársaság’ Javával, boldogságával; – innen, mivel minden polgárnak nem csak jussa van ahhoz: hogy részesüljön a’ köz boldogságban, hanem meg köteleztetik is ennek elő-mozdítására; – tartozik kiki fejenként is tehetsége szerint arra minden igyekezetét fordítani, hogy semmi ollyas ne íratasson, vagy

ti ne adatasson, a' mi a' közjóm nézve veszedelmes lehetne. –

75.– a. c.) „Sótt egyenessen a' természet ellen Vagyon, (még így is szembe állónak az Ellenfelek) hogy az ember könyveket szabadon ne írhasson: mert csak úgy lehetetlen nem gondolkozni, mint ép, 's egészséges szemmel nem látni. – Ha pedig senki sem tilthattya-meg: hogy az ember ne gondolkozzon; szakad gondolatinkat másoknak is tudtára adni. – Erre a' természet maga szabadittya-fel az embert; – 's azért? a' ki ezt tiltya, az a' természetet támadgya, és alacsonyítya-meg. – Meg-alacsonyítya pedig azért, mivel a' gondolkozó tehetség az emberi elmének szüleményé. – Az elme az, a' mi az embert emberré teszi. Innen az ész, melly az Istenségnek rajzolatya, – képe, az embernek tellyes szabadságában vagyon, kinek ez leg-drágább kintse, – egy oily kints, mellynél drágább nem lehet. Okoskodhatik tehát minden ember, a' mint csak tudhat, – esszével élhet. – Az okoskodás, és annak, A' mit az ember eszével fel-talált, közölhetése, olly tulajdoni az embernek, mint a' millyen tulajdona a' szemnek a' látási tehetség. – Azt: hogy ne lássunk, semmi törvény meg nem tilthattya, Jehát azt sem: hogy ne okoskodgyunk, és a' mit eszünk kifőzött, azt ki ne tálalhassuk.” –

76. – Ki nem láttya: melly feszültt, melly erőltetett okoskodás ez! – Ennél ugyan ízetlenebbet valamit nem lehetett ki-tálalni, sem összverontsolttabbat, gyűröttebbet ki-satúltatni a' Magyar Név' Ditsőség-

nek igazi meg-alacsonyítására. – *Lehetetlen az ép egészséges szemnek azt, a' mire nézünk, nem látni; tehát az elmének is lehetetlen arról nem gondolkozni, a mi feltűnhetik előtte.*” – Hát de nem áll é ha!almunkban: hogy vagy behúnnyuk szemeinket, vagy arról, a' Miire nézünk, azokat másra valamire fordítsuk? – Úgyé ez nem lehetetlen? – Ha tehát az a' természete az elmének, melly a' látó szemnek, – nem lehet e' azt is meg-tennünk: hogy szűnnyünk-meg arról gondolkozni, a' mi eszünkbe tűnt volt, és tűntessünk annál valamit jobbat elménkbe?- Az elme' tüneményeit bizonyára, meg-változtatni, – azoktól képzelődő tehetségünket el-vonni,- gondolatinkat el-fordítani, csak úgy hatalmunkban áll, mint az előttünk lévő tárgyakat, ha úgy akarjuk, nem látni. – A' természetnek tehát minemű meg-támadásáról, vagy meg-alacsonyításáról panaszkodhatnak az Ellenkezők? – Úgy panaszkodhatnának erről, ha a' természet azt hozna magival: hogy tellyességgel sehogy sem fordíthatnánk-el szemeinket a' látott tárgyaktól, avagy elménket ennek tüneményeitől, és még is erre kiztetne valakinek tellyesíthetetlen parancsolattya bennünket. – De még az sints jól ki-főzve: hogy természetünket tekintvén, szabad, gondolatinkat másokkai is küzleni,' – még az itt nyersen maradt: hogy minden gondolatinkat és – vagy csak egynémelleyeket?- Ha csak egynémelleyeket? – Senki sem ellenkezik; – de ha arról van a' szó: hogy minden gondolatinkat, legyenek azok jók, vagy ártalmasok, szabad másoknak is fel-fedezni; – minekelőtte erről voltaképpen meggyőzetessünk, – előbb szükséges ezt erős okokkal be-

bizonyítani; – nem elég csak kopasszan mondani: *hog*y ezt a' természet kíványa, mert abban semmit sem veszünk észre olyast, a' mi ezt szükségképpen megkívánna. – „*A' nyelv tűz*, u. m. a' természet' Alkotója, – *minden hamisságoknak egyeteme*, ... *nyughatatlan gonosz, tellyes halálos méreggel.*.” Jak. Küz# Lev. 3. Rész. 6. – 8. v. – Ezt a' gondolatok' csapját parancsolna é tehát a' természet meg-ereszteni, vagy csak meg-tágítani is. – „*Non oportet Fratres mei, haec ita fieri*” *nem kell ezeknek így lenni Atyámfiai*t vagy is nem kell nyelvünk' tehetségével visszaélnünk; – ekképpen intetünk ugyan ott a' 10dik. v.– Ila pedig nem kell visszaélnünk nyelvünkkel, méltán tiltatunk is el attól; – ha méltán tiltatunk; a' természet, sem meg nem támadtatik, sem meg nem alacsonyítottatik, hanem inkább attól, a' mi azt díszétől megfosztana, meg-öriztetik, és a' maga tisztességében megtartatik. –

77. – „*A gondolkodhatás az elme' szüleménye.*” – Mi ez?! – Így volt olyan idő, mellyben az elme el-vólt, vagy el-lehetett a' gondolkozó tehetség nélkül,-az elme elme nélkül;-mert semmi szülemény a' határozott természetben nem lehet egyidős Szülőjével. – *Az elme az, a' mi az embert emberré teszi.*” – Meg-engedtetik; – de az elmével, 's értelemmel való vissza-élés, azt is okozza: hogy az ember olyan légyen, mint a' *Ló, és az Öszvér.* – – „*Az elme az Isten képe.*” Nem tagadgya senki; – de ebből az következik: hogy ezt az Isten' képét meg kell betsülni, és mind áztat szorgalmatosan kerülni,

a' mi ezt meg-rútíthatna. – Következik ebből az: hogy mind gondolatinkat, mind cselekedeteinket rendbe-szedvén, semmit olyast el ne kövessünk, a' mi nem az Isten' képét festene-le mi rajtunk. „*Qui se ipsum norit, u. m. Tullius de leg. L. 1. n. 22. primum aliquid sentiet se habere divinum, ingeniumque in se suum, sicut simulacrum aliquod dedicatum putabit, tantoque munere Deorum semper dignum aliquid et faciei, et sentiet.*“ –

78. – A' mi az okoskodási tehetséget illeti; – erre, valamint az okoskodásnak közöllítésére is, csak az a' felelet illik, és elegendő' is, melly a' gondolkodhatásra adatott. – Azt az egyet szabad légyen itt ineg-ludni: tréfa é, vagy valódiság, a' mit az Ellen-, kezok arról mondanak: bogy a' látás az emberben semmi tilalmat meg nem szenvedhet – mert kitsoda olly tudatlan, 's annyira együgyű: hogy mindent, még azt is, a' minek látására csak a' szemtelenek nem szoktak el-pírúlni, látni akarni, nem véli semmi Isteni törvény által meg-tíltva lenni? – Maga a' természet azon tárgyakat, mellyekre nem illik nézni, befedezte. „*Natura eas res, quae aspectum deformem essent habit urae, atque turpem, contextit, et abdidit: naturam vera usque imitata est hominum vereeundia, ut quae ilia occultavit, eadem omnes qui s ana mente essent, removerent ab oculis.*“ (Cicero de Off. L. 1. 11. 35.)

79. – d),,A' viadal még is áll, – már az Ég is ostrom alá vétetik, mert az a' mondás: hogy az

emberi elmen még a' Mennyei Fölség sem űzheti hatalmát. – Ki-mérte ugyan annak határit, – de hogy az elme, tehetségeit ne gyakorolhassa, magát munkás-ságba ne tehesse, abban az Isten sem akar ellentá-lani eroszakosan, de nem is állhat.” –

80. – Hallatlan dolog! – a' Teremtő az ő alkot-mányá felett nem uralkodhatik! – az Isten, – az a' Felséges, határozatlan, független Úr, a' kitol minden ereje, és munkálkodása függ az emberi eszeskedésnek, nem űzheti hatalmát a' mi elménkén, – ennek nem parantsolhat! – az az, Úr, a' ki *meg-világosítja a' vakokat* (145 Zsol.) és ellenben „*meg vakította a' Nép' szivét*” hogy ne értsen (Fsai. 6. v, 1,0.) a' ki Mojszes' átka szerint (V. Könyv. 28. Rész. 28. v.) „*meg-verheti a' gonoszokat éalगतagsa'ggal, vaksággal, 's elme' dühösséggel.* – ez semmi hatalmát ki ne mutat-hassa az embernek gondolkozó tehetsége körül?! E-geket hasító, ostromló káromkodás! – Hát ezt lehet é már abból következtetni: hogy az elmének természeti tulajdonsága a' gondolkozó erő? hiszen még ebből nem következik az: hogy ezt a' természeti tehetségünket, a' gondolkodbatási t. i. az Isten sem vetheti bizonyos törvények 'alá, – hogy annak seai nem pa-rantsolhat, sem nem állíthat-meg semmit sem, és így nem is uralkodhatik rajta. – De tegyük, hogy azért, mivel az emberi természetnek fel-forgatása nélkül, az emberi elmét még a' Mennyei Fölség sem foszthatya-meg a' gondolkozó tehetségtől, – tegyük, hogy már ezért az Isten sem vethet batárt gondolkozásainknak, a mi mindazonáltal nem igaz} – az Ellenkezők okos-

kodása még is nagyon helytelen, mert ebből leg-fel-
 lyebb is csak azt lehetne ki-hozni: hogy a' Földi Fe-
 jedelem annál inkább meg nem teheti azt: hogy úgy
 a' mint tetszik, ne gondolkodhassunk, minekutánna
 ezt az Isten sem tilthattya-meg. – Még e' szerint ok
 a Királyi Dekrétomnak erejét leg-kissebbet sem gyen-
 gíthetik-meg, – még így az nints meg-mutatva: hogy
 a' Király a' könyvek' ki-adását meg nem tilthattya,-
 mert a' Királyi Dekrétom nem a' szívben el-rejtett
 gonosz gondolatokat tiltya egyenesen, hanem azok-
 nak ki-nyilatkoztatását. – A' ki az Istentől nem fél?
 mind e' mellett is ki-gondolhat mindennemű istentelen-
 Bégeket. – Ha tehát *philosophice* akarnak az Ellen-
 kezők káromkodni is, így kellene üsszveszömiiek okos-
 kodásokat: „Az Isten sem a' nyelven, sem az író,
 vagy nyomtató eszközökön nem űzheti hatalmát,
 uralkodását, tehát a' Fejedelein sem.” – De ki
 hallgathatna az *Antecedent* borzadás nélkül!! – A-
 vagy talám csak, nem akar az Isten határt vetni, ha
 vethetne is, a' szabad gondolkozásnak P – Még ezt
 sem lehet meg-engedni, mert maga az Isten mond-
 gyá: „*semmi gonosz beszéd száj játokból ki ne szár-
 mazzek.*¹⁰ Pál az Efeziusokhoz 4 Rész. v. 29. – Az
 Isten t. i. véghetetlen szentségére nézve nem csak til-
 tya a' gonosz beszédeket, akár azok a' nyelven pe-
 regjenek-le, akár az író tólból folyanak; – hanem
 tartozik is, kintelen is úgy ezt, mint mindent, a' mi
 erköltsi tekintetben gonoszság, meg-tiltani, és így nem
 lehet Nékie az ember' *elméjén nem* uralkodni. –

81.-e) Még sem szűnik az ellenkezés. – „A'

gondolatok' közlése által ember emberhez szorítottatik. – Így a' lélek tökéletesedik, mert az értelem élese-
dik, a' szív meg-juhászodik. – Ez által sok igazsá-
gok világosságra jönnek, a' homályban el-rejtett igaz-
ságok fényessen ki-derülnek. – A' Hitvallások tisz-
tábbakká tétetnek. – A' Népek ditsőségre, és boldog-
ságra fel-vitetnek. – Szóval a' gondolatok' közlése az
embert emberré teszi, (ez fellyebb az elmének inkább
is tulajdoníthatott) istenfélővé, és Jó polgárrá."
– így az Ellenkezők. – De

82. – Nem igaz ez mindenkor. – Mennyünk
ált sorba a' mondottakon, a) „A' gondolatok közölte-
tése által ember emberhez szorítottatik” de sokszor
egymástól veszedebnessen el is szakasztatik, és azért
a' halgatás több esetekben igen helyessen parantsolta-
tik. *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat*^x
(Prov. 26. v. 10.) a' hol pedig a' haragosok le-
csendesítettnek, ott kevesebb vissza-vouások is az em-
berek között történnek. – Tudgyuk: hogy szó, és írás-
béli kötések által állottak-fel az emberi társaságok, –
de azt is tudgyuk: hogy szó, és írásbéli beszédek ál-
tal nem egyszer meg is zavartattak, és fel is bontat-
tak. *Natura vi rationis horninem conciliat homini
ad Orationis, et vitae societatem*". (Cic. de Off. L.
1.) a mi tehát a' józan ésszel meg nem egyez, az
természet szerint az embereket egymáshoz nem szorít-
hattya. – b) „A lélek tökéletesedik.” – Gyakran
nagyon is meg-sértetik, mert a' miről a' jólelkűek
gondolkozni sem tudtak, arra a' rosszlelkűek közölvén
rút gondolatikat, azokat meg-tanították. – Azután nem

a' tévelygések, fcanem az igazságok teszik a' lelket tökéletessé; – már pedig bizonyos a' mindennapi tapasztalásból: hogy a' hallás, és olvasás által számtalan emberek tévelygésbe vitetnek. – Rövideden: egy okos ember sem tagadhattya azt; hogy az istentelen gonosz beszédek, és írások dügleletes nyavallyába ejtik az ember lelkét. – c), „Az értelem élesedik” néha igen is a' jönnek végbe-vitelére, de gyakran a' fertelmességnek elmés fel-találására, és elkövetésére is. – De nem is mindenkor élesedik az ilyen tudomány által az elme. Mert ha a' könyvek ocsmányságokra tanítónak, ezeknek olvasása által nem hogy élesedne az értelem, hanem még inkább meg tompítatják, és el kábítatják. – Mert valamint a' fajtalan testi gyönyörűségek a' testet fogyasztják, azt puhává, erőtlenné, fonnyadta, az egész embert pedig butává teszik; úgy az ocsmány könyvek' olvasása is bé-homályosítja az elmét, az értelmet meg-vakítja, és az embert az igazságnak megismerésére alkalmatlanná, annak nyomozására lustává, késedelmessé teszi, d) „A' szív meg-juhászodik.” Látuk ezt azon Tigrissekben, a' kik emberek lévén, szívek' kegyetlenségére nézve fene-vadakká lettek a' gonosz könyvek' szabad olvasása által. – e) „A' homályban el-rejtett igazságok fényessen ki-derülnek.” De a' leg-világosabbak is, mellyeket kézzel is lehet tapogatni, a' gonosszal használt ékesszóllásnak mesterséges, 's álnok fogásai által, füképpen a' tanulatlan Nép előtt kétsegessekké tételnek, és így behálózthatnak, hogy többé nem láttathatnak. – f) „A' Hitvallások tisztábbakká tételnek.” Kitészik a' Keresztényeknek annyi szakadásaiból, mellyeknek szeren-

tsétlen szerzői, az Apostoli Hitet, az ő szabados beszédgyeik, és írásaik által olly felségesen, ha még is nem bánnyák az Egek, meg-tisztítolák. – g) „*A' Népek' ditsőségét, és boldogságát nagyra viszik, fellyebb emelik.*” – Látyuk azt a' nagy ditsőségét, és boldogságot, melly azon Tartományok' Lakossit még most is ezer aggodalmok közt tartva, mellyekben szabad a' Sajtó. – Az ilyen ditsőségét níns mit meg-írígylenünk. – h) „*Az embert emberre teszi.*” – Nem egyet szörnyeteggé. – Nem is egyéb a' szabad gondolkozásnak czélja: hanem: hogy a' hol még emberek laknak, ott is a' szörnyetegen ezek' helyébe támadhassanak, és a' valódi emberiségnek végére jár-hassonak. – i) „*Istenfélővé.*” – Illyent még egyet sem szíilt a' hamis Filozófia! – azomban ne gúnyolód-gyonak ezen új Filozófusok, az Isten nem engedi ma-gát ki-csufoltatni.. – k) „*És Jó polgárrá.*” Tudni-illik: hogy nyakaskodgyon, – az Elöljárókat fel se ve-gye, – a' Császártól azt, a' mi a' Császáré meg-tagad-gya. – Vannak,-nem lehet tagadni, olly jó, és hasz-nos könyvek, mellyeknek olvasásából csak ugyan di-Isőséges Hazafiakká formálhattyák, mivelhetik-ki ma-gokat a' Polgári társaságnak mindennemű tagjai; – de nem ezekről van itt'a' szó. – A' gonosz könyvek, a' miről talám már meg-felejtkeztek az ellenkezők, van-nak a' kérdésben; – és ezek méltán tiltatnak-meg, mert a' mi a' jó könyvekben az emberi Nemzet' javára ta-láltatik, az a' gonosz könyvek által mind embertele-nül fel-prédáltatik. –

83. – *f)* Sürgetik a' magokét tovább is az Ellenfelek, és mondgyák: „A' gondolatok' közrebotsájtása neveli a' tudományokat, – az embereket gyönyörködteti, – okét az Istenhez közelebb juüasztya. – A' jóknak nyugodalmat szerez; a' gonosszokat a' megjobbúlásra készteí.” –

84. – Ez már felletébb nagy boszontás! nem lehet rajta meg nem indulni. – De ki is szenvedhesse; békével: hogy az Ellenkezők oly finomul el-melőzik mind azt a' rosszat, ama' tetemes károkat, mellyek a' gondolatok' közre-botsájtásából az emberi Nemzetre háromlonak; – és csak a' mi jó szokott ebből származni, azt szedegetik, azt válogattyák-ki amazok közül ügyük' támogatására. – De ha szintén többet tud is az ember mások' gondolatának, – elmés találmáimyknek ki-tanulásából; – szükséges é mindazonáltal, – hasznos é, – jó é mind az, a' mit így tudunk, vagy meg-tanúlni akarunk? – Nem minden tudomány, nem minden mesterség erdemli-meg a' ditséretet,- sok van, a' mit jobb volna nem tudni, – sok van olyan is, a' mit vesztünkre, gyalázatunkra tanulunk-meg. – Még oly tudományok, és mesterségek' meg-lanulásában is módot, és mértéket kell tartanunk, mellyek nem annyira veszedelmeseknek lenni látszatnak;-elég, ha annyit tudunk, a' mennyi köteleségeink' tellyesítésére szüikséges. „*Plus scire velle, quam satis est, internperantiae genus est*“⁶. u. m. Seneca. – A' gonosz könyvekből még ezenfelül semmi tudományt, vagy mesterséget, mellyre szüikségünk volna, nem tanulunk; – fertelmességeknél, gonosz fel-adásoknál, kárhözatos tanításoknál, ámitásoknál egyebet

l/ennek nem olvasunk; – jobb volna addig mesterségünket folytatnánk, avagy azon tudományok’ meg-tanulá-«ában foglalatoskodnánk, a’ mellyek szükségesek, míg- len a’ tiltott könyvek’ olvasásával a’ drága időt erkültstelenül el-vesztegettyük. – Hogy ha már mind azon hasznos könyveket által-olvastuk volna, a’ mellyekbői kötelesegeinket szükséges meg-tanulni; – nem lehetne taláin annyira feddésre méltó szemfüleségünk, mellyel az ártalmas könyvek iránt viseltetünk. – Azomban olly hamis szín alatt, mintha magunknak nagyobb tudományt akarnánk szerzem, a’ gonosz könyveket elő-vesszük, és ámbár jól észre is vesszük: hogy semmi jót belőlük nem tanulunk, – még sem cseréllyük-fel azokat a’ jó könyvekkel, mellyek a’ szükséges tudományokra oktatnak minket. – És mi következik azután az illy rendetlen cselekedetből? – Nevellyük így a’ szükséges, és hasznos tudományokat, – mesterségeket? – Éppen nem, hanem inkább tudatlanságban, setétségben, értetlenségben maradunk.– Avagy talám a’ gonosz könyvekben is sok igazságokra akadunk? – Igaz mindazonáltal az is: hogy a ki okos, nem a’ fertőbe keresi az aranyat, ha azt másut, a’ nélkül, hogy meg-mocskollya magát, kevesebb ügyvel bajjal is megtalálhattya. „*Ki küldi, u. m. egy Keresztény Filozófus, maga Szűz Leányát a’ bordélyházba, noha talán némelleyek ottan meg-szeplőztetéseket sirattyák, hogy ott a’ tisztaságot tanullya? – Ki bízza maga Örökösét a’ Latrok’ seregére, hogy tőlök a’ bátorságot tanullya? – Ki megyen-be az által-fúrott lyukas hajóba, hogy a’ hajótörést távoztatni tanullya?*” – (Hyer. apud Sixtum Senen. Tom. 1. L. 2.)

„*Senki onnan – kiállya egy más nagy Bölts, nem épülj a’ honnan le-rontatik, senki attól nem világo-sítottatik, a kitől setéttétetik.*” – – (Tertull. de Praescr. C. 2.)

85. – „*Úgy de a’ furtsa, ’s elmés gondolatok gyönyörködtetik az embert!*” – A’ jóknak gyomor’ ímelgést okoznak inkább, és rossz vért, ha azok egy-szersmind motskossak, és irtózatossak. – Azután nem mind jó az, a’ mi gyönyörűséges. – „*Az Istenhez közelebb jutosztják az embert.*” – Ugyan hogy val-lyon?! – A’ Szabad Hitűek a’ mint tetszik úgy szólnak az Istenről. – Az Átheusok tagadgyák: hogy van Is-ten. – Illy gonosz gondolatok is botsájtatnak ám köz-re! – Nem lehet tehát átallyában minden gondolatok’ közlését eféle nagy ditséretekkel tetézni. –

86. g) Mit használ hát az ész, mondgyák rég-tere, ha nem szabad véle élni?- csak annyit használ-na ez így, a’ mennyit a’ szem, mellyel nem lehetne látni, – vagy a’ mennyit egy olyan Ház, mellynek; Ugyan üveg táblái vannak, de a’ mellyek vastag fá-tyollal be-vannak vonva?

87. –Úgy vagyon, – semmit sem használ az ész, ha nem szabad véle élni; – de sokat is használ: hanem szabad véle vissza-élni, mert így „*tollitur*” u. m. Se-neka (de Clem. L. 1. C. 1.) *licentia pereundi; nem lesz szabad el veszni.*”

§. 10. Negyedik Ellenszó,

88. – *a)* „Minden Nemzetek’ boldogsága a’ felvilágosodástói függ, ezt pedig egyedül csak a’ gondolatok’ közölt elese szüli; – miért ne volna tehát szabad azokat a’ könyvek’ ki-adása által a’ Világ előtt ki nyilatkoztatni? „ –

F e l e l e t .

89. – Az bizonyos: hogy a’ valódi felvilágosodás, – míveltség, – az elmebeli tehetségeknek derekas ki-formáltatása, – az észnek ki-derülése boldogokká, virágzókká teszi a’ Nemzeteket; de nem az úgy nevezett Illuminátusok’ könyvei mutatnak erre utat, módot, ‘s alkalmatosságot. – A’ szomorú tapasztalás bizonyítva, miként világítanak ezek, – melly retentő világoságot terjesztenek ezek azon setét elmékre, mellyekben az ész’ világa, ezeknek olvasása által egészen el-óztatott! – Világítónak ugyan ezen gonosz könyvek az általok meg-maszlagosított szeren hstéleneknek, – de nem a’ jótévő Nap’ fény’ módgyára; hanem mint egy meg-gyújtott szurkos fáklya, mellynek útálatos füstszag sebes nagy lángja képes, ha tovább is meg-szenvedtetnek, – ha meg nem tiltatnak, –

egész Európát a' leg-pusztítóbb tűzbe hozni, – annak minden boldogságát fel-falni, meg emészteni, 's a' leg-virágzóbb Nemzetek' ditsóságát, ezek' Lakhelyeinek füstölgő omladékai közé örökre el-temetni.* – Ugyan is, – mitsoda jóra, mitsoda boldogságra viradhatunk-fel egy olly boldogtalan században, mellyben az úgy nevezett Illuminatusok azt akarják el-hitetni az ő ki-adott írott gonosz munkáikban, könyveikben' hogy ők egyedül Böltsék? – hogy minden egyéb Világ' Böltséi, a' kiknek szélessen ki-terjedő tudománytát mind eddig csudálta minden okos, – ditséretekkel magasztalta, – helyben hagyta, – követte, nagy sötétségben botorkáztak, – tévellyegtek, – semmit sem láttak, – semmi igazat nem mondtak? – hogy tehát az erköltsiség, – a' Religio, – a' jó rendtartás, – a' törvények tisztelete, noha ezek által jutott is az emberi Nemzet a' leg-kivánatosabb nyugalomra, és boldogságra, merő Fabula, Mese; – és azért gondolhat minden ember, a' mi tetszik, szólhat, írhat;-semmi rendetlen indulatit nem tartozik meg-zabolázni;-sőt ha még mind ezekhez nem ért, olvassa könyveiket mellyekben a' bújja szerelemnek mesterségeit megtanúlhattya,-mellyekben a' természet' csalogatásai éle-eítetnek, édesgetőbbekké tétetnek,-mellyekben a' betsület, és tisztesség a' világból ki-kergettetik, – a' gyönyörűség, és kedvenvaló élet pedig prédikáltatik, –

* Ama' Francia Jacobinus Brissot óhajtása szerint: *man muss Europa an allen vier Enden in Brand stecken; unser Heil beruhet darauf.* (Fliegende Blätter Febr. 1794. 8. 187.)

mellyekben a' Hit, a' Religio egy göggös Filozofia' furóbakövére ki-tétetik, és végre a' lélek' halhatatlansága' tagadásával egészen minden parantsoló tekin-tetétől, 's Méltóságától meg-fosztatik,-szóval a' mel-lyekben minden botránkozásoknak, minden el-csábítá-soknak, minden országló rosszaságnak egyenes okai, és kutforrásai fel-találtatnak. – Szóilyon az Ellenkezők-nek, a' Sajtó-szabadság' Barátnak tulajdon lelkiisme-rete: ha nem ezekre tanítták é könyveik által a' mái Illuininátusok a' fűld' Népét? ha nem illy kártékony fe'l-világosodásra akarnak é tehát az Ellenkezők is o-kot adni az Ő annyira víttatott gondolatok' szabad közöltetése által?! A' Böltsek az ilyen fel-világoso-dást soha sem óhajthatják, sem ennek Gyűjtogatóival nem czimborálhatnak. –

90. Az ilyen Illuminátusoknak méltán lehet ama' Tudós Protestáns HEINZEMANNAL mondani: „*Besser die dickste Finsterniss, als euer stinkend Lichte*” (Appel an meine Nation) – Igen is, méltán! – mert a' leg-bárdolatlanabb Nemzetek is, mellyek a' *Cultura*, tsinosodás felől éppen semmit sem tudnak, sokkal boldogabbak mind azon ki-mivelt pallérozott Né-peknél, mellyek az Illuininátusok' pusztító világitásává] meg-égték. – Boldogabbak leg-alább annyiból: hogy ők egymást fel nem esszik, mint az Illuminátusok boldog-talan Tanítványi, a' kiknek Mestereik erről való *prae-lectiókat* mérges könyveikben tartónak, – Méltó a' meg-jegyzésre, a' mit e' tárgyban ír Tudós MO-SER. Protestáns. „*Jede Aufklärung, u. m. theo-logische philosophische, und politische, die nicht*

um das wenigste zu sagen, gleichen Schritt hält mit der zeitlichen, und ewigen Glückseligkeit der Menschen, ist verdächtig. Jede Aufklärung, die dem Menschen das nimmt, was er zum Tröste, Licht, Stab, und Buhe in dem jetzige?! Erziehungsstande dieses Erdenlebens braucht, oder die ihm mehr geben will, als er nach seinen Geistes- und Verstandes-Kräften zu benutzen, zu gebrauchen, und zu verwalten vermag, ist Täuschung, Betrug, Schwärmerey, Treulosigkeit an Menschen, und durchaus nicht die Handlung eines verständigen und rechtschaffenen Mannes; ist so schlimm, als Aberglauben, Unglauben, und Despotismus, immermehr, – Sie fängt mit Philosophie an, und hört mit Seal'piren und MENSCHENFBESSEN auf.“ (Moser patriotische Archiv T. 1. 8.;33.)

91. – A' gyümölséröl esmértetik-meg t. i. a' fa.

— A' valódi fel-világosodásnak nem vad, hanem szelíd, és kellemetes gyümöUsei szoktak termeni. – *Fructus Lucis est in omni bonitate, et justitia, et veritate.*

— A' valódi világoságnak gyümöltsei a' jóság, – az igazság, – az igaz-mondás” – bizonyítva ezt a' valódi fel-világosodásnak Terjesztője (Efesz.; Rész. 9. v.) – Ehez képest fej tette-ki maga ítéletét a' fel-világosodásról Tekintetes BALÁSHÁZY JÁNOS Úr is az Adóról való Értekezésében. „A' józan fel-világosodás, vagy is miveltség által értetődnek, u. m. a' jó erköltsi kifejtődések é/etre-valóság, és a' Polgári kötelességeknek hív be-töltései. – A' jó erköltsi kifejtődések alatt a buzgó, de nem vak vallásosság, mi-

dön az ember különösen maga igaz Keresztényi indulatit inkább jóságos cselekedetekben mutattya-meg, mint sem pusztá áhítatoskodásban. – Senkit meg nem ront, meg nem csal d fel-világosodott, hanem józan munkássága által igyekszik sorsát gyarapítani; – az ügyefogyottak iránt könyörülletes. – Teremtőjét főképpen féli, és tiszteli; és ha jól folynak dolgai, mást azért meg nem vet, hanem hálát ad tí' Teremtőnek azért, hogy jóvóltával szerentséltette. – – Az életre-valóság abban áll: hogy bírjon az ember világi böltsességgel, és ezt egybe-kötvén vallásos érzéseivel iparkodgyék mindég a' jobbra, és tökéletesebbre, azomban sorsával légyen megelégedve akkor is, ha kívánságait el nem érheti, bizzon az Isten' gondviselésében, mindent meg-betsüllyön, az emberi Méltóságot az emberségben keresse, magát állapottyához képpest a' hasznos, és szükséges esméretekben gyarapítani törekedgyen. s. a. t. – – A' polgári kötelességeknek be-töltése abban áll: hogy kiki azon kötelességeket, mellyek őtet mint Polgárt illetik, híven, és pontosan be-töltse, Királyához, és Hazájához egyaránt hív légyen; – igyekezzék szelid, és szabad, nem tiltott utakon különösen az Ország,' Trónus', és polgártársai' javát elő-mozdítani, a' törvényeknek híven engedelmeskedni;- a' polgári társaság' részére gyermekeit jól nevelni, a' Király, és Haza iránt viseltető hűséges indulatokat szíveikbe csepegtetni. – s. a. t." – Ezekben, nem pedig, a' mint némelleyk hisszik, a külső bánás' csinosságában, – a' hízelkedő maga-viseletben, – a' módihoz alkalmaztatott öltözetekben

foglaltatik a' fel-világosodás; – sem pedig a Keresztény Vallás' szent törvényeinek össze-visszagázolásában, – a' Király, és Haza iránt tartozó köteleiségeknek felsemivételében. – A' józanul gondolkozó, Keresztény, és Hazafiúi valódi buzgósággal meg-telt Férfiakkal, mint a millyent BALÁSHAZY Úrban méltán tisztel a' Haza, soha el nem hitethetik a' Sajtó-szabadság^r Pártfogói azt; hogy a' felvilágosodás a' szabad gondolkozásban, és minden akár jó, akár rossz gondolatok' ki-nyomtatásában áll. – A' józan fel-világosodást pedig a' Censúra soha el nem akarja nyomni,- sőt inkább elősegíti, és ezzel együtt tehát a' Nemzetek' boldogságát is. –

92. *h) „De vesz a' Ditső Magyar Nemzet' becsülete, és Tekintete, azt mondgyák, mind azon külső mívelt Nemzetek előtt, mellyek a' felvilágosodással meg nem egyeztethették a' Censurát, és azért ezt el is törölték. – Az okos Nemzetek úgy szemlélik a' szabad gondolkodhatást; mint-a' barbáriesnek gyilkosságát, a' babonáságnak le-rontóját, a' Nemzetek' boldogítóját. – Mit fognak tehát ezek ítélni azon Tartományú emberekről, a' kik még eztet által nem Ja'tták, és azért gondolatikat kötve tartatták, szabadságjoktól magokat meg-fosztatták? – Nem csökken é meg így Nemzeti Tekintetek?” –*

93. Feleljen meg erre Cicero, a' ki (de Inv. Rhet. L. 2. n. 55.) az emberi Tekintetet így *definiálja*: „*Dignitas est alicujus honesta, et cultu et honore, et verecundia digna auctoritas.*” – E'

szerint valakit különös tekintetben tartani, nagyra nézni, annyit tesz: mint iránta tiszteletünket, érdemeinek, tökéleteségeinek meg-becsülése' ki-jelentésül, szemérmes magunk viseletével, tisztos tartózkodással ki-mutatni, be-bizonyítani. – Hát de meg-érdemli e ezt egy olyan Nemzet, inelly a' leg-illetlenebb dolgok' olvasásában mocsos, ocsmány gyönyörűségét keresi, – ezekről szabadon írni, – a' leg-rútabb, leg-tisztálalanabb gondolatokkal meg-töltött könyveket az emberi Nemzete meg-vesztegetésére ki-adni, érdemes, ditsőséges tételnek lenni nézi? – Egy ilyen Nemzetet, melly magát a' leg-utálatosabb szemtelenségekre, 's a' leg-veszedelmessebb feltételekre szabadnak lenni gondollya,-ezt tartják az okos Nemzetek különös tekintetben? – ezt méltassák arra: hogy minden idegen, Nagyságától tartván, és azért előtte magát össze-hüszvén szemérmes maga viseletével éránta való magos, érzéseit be-bjzonvítsa? – Már ekkor az és a Tartományának is fenekestül fel-kellene fordulni, – az okosság többé az emberek' szívéen nem uralkodhatna; – uralkodik ez mindazonáltal még most is, mert ennek szava után minden józanul fel-világosodott, csinos Nemzetek azt hiszik: hogy akkor érdemlik-meg az idegen Nemzetek előtt is a' tekintetet, becsületet, és tiszteletet, ha magokat tisztességes, hasznos, és szükséges dolgokban foglallyák, – ha a' gonoszságokat meg-zabolázzák; – nem pedig, ha ezeknek a' határtalan szabadság, – a' szabad gondolkozás, – vakmerő, 's okatlan irások, szóllások által tágas kapukat nyitnak.–» Ezek, ha ügy szemlélik is a' szabad göndolkodhatást némelly esetekben, mint a' barbáriésnek gyilkossát',

a' babonaságnak lerontóját, a' Nemzetek boldogítóját; – koránt sem olly értelemben veszik ők a' gondolkozá'-ban való szabadságot, mint a' millyenben azt megtágitatni kíványák, a' kik árvíz gyanánt úgy kitarják önteni minden gondolatikat, hogy minden jó gondolatokat az emberek' fejből ki-ragadgyanak; – mérsékelik mindenkor a' mívelt Nemzetek a' gondolkodásban való szabadságjokat, – csak annyira vélik ebben magokat szabadoknak lenni, a' mennyire az ész őket fel-szabadítja; – az okosság határin túi csak az eszelősködők, a' *fanatikusok*, vakon hnzgólkodók üzik szabadságjokat; – az okos törvényt esmér,, és ahoz méri szabadságát. –

94. A' Magyarnek bizonyos Méltóságot mutató Külsőjéből ki-tetsző komoly természete meg-veti a' gyáva hízelkedőknek csélcsep ditséreteit. – De nem is ijjed-meg a' Magyar maga árnyékától, – attól ő csak ugyan sóha sem tartott, se nem tart: hogy az idegen Nemzetek meg-szólyák: ha nem engedi gondolkozása' módgyát azok' kaptájára verettetni. – A' Magyar Nemzetnek Nagy a' Neve a' Külföldön is, ennek az Ő Nagy Nevének, és érdemlett Ditsőségének híre mind a' mellett is: hogy Hazájában a' Censúra mai napig sem törültetett-el, meg-zendült az egész Nagy *Publicum* tudtára, még olly Nemzetnek is a' földjén, melly abban helyhezheti Ditsőségét: hogy a' Censurát el-törölte. Nem árt, (ezeket hirdeti a' Hazai, és Külföldi Tudósításoknak érdemes Szerzője a' 42dik szám alatt közlött Hasznos Multságokban 1830dik-ban) – „nem árt a' külföld' szavát is hallanunk....

„A’ Frantzia Gazette így elmélkedik: – Millyen szív-reható egy hű, egy háládatos Népek, (érti az Vdik FERDINAND Királyunknak aminapában felséges pompával végbe-vitt Ditsőséges Megkoronáztatásan testes-tül lelkestül örvendező Magyarokat) „ezen lelkesedése; – mennyire különböző az illy tünemény azon gyanakvó Népekétől, mellyek a’ magok Királyokban mindég csak egy Ellenséget szemlélnék! – De a’ Magyar, egy hűséges, büszke, vitéz nép, mellyet senki meg nem tudott hódítani, el-nyomni, a’ mellett okos, és előrelátó nép, mellyet századok meg-tanítottak arra: hogy semmi ditsőség, semmi állandó boldogság nem lehet másutt, mint a’ törvényesség (*legitimitás*) oltalma alatt. ... .. Mennyire ellenkezik azon költsönös hajlandóság, inelly egy Népet Fejedelmével egyesíti, azon gyűlöletes gondolkodással, melly más Országokban meg-zendül! itt a’ Király arra fordítja hatalmát: hogy népeinek boldogságát gyarapítsa: amott alig van arra való tehetség: hogy hatalmát a’ meg-támadás ellen megóvja, Magyar Országnak nem sok két Király; másutt egyet is alig Szenvednek; itt egybegyül a’ nép, hogy Királyát meg-koronázza, amott egybesereglenek, hogy azt el-űzzék. – Bezzeg a’ mellett Magyar Ország gazdag, békeséges, boldog, midőn a’ vérrel öntözött Belgium még nem is tudgya, mit ad néki a’ jövendő. – A’ népeknél, valamint az egyes személyeknél semmi sem használható, mint a’ mi az okossággal, semmi sem állandó, mint a’ mi az igazsággal meg-egyez – ízetlen állítás az: hogy a’ polgári alkotmányt úgy lehet változtatni az Országban, mint a’

médit; hogy az igazgató az igazgatottak' kénye alá tartozik magát vetni; hogy a' törvénytsavarók' tsevegése, az izgága emberek' intselkedése, a' gazdagok' fel-duzzadt kevélysége a' nemzet' akaratyát fejezi-ki. – Ha a' rend, és állhatatosság el-kerülhetetlenül szükséges még a' leg-kisobb háznépnek is fentartására, a' leg-tsekélyebb munkának is végbevitelére, hogyan lehetne-el a' nélkül egy Országnak Igazgató Széke.' ... .. Torma ez, – nemde a' határtalan szabadság', a' szabad gondolkodhatás'... a' szabad, és semmi vizsgálatot meg nem szenvedő szabad könyvnyomtatás' Barátnak részére? – nemde ezen külföldi talpra esett? meg-érett ésszel ki-dolgozott, egymásból a' leg-szebb rendben következő, velős mondások, mellyek egy különös szabadságra szüntelen vágyakodó Nemzet' józanabb részének is elmélkedése' tárgyaivá választattak, – nemde mondám ezek, míneketanna az egész okos Világ előtt mint kérdést sem szenvedhető világos igazságok, minden ki-fogás, meg-hazutolás nélkül meg is állhatnak; egyszerre fülét, farkát elvágják azon erőltetett okoskodásoknak, mellyekkel a' Sajtó' szabadsága vcdelmeztetik? – A' külföld magasztallya a' Magyarok' Királyát, kinek Attyai gondoskodása alatt gazdagnak, boldognak lenni el-isméri a' Vitéz Magyarokat- – és egy Hazafi panaszkodgyon nz ő Királya ellen: hogy e' könyvnyomtatást el-tiltó Dekrétoma által a' Haza' szabadságáról, igazairól atyásson gondoskodik!!- –

96. A' melly Magyar örüil Hazája' derék, és eddig semmi változást nem szenvedett Constitntziójának; a' melly Magyaroknak igaz lelke van, – szívből, nem

színből szereti úgy Királyát, mint Hazáját; – nem lehet a' Censúra' Ellensége. – Mi ásta-meg leg-közzeíbb Frantzia Országban a' *monarchiai principiumoknak* fenekét? mi tette-le a' Koronát Xdik Károlyal a' Frantziák' Királyával? – a' nyomtatással való visszaéés. – Ennek tulajdonítják több Újságleveleiben nyilván magok a' Frantziák azon Ditsőségeket, mellyre szert tehettek az által: hogy az ekképpen font, és szőtt revolútió szerentséssen ki-üthetett. – 'A' Censúra nem tetszék (így közli Frantzia Országainak, ugyan ott, Frantzia író által feljegyzett *Statisztikáját* Honni szeretett Tudósítónk, a' 41dik szám alatt ki-adott Hasz. Mulats. 1830.) nem tetszék (a' Frantzia Király') „alattvalójinak; le monda azon jussáról, hogy szükség' idejében vele oltalomul élhesen. A' Követ-választásokba való befolyása, el nyomulásnak, és csalásnak kiáltatott; másokra bízá tehát. Azonnal meg-ástik fenekét a' monarchiai principiumoknak a' nyomtatással való visszaéés által a' választási jussal való visszaéés által; a' Királyt szembe állították Ellenségeivel, és igazgatását végre túl nyomák a' constitntió határain, egy üres térre, hol többé semmi támaszt semmi erőt nem találhattott. – Illy módon 1830ban el-jutának végre a' Frantziák a'ditsért földre; a' Böltsek' követ meg-találák; a' Monarchiából Respublika lett, mellynek a' neve még-is csak Monarchia; a' Király polgár lett, és minden polgár Király. Soha sem lehetett illy egymással ellenkező részeket egybekapsolva látni; tűz, és víz, ég, és föld össze-keveredtek, és így készült-meg minden országlás-formák küzt a' leg-tökéletesebb.” –

96. – Ki áll jut róla: hogy a' kik Hazánkban is a' Censúra' el-nyomatattását sürgetik, hasonlóképen arra nem törekednek: hogy mind a' Monarchiának, mind a' Constitúciónak fenekét megássák? – Az ő kezességeket semmi esetre sem fogadhattyák-el az előre-látó Böltsek!! – „*Felix, quem faciunt aliéna pericula cautum.*” – Még a' Magyar, Királyához, és constitútiójához hív lesz, – ha soha nem igyekszik is abban meg-tetszeni egynémeily külföldi Nemzeteknek: hogy Példájokat a' Censúra' el-nyomásában követi;- Ditsőséges Nemzet marad; – nem lesz szükséges nékie a' maga Tekintetét idegenektől koldulni; – a' sok, és érdemlett dicséret mind a' mellei is: hogy Királya a' Sajtó-szabadságot meg-szorította, mind Monarchájára, mind Hazájára halmozva száll egész Európától. – A' Nemzet' Ditsősége úgy sem a' szabad gondolkozásban, és írásban áll. „*Gloria, u. m. Tullius Quaest. TuscuJ. L. 3. C. 2. – est consentiens laus bonorum, ineorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute.*” Kitsoda meri pedig azt állítani: hogy a'gondolkozásban, írásban, olvasásban való határtalan szabadság légyen az a' virtus, melly minden józanul gondolkozók' ítélete szerint csalhatatlanul az ajánlásra méltó? – ha pedig ez erre nem méltó, a' mint nem is, – így ezen szabadságnak meg-szorítása miatt a' Nemzet' Ditsősége leg-kissebbet sem csökkenik-meg. – Ezért a' Nemzet rabbá nem tétetik, sem minden szabadságától meg-fosztva fogva nem tartatik, – máskép' mind azon polgárokat raboknak, foglyoknak kellene tekinteni, a' kiknek nem szabad a' petsises helyekre ki-vándorlani, vagy a' kik a' méreggel meg-vesztegetett kutaktól el-tiltatnak. –

§. 11. Ötödik Ellenző.

97. – a) „Nyilván bizonyos az: hogy a’ kérdésben forgó tilalmazás a’ kívánt haszonvétele nézve sikereden, mivel a’ valót soha sem lehet el-fojtani. Megszűnt é, mondgyák. az Ellenkezők, a’ Sokrates’ tanítása azért: hogy ez méreggel meg-öletett? –

Felelet.

98. – Azért: hogy a’ leg-bőltsebb Törvényhozók sem nyomhattyák-el egészen a’ gonoszságokat, már semmi törvény se légyen? sem a’ Törvényhozók ne vessenek gátat rendelkezéseikkel a’ latorságok eleibe? – Nem elég é: ha csak fogyasztani is lehet a’ gonosztévőknek számát, és ezek’ gonosz szándékját hatalmasan meg-akadályoztatni? – „A’ valót nem lehet el-fojtani.” – Mi az a’ való? – a’ mi igaz? – de hány igazságok fojtnak-el! – avagy az, a’ való, a’ mi nem álom, a’ mi tehát magában létei? – de hányszor nints az meg többé ma, a’ mi még tegnap volt?! – Nem azt kell itt végre keresni: meg-szunt é Sokrates’ halálával az ő tanítása, hanem azt: meg-zaboláztatott é a’ szabad gondolkodás a’ Sokrates’ ki-végeztetése által? – és íme’ a’ felelet: – nagyon is meg-zaboláztatott. –

99. b) „De még veszedelmes is következéssé nézve, mondgyák ismét, a' könyvek' tilalmazása; mert előbb utóbb meg-nyílnak az embereknek befátyolozott szemei, és akkor a' leg-nagyobb hirtelenséggel egyszerre fel-fordúl minden.” –

100. Igen is: ha ugy nyithattya-ki az emberi Nemzet szemeit: hogy ezeket lássa: „Nints Isten, – vagy ha van is, Ő igen jó, – semmi gonoszság által meg nem bántathatik; – a' bujaság csak emberi gyengeség; – semmiben se kérj tanácsot az észkül, – engedgy mindenben indulatodnak, – „*nihit ratione, totum passione.*” Ő így bizonyos: hogy fel-fordúl egyszerre minden.” – De az eféle princípiumokat nem más könyvekből fogják látni a' szegény meg-csalatatott halandó emberek, hanem a' gonosz könyvekből, és az így őket meg-világosító gonosz Mesterek' sugarlásából. – Szükséges azért a' gonosz könyveket meg-tiltani, – az ilyen Gyűjtogatókat pedig arra, a' mire az ilyenek érdemesek, ítélni. –

101. – Eképpen viaskodván, a' Censúra' E'lenségei, akarattyok ellen is ilyen szókra fakadnak: „távúl légyen mi tőlünk, hogy azt vitassuk: mintha semmi határok közé nem kellene szorítani a' gondolatok' szabad közlését. – Meg-esmérjük: hogy meg-kell szemessen tekinteni mind azt, a' mi íratik, mind pedig a' mi kinyomtatatik. – „De ezen meg-juhászodásokkal, agy tetszik, csak be-palástolni akarják törekedéseknek minden célját. – Hiszen ez igen hihetetlen, – minekutánna mind eddig látni lehetett:

hogy nem egyébért csigázták-fel annyira eszeket el-
 lenszavaik' ki-dolgozásában hanem csak azért: hogy
 mivel is rátoltyák az emberekre azt a' természeti
 just, mellynél fogva minden, a' mint tetszik, úgy
 gondolkodhatik, és azért: ha azt gondolta: hogy má-
 sokkal, is közölye gondolatit, ezt is szabadon meg-
 tehesse, nem ismervén a' Királyban sem, annyi Ha-
 laimat: hogy ez azt nékie meg-tilthassa. – Mi lé-
 gyen az ő valódi szándékjok, talám nem hibázunk,
 ha azt mondgynk, hogy ők magok' innyé szerint va-
 ló *Censorokat* kívánnának erre a' régre a' Felségtől
 rendeltetni, mivel a' kiket a' Felség rendelt, és a'
 kikre a' Nagy Méltóságú Királyi Helytartó Tanács sze-
 messen vigyáz, nehogy visszaéljenek hivataljokkal, csak
 olly *fogadott* emberkének nézik, a' kik mind gya-
 nús, mind nem alkalmas voltokra nézve a' Nemzet'
 gondolatának Bírái soha sem lehettek, nem is lesz-
 nek, és a' kik, a' mint ők áilityák, már előre fel-
 vannnk készülve arra: hogy a' könyvvizsgálatkor nem
 ' Nemzet' boldogságát tekintsék, hanem más valami
 mellelegi hasznokat, meg-hagyván gyakran azt, a'
 mi, az ő ítéletek szerint, szemet, a' drága gyöngyö-
 ket pedig ki-hányván a' szemétdombra." – Vallyon
 nem a' magok' el-rejtett veszedelmes szándékjdt elő-
 segítő' kohoíásaikat akarják é így, mint valami gyön-
 gyöket, a' valódi, már az Élővilágban is, és minden-
 kor azoknak okosan esmért gyöngyök' helyéhe, az ő
 tetszések szerint ki-nevezendő *Censorok* állal a' Pu-
 blicum' el-fogadására méltatni?! –

102. – Neveli a' gyanúságot az: hogy a' Cen-

sorok az ő vélekedések szerint valamint *incompetent* ügy igazságtalan Bírák is. – Ezek a' Nátió gondolatának Bírái nem lehetnek, azt mondgyák, és ha azok volnának is, ítéleteket nyilván kellene ki-mondániok a' bűnösük ellen, holott ők ezt titkon minden *publicitás* nélkül cselekszik, a' nélkül: hogy már valami meg-lett dolgot, *factumot* imputálnának a' vétkesnek, a' kit különben csak akkor lehetne ítélő székek eleibe, ha Bíráik lennének is, idéztetni, mikor már a' sérelem, mellyel valakit illettek, *de facto constat*, tetteben bizonyos, nem pedig a' *factum* előtt a' csupa *faciendumért*, melly még nem bizonyos, mellyről ők helytelenül ítélhetnek előre, annyival is inkább: hogy a' vélt bűnösnek sem hely, sem idő maga mentségére nem engedtetik; de még az sem tudatik: a' volt é a' Könyv' Szerzőjének szándékja: hogy ő írásai által valakinek ártson, ha bár árthat is minden bizonynal. – Mintha bizony azért (mondgyák) előre el-kellene vágni mind azoknak ujjaikat, a' kik lopnak, hogy ne lohassanak. – Eképpen (folytatgyák tovább) a' Cultúra, a' csinosodás, a' fel-világosodás fellyebb nem kaphat, sótt egészen meg-gátoltatik, – az emberi szabadság rútul meg-nyomorítottatik, – az emberi Nemzet a' vélemények' kinyilatkoztatásának meg-fojtása miatt óhajtott boldogságára nem vergődhetik, soha virágzó állapotba nem tétethetik. Mire nézve semmi sem szükségesebb a' Sajtószabadságánál egyenesen, és egyedül csak ez segítheti, és esz-közölheti e' felséges Czélnak elérését. – A' Censúra tehát már csak ebből az okból is felettébb káros Intézet a' Hazában, és még mind e' mellett is tellyes sok

fogyatkozásokkal, – gyűlöletes viszaéléseire, *abusussaira* nézve is.” –

103. – „Azt ugyan nem tagadgyák: hogy a’ Sajtó’ szabadsága főképpen eleintén irtóztatós *phoenomenokat* szülhet, és sok panaszra okot adhat; – de ezek a’ szörnyűségek nem lesznek, azt mondgyák, tartóssak, időjárával meg-szűnnek; – az eggyes személyek pedig sérelmeiket a’ köz jóért el-szenvedhetik, mivel ennek amazokat szükséges mindenkor fel-áldozni. – Úgy tökéletesedik (mondgyák) az emberi Nemzet, ha ki ki érzeménnyeit bátran ki mondhattya, világoosságra szabadon botsájthattya; – a’ külömbféle vélemények’ közöltetése, azoknak öszve-hasonlítása, s meg-választása vezet az embert az igazságra, ‘s a’ elmosódásnak felsőbb fokára, – ennek pedig egyetlen egy *organonja* a’ Sajtó’szabadság, mellynek ANGLIA eiyenessen és eredetileg köszöni ki-míveltségét. – Ugyan is, mondgyák még ezt is, el-terjedhetett volna é az egész világon a’ Keresztény Hit, ha az emberek ez iránt való véleményeiket szabadon az egész világgal nem közlötték volna?!! – Soha (azt tartják) a’ bátran, ‘s szabadon ki-jelentett vélekedések’ külömb’félesége meg nem zavarja a’ köz bátorságot, a’ Nemzetek» boldogságát; mert ha ezek csak pusztá, üres, haszontalan, sikerétlen állítások, és nem gyökeres természeti tőigazságok, magoktól is elenyésznek Cicerónak ama’ mondása szerint: „*opinionum commenta delet dies naturae iudicia confirmat.*” – A’ mi pedig a’ Sajtó’szabadságával való visszaéléseket illeti; azok nem el-háríthatatlanok; a’ Sajtó’ vétségeit, mondgyák,

törvényes büntetések által meg-lehet orvosolni. – De még nem is elegendő ok a' Sajtószabadságának megszorítására az azzal való visszaéléseknek története, mert más részről semmi sem hasznosabb az emberek köz boldogságára a' Sajtószabadságánál. „*Iniqua est a' mint mondgya Cicero in omni re accusanda praetermissis bonis malor um enumeration vitiorumque select io.*” – De

104.– Ki nem látja mind ezekből: hogy megengesztelhetet len nehezetteléssel viselteinek a' Censúra ellen ennek Nembaráti? – és azért ki hitethesse-el magával; hogy akkor is, mikor még a' természet' ösztönéből valamennyire szükségesnek lenni állították a' Censurát, ezzel állandó barátságra lépni szerényen kívánkoztak volna?! – De még nem is lehet ott az ellenkező feleket soha egymással meg-egyeztetni, a' hol egyszer az előítéletek úgy el-foglalják az elméketi hogy azokat tudományaink' tárházába is befogadjuk, azt tartván: hogy akkor mutatyuk-ki, melly nagy észszel, olvasottsággal, és tudományai bírunk: ha azokat mint leg-szentebb, és mint ki-csinált igazságokat a' leg-szebb színekkel le-festhetjük, bájoló ékesség, jekben a' hivalkodó, és félig meddig tudósok' eleiben adhatyuk, nem lévén az a' tudomány, mellyből színes okokat, és erőt azoknak el-hitelére ne költsönöz-nénk. – Hibája ez egyen émelly jel essen tanúit, és olvasott Férfiaknak is, és annál veszedelmesebb, men-nél tanultabb az, a' kinek szép elméje eképpen el-foglaltatik. –

105. Nints, ha józanul gondolkozunk, ha az előítéletektől, mellyek igazán a' Cultural: hátráttartják, mentek vagyunk, nints csak leg-kissebb okunk sem a' Censúrára nelieztelnünk. – Ez a' határtalan szabadságnak, mely minden Cultúrának halálos, 's esküdt Ellensége, leg-hathatóssabb zabolája. – És azért, ha meg-engednénk is, (a' mi mindazonáltal még több kérdéseket is szenved) hogy egynémelly fogyatkozások is szemléltettek a' Censorokban, sőt hogy ezek valamikor vissza is éltek a' könyvek' meg-bírálásával, – ha bár mondtam, ezt meg-engednénk is ebből az okból még sem kellene ezen Intézetnek el-törlését olly meg-engesztelne tétlenül sürgetni; – mert ennek fogyatkozatai, vagy vétségei igen is tűrhetők, és igen könnyen megorvosolhatók, – csak semmiségek úgy szóllván azon ki-pótolhatatlan károkhoz, és rettenetes esetekhez képest, mellyeknek ugyan ezen Intézet szerentséssen eleit vette mind eddig, már csírájában meg-fojtván akkor a' határtalan szabadságot, mik or az erre ingerlő írásokat a' sajtótól el-tiltotta, és így a' Hazát a' legnagyobb veszélytől meg-mentette. Innen sokkal inkább illenek Cicerónak szavai a' Censúra', mint sem a Sajtószabadsága' menségére, úgymint: „*est iniqua in omni re accusanda praetermissis bonis malorum enumeratio, vitiorumque selectio. – Nam isto quidem modo, u. m. tovább, vel Consulatus vituperiū est, si Consilium (Censuram) quos enumerate nolo, peccata collegeris. Ego enim fateor in ista ipsa potestate inesse quiddam mali, sed bonum, quod est quaesifum in ea, s'ne isto malo non haberemus.*”
L. 3. de Les. N. X. –

106. – Hogy Cicerónak most fel-hozott szarai inkább szolgálhatnak a' Censúra', mint sem a' Sajtószabadság' rettenetes vétkeinek mentségére, magok az Ellenkezők, ha részre-hajlás nélkül vizsgállyák a' dolgot, által-láthattják. – Tegyék csak mind egynek mind másnak vétkeit a' szoros igazság' mérő' serpenyűjébe, és akkor fogják látni, melly stílyos az a' Vád, mellyel a' Sajtószabadsága terhelhetik, és melly nagy csekélység légyen a' Censúrának vétké amannak rémítő pusztításaihoz képpest, a' miliyenekről még soha senki a' Censurát nem vádolhatta. Ide lehet alkalmaztatni, a' mit Montesquieu a' Latán utánn a' Religioról mond. – „*Est male ratiocinari u. m_k de religione, (Censúra) recensere longa serié mala ab ea producta, nisi simul quae bona nobis adtulerit, enarrentur. Si vellem referre omnia mala, quae Orbi crearunt Civiles leges, (libertas preli) Monarchia out forma regendi, quae obtinet in Repuhlica res horribiles dicerem.*” De Spir. Leg. L. 24.. Cap. 2. –

107. – A' Censúra minden meg-eshető' vétségei mellett is inkább érdemes a' köz pártfogásra, mint sem a' Sajtószabadság, azon köz hasznú szolgálatira nézve, mellyeket tesz a' Hazának, a' midőn ügyes szorgalmatossággal egyre abban foglalatoskodik: hogy a' mi a' valódi fel-világosodást, Cultúrát, és a' Nemzet' virágzását, ennek szabadságait; megakadályoztatna, nyilván, vagy csak távúlról is bizonyos veszedelemmel fenyegetne, magvában meg-fojtsa, az ilyen magot kikelni ne engedgye, hogy annak keserű, mérges gyümöltseitől a' Hazafiai soha meg ne zabálhassanak. –

‘S vét é ez által valakinek valamit a’ Censúra? – Nem a’ leg-hasznosabb Intézet é ez inkább egy olly Országban, Tartományban, melly a’ csendeséget, békességet –, és maga javát szereti? – Tudva vagyon: melly veszedelmessen éltek volt vissza a’ Sajtószabadságával, melly nagy pusztításokra buzdító nyomtatványokkal vesztegették-meg még a’ Fegyverviselőket is *Louvet* és egyéb Frantzia Lázítók a’ revolutionális Háború’ alkalmával, meg-határozván, és el-végezván magok közt: hogy „*Jeder Soldat in diesem Kriege eine Patrontasche voll Kugeln für die Herrn, und einen Sack voll kleiner Frejheits-Schriften für ihre Unterthanen her sich führen soll.*” (Genz: „Über den Ursprung und Character des Krieges gegen die Französische Revolution. Berlin. 1801. 8. 72-82.) – De ha nem említyiik is mind aztat, a’ mi a’ Censurát minden mértékletes Hazafiakkal meg-kedveltetheti, mert meg-számláلياتatlanok ennek hasznai a’ Haza’ boldogságára nézve; – már csak abból a’ tekintetből is az egész polgári Társaság fel-foghattya minden irigyei ellen szent ügyét: hogy a’ dísztelen, mosdatlan gyalázatos undokságokra tanító, gerjesztő, otsmány könyveknek nyomtatásával nem hadgya meg-fertőztetni a’ Sajtót, ezt a’ tiszta igazságok’ ki-világosítására egyedül fordítható Egek’ meg-belsülhetetlen adományá’; – Valóban igen gondatlan Apának, és Anyának kell annak lenni, és vallástalannak, a’ ki azon bánkódik: hogy külbemben is tüzes vérű Fiatskája, Leányotskája a’ Sajtó’ meg-szorítása miatt illy mérges édestígekkel, kellemekkel meg-töltött Könyvek’ elvállása által meg nem vesztegetheti magát. – A’ jámbor

istenfélő, 's ki-mívelt, felvilágosodott szülék, kiknek szíveken fekszik serdülő, 's jó reménységű mind a' két nemen lévő magzatiknak ártatlansága, tisztessége, 's jövő boldogsága, háládatossággal tartoznak, nem meg-vetéssel, 's elpártolással ez Intézetnek. —

108. Avagy talám csak a' botránkozató írott, faragott, metszet képeknek, rajzolatoknak szemlélése, vesztegetheti-meg az ember' testét, lelkét, 's erköltsiségét? — a' könyvek pedig nem, ha még egyszer olly ocsmányságokat írnak is le, a' millyeneket a' festett képek mutatnak? — Sőt ezek inkább, imitt amazok; — mert a' kik még a' meg-éetni való könyvekből a' szemtelenséget meg nem tanulták, — a' kik még minden szemtelenségeken el-pirúlnak, — a' kik még a' természetesi szeméretesség' erköltsét többre betsülik a' könyvekből tanult pajzán szemfüleségnél, — ezek egyébként gyenge koroktól fogva az Istennek félelmében fel-neveltetvén nem is fognak nézhetni a' botránkozató képekre, ártatlanságjok' bizonyos szent borzadása nélkül, — tiszta szemeiket illy ronda tárgyakon koránt sem fogják legettetni, hanem tüstént el fogják azokat rólok másfelé fordítani. — A' kik illetén rüt látásokban gyönyörüségeket lelik, azok noha a' csin-talan beszélgetések által is meg-vesztegettettek lehetnek immár;-de közönségessen, és többnyire régen es-mérik már e' csúfságokat a' könyvekből, a' mi sokkal kárhuzatosabb, és veszedelmesebb a' jó erköltsnek, mint a' szemmel látott botránkozató képek; mert bizonyos a' Psichológiából, kogy a' fel-hevült *phanta-*

sia, melyet az olvasott tárgyak fel-gyűjtani szoktak, sokkal inkább nagyítva a képzelt tárgyaknak mérges keceit, mint a bogy azokat az érzékenység tapasztalja; – ki nem veszi észre tehát: hogy nagyobb erővel is rohan a képzelő tehetség a szív' varának ostromlására, mint az érzékenység is? – Ezt nem egyszer tartóztattya-fel egy más hatalmassabb, vagy attól különböző érzés; – de a képzelő, mely ugyan azon egy tárgyal, mely a könyv' olvasásakor szihitelén az elme körül forog, foglalatoskodik, és a mely a meg-kedvelt tárgyat annál elevenebb színekkel festi-le az ábrándozónak, mennél az ötlet jobban mulatlatya, annyira fel-hevül: hogy a' tüzes Olvasó, vágyainak, égető' lángjait már másképpen el nem ölthattya, hanem ha szemeinek, és egyéb érzékenységeinek kedvét bár dísztelenül, és undokul is be-töltvén, ártatlanságát ugyan azon bűja vagy másképpen is bel-sejében dühösködő lángok' prédájává téteti. – Illy mcg-égett, felig megemésztett, könyvekből tanult azerekséttel tele a' világ, a' mi csak ugyan nem a Culturához való, melyet az ész ágy fog-meg, mint az emberi természetnek a' szív'tisztasága által való meg-nemesítését is. – És azért, ha a' képek bo-tránkozottak lehetnek, annál inkább az ocsmány könyvek. – Mi nagy haszon árad tehát már csak ebből a' tekintetből is a' Censúra által a' polgári Társaságra? –

109. Ellenben miteoda ajánlható közhasznú javaival pótolhattya-ki a' Sajtószabadság (értetődik a' határtalan) azon siralmas pusztításokat, zavarodásokat,

s meg-háborításokat, mellyekbe szemlátomást keveri a' polgári társaságot, és a' mellyeket a' meg-hasonlott rész sem tagad? – mit hozhat-fel magát az Eget ostromló szörnyű nagy vakmerőségeinek, goromba vétkeinek mentségére? – hogyan fogja el-felejtetni mind. ezeket az el-nyoinattatott, örökös gyászba merítettett, kárvallott emberiséggel? – Talán azzal a' sovány vigasztalással: hogy nem lesz az így mindenkor? – hogy a' borulás után még ki is derül? – hogy ezen az úton ér-el a' csinosodni kívánczó Népség fel-tett céljához? hogy csupán csak eképpen világosodik-fel a' Nemzet? – hogy ismét helyre áll a' csendesség, békesség, a' nyugalom, és ez után feg még csak virágnani a' Haza? hogy így kap lábra az óhajtott Cultúra, ineilynek okáért valamit fel is kell áldozni a' köz-jónak Oltárjára? – 's a' magos Egek is e' szent végből minden hosziálás nélkül i.ézbetik a' sok égbe kiáltó istentelenségeket? – Oh de ez mind .hihetetlen. – Már fellyebb Seneka' szavaiból észre lehetett venni: hogy, az egyes személyeket ;em sznbad semmi szín alatt az egyszer organizáit társaságban kiváltképpen, igazaikban meg-sérteni.” *Nefas est nocere Patriae, ergo et Civi, quia pars patriae est etc.* ut supra pag. 36. Seneca *L. de ira.* – Másképp' ítélnék e' dolog felül, a' kik élessebb be-látással bírnak; – ezek semmi jót sem jövendölhetnek, annyival inkább, hogy artxul ellenkezik ezen ketsegtetésekkel a' szomorú tapasztalás melly szerint ki-pótolhatatlanok azok a' Károk, mellveket a' polgári társaság el-kerülhetetlenül szenved a' Sajtószabadságától; – haszontalanok, még ez korlátok közé nem szorítatik, a' leg-keserevesebb, és

leg-igazságosabb panaszok; – nem elegendők a’ tovább meg tovább harapózó fenének megelőzésére, a’ sajtó’ vétkei ellen törvényesen ki-szabott büntetések. – Lássuk, mit bizonyít e’ ki-állhatatlan veszélyről Tudós MOSER. – „*Der Strom, u. m. der Publicität im guten, und schlimmen Sinne lässt sich nicht mehr aufhalten: man hat’s zu weit kommen lassen: man hätte ihn längst besser eindämmen, und ihm eine andere Bichtung geben können; man verachtete aber die Gluth, weil sie mit Asche bedeckt war, man vernachlässigte den Innern Brand, weil man keine Flammen sah oder sie leicht zu löschen glaubte. Alle Lamentationen und Comitialschlüsse bey der Beschaffenheit, Politik, und Independent des Buchhandels, bey der Freyheit, und Frechheit so vieler Schriftsteller, und bey der unersätt’ liehen Leselust aller Stände gerade so viel helfen, als der bekannte Vorschlag des Generals von K YAU_v, dass man die Wiesen pßastern solle, damit ihnen die Maulwürfe keinen Schaden thun können* (Neues patriotisches Archiv Th. 1. 8 ;19.) – Nem jobb lett volna é eme’ borzasztó történeteknek a’ Censúra által eleit venni? – lehet é még tovább is mondani e’ nyilvánosság tapasztalás után: hogy a’ Sajtó’ ki-csappon-gásait meg-lehet állítani, ‘s az így okozott halálos sebeket is, hogy még bélehet gyógyítani? – *Sero medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras,* ‘s azért *principiis obsta*” a’ mi csak a’ Censura által történhetik-meg. – Böltsen be-hozott Intézet ez még eddig boldog Magyar Hazánkban! – Kitso-

da, a' ki jót állhat ennek el-türlése után Hazánk' megmaradandó boldogságárul?! –

110. – A' Censúra egyátallyában nem hátráltatta, sőt inkább elősegíti a' Cultúrát, mellyben a' Haza' boldogsága állít tátik; – mert a' mi csak a' kimíveltséget elő-mozdíthattya, azt a' Sajtó által a' Publikumnak serényen ki-szolgáltattya.– Csak egy hasznos munkát sem szándékozik ő, Isten ójjon ettől, el-nyomni; – tellyes szabadsággal írhat akár-ki arról, a' mi a' Haza' boldogságára tartozó fel-világosodást, és csinosodást illeti; – nem tesz ebben semmi akadályt a' Censúra. – Azért, hogy a' sajtótól el-tiltya azon írott munkákat, mellyekben a' Keresztény Vallás rútgyalázatokkal illetetik, – a' Királyi Felség, – a' Haza' Constitútiója. kissebbítetik, meg-támadtatik; – mellyekben utálatos ocsmányság találtatik, vagy mások' drága jó híre 's neve hamissan, és erköltstelenü rongáltatik; – még mind azért azzal a' váddal nem terheltethetik: hogy a' Cultúrát meg-gátolja. – Avagy talám az ilyen czégéres gonoszságoknak is elnézése, meg nem zabolázása a' Cultúrához való? – Ezt semmi józanul' gondolkozó meg nem engedheti. – Már pedig bizonyos: hogy az említett eseteket kivévén, senki előtt nints a' Sajtó elzárva, – eszközölheti ez által minden a' mint csak tudgya a' Cultúrát. –

111. Azt, hogy a' vélemények' szabad ki-mon-dása, azoknak az egész világgal a' Sajtószabadsága mellett való meg-esmértetése egyetlen egy kútfeje legyen a' tökéletes fol-világosodásnak, és pedig mind-

egy, akár jó, akár rossz, – helyes, vagy helytelen légyen is valakinek vélekedése, raellyet így közül; ezt sem az ész bizonyosnak nem tarthatta, sem a' tapasztalás, melly inkább ellenkezőt mond, nem erősíti. – Ugyan azok a' Filozófusok, a' kiknek a' felvilágosodás, Barátyaiktúl tulajdonlatik, vallyák: hogy a' könyvek' szabad nyomtatásával semmivel sem gyarapodtak a' tudományok, hanem még inkább homályba borítottak. – így az *Enciclopediának*, amaz óriási munkának Szerzői az elő-szavakban nyilván mondgyák: hogy éppen nem dicsekedhetnek valanielly jeles új munkákkal. „A' mi könyveink (így szólnak ott) közönségesen alább-valók azoknál, mellyek az előbeni században adatattak-ki.” – És már 1769dikben Április 22dikén második Fridrik Burkus Király eze-kot írta D'Alembertnek: „annyira meg-fogyatkozott most a' litteratúra, hogy sok, ha száz könyvekből, mellyek a' Sajtót el-hadgyák, egy találtatik, mellyet meg-lehessen szenvedni.” – Mi több? ugyan ő második Fridrik, noha az előtt imádója vala a' Filozófusoknak, általlátván utóbb eszelősküdéseiknek helytelenségét arra fakadóit: hogy ezeket mondana felőlük: „az ilíyen Filozófusokat csak a' bolondok' házába kellene küldeni: hogy ott magokhoz hasonló embereknek törvényt szabjonak; és hogy ha valamelly Tartomány magát a' korbátsolásra érdemessé tenne, annak igazgatását reájok kellene bízni.” (Dialog, de Morts I.) – Maga Rousseau, kit az új Filozófusok annyira magasztalnak, a' *Les Pensées* nevezelő munkájában arról panaszoikodik: hogy nagy setétség borította-be ötét Filozófus' társaival együtt, bár mint

ditsekedgyenek is az illuminációval, sőt még esztelen-ségnek is mondgya lenni a' felvilágosodással való kérkedeseket, minekutánna u. m. sokkal hátrább estünk a tudományra nézve a' régi Tudósokhoz képpest, mert u. m. tovább, ezek, midőn a' köz-jóról értekeztek, az erköltsről szólottak többnyire, a' mái Tudósok pedig egyébbről nem tudnak szóllani, hanem csak a' kereskedésről, és a' pénzről." – Ugyan ezt bizonyítva VENDEBORN, azon munkájában, melyet írt Angliának tudományos állapotjáról, tulajdon tapasztalását említvén a' tudományoknak a' közelebbi időkben ugyan ott Angliában való meg-csökkenéséről. – Leg-inkább hitetti-el pedig ezt a' Tudósokkal *l'Abbé Baruel* illy című ött kötetjeiben: *Les Helviennes ou lettres Provinciales*, melyekben Buffon, Voltair, Diderot, d'Alembert, Rousseau Filozófusok' munkáira tett észrevételeiből meg-mulattya: hogy ezek a' Logicát, Metaphisicát, Phisicát, a' természeti Históriát, az erköltsi tudományt, és a' Politiát derekassan éppen nem értették, és ezen Tudományokban való nem kis tudatlanságjokat nagyon is el-árulták, minden ditsőségjeket nem a' jeles tudománynak, mellyel bírtak volna, hanem könyveik' Olvasói' gyengeségjeknek egyedül köszönhetvén, úgy: hogy ezen Filozófusok' munkáira nézve itt is meg-állhat az, a' mit már Cicero mondott, t. i. *quod docti diserte? id stuiti vere dictum, esse putant.*

112. Ezek úgy lévén okossan magunkkal el nem hitethetyük; hogy a' Sajtó' határtalan szabadsága által juthatunk csak a Culturákoz, – Ezt akkor

lehetne leg-felgyebb is olly erőssen vitatni: ha minden ki-adandó könyvekből azokat a' tudományokat szerzhethnénk-meg, mellyek a' Cultúrát promoveállyák, és semmi ollyatén dib dáb fabricátumok nem kerülnének-ki a' Sajtó' alól, mellyek inkább vesztire lehetnek a' Cultúrának. – De minekutánna eképpen, sok olly gántsos, gyalultatlan munkák is jönnek világosságra, mellyek a' mellett, hogy sammi szükséges, vagy hasznos tanúság berniek nem foglaltatik, még AZ előítéleteket is a' nem fundátus, és részre-hajló emberekben nevelik, 's a' mellyek a' valódi fel-világosodásra oktató hasznos könyvektol a' rövid látású, és tunya Olvasókat el-idegenítik; – nem tudom, mitsoda képeseteket formálnak magoknak a' Cultúráról azok, a' kik az eféle könyveknek is szükséges olvasása végett sürgetik a' Sajtószabadságát?! –

113. Az a' vélemény csak vélemény marad, 's nem több: hogy a' külfömbféle hangzású szózatok, mellyekkel mind a' jó, mind a' rősz könyvek' olvasása után füleink is már nyilván meg-telnek, végtére az okosságának szava által harmóniára, szép össze-hangzásra vittetethetnek, mivel „*contraria Juxta se posita magis elucescunt,*” – mert ha nem tagadgyuk; a' mit nem is lehet tagadnunk, ha csak egészen értetlenek nem vagyunk: hogy eredeti jó természetünk mind értelmünkre, mind szívünkre, akaratunkra nézve igen is meg-van vesztegetve, – és hogy sokszor a' tanúltakban is meg-fogyatkozik a' *judicium*; – ha ezen feldl még a' jelen század' Szellemét is tekintyük; – meg-kell vallanunk; hogy nagyobb része az ember

Nemzetnek, főképp' az éretlen eszű Ifiúság inkább fogja a' mulató, és tüzes vágyainak hízelkedő, a' maga meghitséget, 's gyáva büszkeséget nevelő *immoralis* nyomtatványok' olvasásával az időt el-tölteni, mint a' hívságos gondolatok' megczáfolását a' Böltsek' könyveiben keresni. – De ha meg-történik is esettel: hogy egyvalaki mind a' két *opposita* részt ezek' könyveiben meg-keresi, 's szeme' eleibe állítva; – győz é mindenkor foganatossan minden ember' szívében az igazság? – követi é azonnal az értelem' világosságát az akarat? – Nemde többen is mondhatták Qvidiussal: „*Video meliora, proboque, deteriora sequor?*” – Nemde minekutánna az előítéletek már meg-rögzőnek³ csak azok mellett maradunk, azokat ápolgatjuk? – az *egoismus*, ennenség, méilynek ha valamikor, most leg-nagyobb dívatya vagyon, meg nem engedi: hogy magunkon csak leg-kissebb erőszakot is tegyünk. – Azt mondjuk egy nevetlen Tanulttal: *Convincti possum, non item persuaderi.*” – Ez annyival meg-történhetőbb a' mi időnkben, a' mennyivel inkább tudva vagyon: hogy a' mostani századnak szelleme: *extremitásohit* követni. – Majd a' Hazának tulajdonítottatik, a' mi még ebben héjános, – majd ismét egy más *Opinio* a' Kormányt veti okúl. – Es mivel mind a' két rész azt véli: hogy meg-gyengíthetetlenek okai, mellyekkel állatásait támogatva, a' vélemények mind. a' két részről meg-ürükösüdnek, – 's így az Olvasók sem fognak mondhatni egyebet: hanem csak azt: „ez így, amaz pedig úgy vélekedik; – de kinek legyen igaz a' soha ki nem süthetik, – mert a' sok vélemények közt nehéz a' közén útra, mellyen leg-bátorságossab-

ban ballaghatnánk, találni, és így a' vélemények' Országában örökös bizonytalanságban, merő aggodások közt .szükséges élni.— A' hol az *argumentumok* nem győzhetnek, ott az *auctoritásnak* kellene a' vizálgódásoknak véget vetni. — De van é az *auctoritásnak* akkor helye, a' midőn még erről is szabad mindenféle *opinióval* lenni. —

114. — Nem a' vélemények' védhetetlensége, — nem, hanem a' megbírált igazságoknak közlése mozdítja-elő a' Cultúrát. — Az ilyen meg-bírálásra pedig nem minden alkalmas az Olvasók' Közönségében. — Jó-lelki ismeretit Filozófusnak, jó Politikusnak, de még a' Theologusnak is kell annak lenni, a' ki a' könyvet olvasván meg-bírált igazságot szóllyon belőle a' Cultúra után szomjúhozó ember társainak. — Az el ele *qualitású* Férfiakra kell tehát bízni a' Nemzet' ki-míveltetését, csinosítását. — Ennek fundamentomát a' nem rég' szülöttekben, a' kikben még nints semmi álnokság, szükséges, nem a' *pure Nationalis*, melyet egy idegen *generated* jövendőben meg-bomlaszthat, hanem a' *religioso nationalis educatio* (nevelés) által meg-vetni, — Mert hogy a' religiónak fundamentális, és leghathatóssabb befolyása vagyon a' valódi, 's állandó Cstltárába, el nom kell felejtteni, jól ineg-émlékezővén arról: mely kívánatos változást okozott a' leg-bárdokkal latinabb, leg-incultussabb Nemzetekben is a' Religio, — — De éppen ezért a' Sajtót sem kell megszabadítani a' hamis vélekedések' (*falsa Dogmata, errores, praejudicia*) erkölts', hit' vesztegelő opiniók veszedelmes hitegetésére. —

115. – A’ Keresztény Religio, mellyben gyökeresen oktatva kell lenni mindennek, a’ ki a’ Caltura’ Barátya, nem véleményeken, hanem meghazudtolbatatlan igazságokon fondáltatik. – Innen el nem kerilheti a’ *crisist* az az állítás, melly szerint azt hiszi az ellenkező rész: hogy a’ Keresztény Religiónak szapora terjedését a’ vélemények’ szabad közlésének lehet tulajdonítani; – más okait adgya ennek a’ *Critica*, és a’ *História Ecclesiastica*, – lessen az Ellenkezőknek egykevessé ezekben is belé-tekinteni. – Természet felett való erőnek munkája vaia a’ Keresztény Religiónak az egész Világon való el-terjedése, – Nem hogy szabadon minden ellentállás nélkül hirdethették volna ezt ennek Terjesztői, hanem még inkább kemény büntetések által el is tiltatlak attól sokáig, éa sokszor, és még is el-terjedett. – Ha Cicerónak felhozott szavai szerint: „ *opinionum commenta delet dies;*” a’ Keresztény Religio annyi fatalítások közt, a’ mennyit már ez szenvedett, régen ki-törültetett volna a’ „Világból, ha csak ugyan merő vélemények volnának azok, mellyeknek közlése által ő mindenütt esmértelessé tétetett. – Nem *dies*, hanem már századok, ‘s nem sokára ezredek’ folyása mutatya’. hogy a’ Keresztény Religiónak *dogmái, naturae, et Authons Naturae judicia sunt.* –

116. A’ mikkel végtére a’ különböző *opinio* a’ censorok ellen ki-kell, azok csak annyira tehetnék gyűlöletessekké a’ Censorokat: ha ők *Criminalis Processus* alá vonnák a’ Könyvek’ Szerzőit; – de nem ez az ő Tisztjek; ők csak abban foglalatoskodnak: hogy

soha senki ellen semmi *Criminalis Processus ne* is indíttathasson. – A' köz bátorság, melyre ügyelni kell a' Hazának, nem csak abban áll: hogy *delicta puniantur*, hanem hogy etiam *praepediantur*, – Az ugyan nem szükséges: hogy minekelötte lopjon valaki, ujjai előbb el-vágtassanak, de azt sem lehet semmi természeti szabadság színe alatt senkitől sem kívánni: hogy szekrényeit nyitva tátva tartsa a' Tolvajok előtt; – annál inkább nem lehet még törvényes rendeleteket is a' felől tenni: hogy senki el ne zárja azt, a' mit valaki el-lopni akar. – Az alkalmaztatást a' Sajtószabadságára könnyen meg-teheti ebből akár ki. – A' Censorok tovább, éppen nem a' *Natio'* gondolatának Bírái. – Hiszen talám a' Könyvszerző *privatus* emberek nem teszik az egész NÁTIOT! – Semmi *Diaetális Actáknak*, vagy Országos Deputatio' *Operátumjainak* meg bírálásába nem ereszkednek a' Censorok, hogy a' NATIO gondolatának Bírái lehessenek. – – A' Censúra, akár hogy vélekedgyünk, szükséges. – Arany a' szabadság, kivált a' Vérrrel, 's Ésszel szerzett **MAGYAR ARANY SZABADSÁG!!** – – Költ a' Sajó'mentében Boldog Asszony' Hava' tizenkettedikén, az ezer nyolcaszáz, harmintz egyedik esztendőben. –

